

T.C.

**BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI**

**KREDİ HAYAT SİGORTALARINDA
SİGORTA ETTİRENİN BEYAN GÖREVİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İPEK KESKİN HASTÜRK

İSTANBUL 2023

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI

KREDİ HAYAT SİGORTALARINDA
SİGORTA ETTİRENİN BEYAN GÖREVİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İPEK KESKİN HASTÜRK

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Cüneyt SÜZEL

İSTANBUL 2023

İNTİHAL

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.

Ad, Soyadı: **İPEK KESKİN HASTÜRK**

İmza:

ÖZET

KREDİ HAYAT SİGORTALARINDA SİGORTA ETTİRENİN BEYAN GÖREVİ

KESKİN HASTÜRK, İPEK

Bahçeşehir Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Cüneyt SÜZEL

Haziran 2023, 137 sayfa

Sigorta sözleşmeleri, sürekli bir borç ilişkisi doğuran sözleşmelerdendir. Bu kapsamda sigorta ettiren, sözleşmenin yapılması anından sona ermesine kadar çeşitli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Bu çalışmamızda kredi hayat sigortalarında sigorta ettirenin beyan görevi, sözleşmenin yapılması anında, sözleşmenin devamı sırasında ve rizikonun gerçekleşmesi halinde olmak üzere üç ana başlıkta ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çalışmamızda öncelikle kredi hayat sigortalarında sigorta ettirenin, sözleşmenin kurulmasından rizikonun gerçekleşmesine kadar devam eden beyan görevine ilişkin genel açıklamalar yapılmıştır. Çalışmamızın devamında ise sigorta ettirenin beyan görevine ilişkin detaylı bilgilere yer verilmiş ve son bölümde sigorta ettirenin beyan görevine aykırı davranmasının sonuçları açıklanmıştır.

Bu çalışma yapılırken Türk Hukukunda kredi hayat sigortalarına ilişkin temel esaslar incelenmiş ve uygulamada karşılaşılan hukuki sorunlara yer verilmiştir. Bunun yanı sıra sigorta ettirenin beyan görevine ilişkin örneklerle ve Yargı kararlarına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kredi Hayat Sigortası, Sigorta Ettirenin Beyan Görevi

ABSTRACT

DECLARATION OF THE INSURED IN CREDIT LIFE INSURANCE

KESKİN HASTURK, IPEK

Bahçeşehir University

Social Sciences Institute

Private Law Master's Program with Thesis

Supervisor: **Assoc. Proffessor Dr. Cuneyt SUZEL**

June 2023, 137 pages

Insurance contracts are contracts that create a permanent debt relationship. In this context, the policyholder is obliged to notify the insurer of various issues from the moment the contract is concluded to its expiration. In this study, the declaration obligation of the insured in life insurance is examined in detail under three main headings: at the time of the conclusion of the contract, during the continuation of the contract and in case the contract is realized.

In our study, first of all, general explanations regarding the declaration obligation of the insured, which continues from the establishment of the contract to the realization of the risk, are given in life insurance contracts. In the continuation of our study, detailed information about the declaration obligation of the insured is given and in the last section, the consequences of the insurant's violation of the declaration obligation are explained.

While doing this study, the basic principles of life insurance contracts regarding credit in Turkish Law were examined and legal problems encountered in practice were included. In addition, examples of the insured's obligation to declare and judicial decisions are given.

Keywords: Credit Life Insurance, Declaration Duty of the Insurance.

TEŞEKKÜR

Danışmanlığımı üstlenerek çalışmanın hazırlanması aşamasında desteğini esirgemeyen ve bana her daim yol gösteren Değerli Hocam **Doç. Dr. Cüneyt SÜZEL**'e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamda engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım Değerli Hocam **Dr. Öğr. Üyesi Evrim AĞÜN**'e teşekkürü borç bilirim.

Hayatımın her alanında karşılıksız destekleri için **annem Gülşen KESKİN'e, babam Ömer KESKİN'e** ve **kardeşlerim Büşra KESKİN'e** ve **Eren KESKİN'e** teşekkür ederim.

Hayatıma anlama katan ve bana her daim destek olan **eşim Eren HASTÜRK'e** sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR CETVELİ	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
I. ANA HATLARIYLA KREDİ HAYAT SİGORTALARI.....	3
A. TANIMI.....	3
B. HUKUKİ NİTELİĞİ VE HAYAT SİGORTALARI İÇİNDEKİ YERİ	5
C. SÖZLEŞMENİN TABİ OLDUĞU MEVZUAT	8
1. Kanuni Düzenlemeler	8
2. Bakanlar Kurulu Kararları, Yönetmelikler, Genelgeler ve Genel Şartlar	9
D. SÖZLEŞMENİN KURULMASI VE TARAFLARI	11
1. Sözleşmenin Kurulması	11
2. Sözleşmenin Tarafları ve İlgililer.....	11
a) Sözleşmenin Tarafları	16
1) Sigortacı	16
2) Sigorta Ettiren.....	18
b) Sözleşmenin İlgilileri.....	21
1) Riziko Kişisi (Sigortalı)	21
2) Lehtar	24
3) Dain-i Mürtehin	27
İKİNCİ BÖLÜM	29
II. KREDİ HAYAT SİGORTALARINDA SİGORTA ETTİRENİN BORÇ VE GÖREVLERİ İLE BEYAN GÖREVİ	29
A. KREDİ HAYAT SİGORTALARINDA SİGORTA ETTİRENİN BORÇ VE GÖREVLERİ..	29
1. Borç ve Görev Kavramlarının Ayrımı	30
2. Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu	32
3. Sigorta Ettirenin Görevleri	35
a) Genel Olarak	35
b) Sigorta Ettiren İçin TTK’de Öngörülen Görevler.....	36
1) Beyan Görevi.....	36
2) Rizikoyu Ağırlaştırmama Görevi	37
3) Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Görevi	40
4) Zararı Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Görevi	

5) Sigorta Ettiren İçin Sözleşme ile Öngörülen Görevler	41
B. KREDİ HAYAT SİGORTALARINDA SİGORTA ETTİRENİN BEYAN GÖREVİ	43
1. Beyan Kavramı	43
2. Beyanın Hukuki Niteliği ve Kaynağı	44
3. Beyan Görevini Yerine Getirmeye Yükümlü Olan Kişiler	45
a) Sigorta Ettiren	45
b) Riziko Kişisi (Sigortalı)	46
c) Lehtar	47
d) Temsilci	48
4. Beyan Görevinin Muhatabı	50
a) Genel Olarak	50
b) Sigortacı	50
c) Sigorta Acentesi	51
5. Beyan Görevinin Şekli	53
6. Beyan Görevi	54
a) Sözleşme Öncesi Beyan Görevi	54
1) Genel Olarak	54
2) Sözleşme Öncesi Beyan Görevinin Kapsamı	55
i. Yasal Düzenleme	55
ii. Beyan Görevinin Kapsamının Belirlenmesi	55
3) Beyan Görevinin Yerine Getirilmesinde Özellik Arz Eden Haller	58
i. Doktor İncelemesi	59
ii. Genetik İnceleme	60
iii. e-Nabız Kişisel Sağlık Sistemi	61
4) Sözleşme Öncesi Beyan Görevinde Usul	64
i. Beyan Usulü	64
ii. Liste Usulü	65
iii. Karma Usul	66
iv. Türk Ticaret Kanun’da Kabul Edilen Usul	67
5) Sözleşme Öncesi Beyan Görevinin Yerine Getirilmesi Gereken Zaman	69
b) Sözleşme Devamı Sırasında Beyan Görevi	70
1) Genel Olarak	70
2) Rizikoyu Ağırlaştıran Hususların Bildirilmesi	71
3) Sözleşme Devamı Sırasında Beyan Görevinin Yerine Getirilmesi Gereken Zaman	74
c) Riziko Gerçekleştiğini Beyan Etme Görevi	75
1) Genel Olarak	75
2) Riziko Gerçekleştiğini Beyan Etme Görevinin Hayat Sigortaları Kapsamında Değerlendirilmesi	76
3) Riziko Gerçekleştiğini Beyan Etme Görevinin Yerine Getirilmesi Gereken Zaman	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 79

III. KREDİ HAYAT SİGORTALARINDA SİGORTA ETTİRENİN BEYAN GÖREVİNİ İHLAL ETMESİ VE İHLALİN SONUÇLARI..... 79

A. SÖZLEŞME ÖNCESİ BEYAN GÖREVİNİN İHLAL EDİLMESİ	79
1. <i>Aykırılık Halleri</i>	79
a) Genel Olarak	79
b) Sigorta Ettirenin Bildirilmesi Gereken Hususları Bildirmemesi	80
1) <i>Soru Listesi Verilmesi Durumunda</i>	80
2) <i>Soru Listesi Verilmemesi Durumunda</i>	84
c) Sigorta Ettirenin Yanlış Beyanda Bulunması	86
d) Sigorta Ettirenin Eksik Beyanda Bulunması	88
e) Sigorta Ettirenin Susması.....	89
2. <i>Kusur</i>	89
3. <i>İllyet Bağı</i>	91
4. <i>İhlalin Sonuçları</i>	94
a) Genel Olarak	94
b) Beş Yıl veya Daha Uzun Süreli Kredi Hayat Sigortaları.....	95
c) Beş Yıldan Az Süreli Kredi Hayat Sigortaları	97
1) <i>Riziko Gerçekleşmeden Önce</i>	97
i. Cayma Hakkının Kullanılması	98
ii. Prim Farkı Talebi.....	101
2) <i>Riziko Gerçekleştikten Sonra</i>	102
i. Sigortacının Bedel Ödeme Borcunun Ortadan Kalkması veya Proporsiyon Hesabı Yapılarak Sigorta Bedelinin Ödenmesi.....	103
ii. Sigorta Bedelinde İndirim Yapılması	104
d) Yanlış Yaş Bildiriminde Bulunulması Halinde	105
B. SÖZLEŞME DEVAMI SIRASINDA BEYAN GÖREVİNİN İHLAL EDİLMESİ.....	107
1. <i>Aykırılık Halleri</i>	107
2. <i>İhlalin Sonuçları</i>	108
a) Genel Olarak	108
b) Beş Yıl veya Daha Uzun Süreli Kredi Hayat Sigortaları.....	108
c) Beş Yıldan Az Süreli Krediye Hayat Sigortaları	108
1) <i>Riziko Gerçekleşmeden Önce</i>	108
2) <i>Riziko Gerçekleştikten Sonra</i>	110
i. Rizikonun sigorta ettirenin ihmali ile ağırlaşması.....	111
ii. Rizikonun sigorta ettirenin kastı ile ağırlaşması	111
C. RİZİKO GERÇEKLEŞTİĞİNİ BEYAN ETME GÖREVİNİN İHLAL EDİLMESİ	111
1. <i>Aykırılık Halleri</i>	111
2. <i>İhlalin Sonuçları</i>	112
SONUÇ.....	115

KAYNAKÇA	118
İNTERNET KAYNAKLARI	125

KISALTMALAR CETVELİ

b.	: Bent
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BankK	: 5411 sayılı Bankacılık Kanunu
BEYSK	: Bireysel Emeklilik ve Yatırım Sistemi Kanunu
EŞKÇEY	: Emeklilik Şirketleri Kuruluş ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik
BKBSY	: Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
c.	: Cümle
E.	: Esas
ETTK	: 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
E. T	: Erişim Tarihi
e-Nabız	: e-Nabız Kişisel Sağlık Sistemi
f.	: Fıkra
FFFK	: 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HGSY	: Hayat Grubu Sigortaları Yönetmeliği
K.	: Karar
KPS	: Kimlik Paylaşım Sistemi

KVKK	: 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Hakkındaki Kanun
KSVY	: Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik
m.	: Madde
ÖSSY	: Özel Sağlık Sigortaları Yönetmeliği
RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SBM	: Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi
SEDDK	: Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SAY	: Sigorta Acenteliği Yönetmeliği
SK	: 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu
SRBY	: Sigorta ve Reasürans Brokerliği Yönetmeliği
SSBY	: Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.	: Yargıtay
2022 HSGŞ	: 01.06.2022 tarihli Hayat Sigortası Genel Şartlar

2002 HSGŞ

: 01.05.2002 tarihli Hayat Sigortası Genel Şartlar

2022/5 sayılı Genelge

: 2022/5 sayılı Bireysel Kredilerle Bağlantılı
Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliğinin
Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında
Genelge

GİRİŞ

Kredi hayat sigortaları, ülkemizde hayat branşında en çok akdedilen sözleşmelerden biridir. Ülkemizin ve bireylerin sosyoekonomik durumları göz önüne alındığında özellikle ev, otomobil gibi maddi değeri yüksek olan eşyaların satın alınmasında kredi kullanımı zorunluluk haline gelmiştir. Bu kapsamda kredi işlemlerinin yaygınlaşması ile kredi kullanımı ekonomik devamlılığın sağlanması açısından bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Kredi işlemlerine artan talep sebebi ile kredi kuruluşları tarafından verilen kredilerin geri ödenmeme riskini bertaraf etmek ve kredi borcunun ödenmesini garanti altına almak üzere bazı yöntemlere başvurulmaktadır. Kredi hayat sigortaları, kredi borcunun ödenmesini garanti altına almayı amaçlayan ve en sık kullanılan yöntemler arasında yer almaktadır.

Bu kapsamda kredi kullananın kredi borcunu ödemesini sağlama amacına hizmet eden hayat sigortaları ayrı bir öneme sahiptir. Çalışmamızın esas konusu olan kredi hayat sigortaları da bu amaçla düzenlenmiş hayat sigortalarının özel bir türüdür.

Türk Hukuku'nda kredi hayat sigortalarına ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nda özel bir hüküm yer almamaktadır. Bunun yanı sıra 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nu kapsamında hazırlanmış özel bir kredi hayat sigortası genel şartları yer almamaktadır. Bu sebeple ülkemizde kredi hayat sigortaları, hayat sigortalarının özel bir türü olduğu kabul edilmektedir. Bu kapsamda hayat sigortalarına ilişkin hükümler, kredi hayat sigortaları bakımından da uygulama alanı bulmaktadır.

13.04.2015 tarihinde yürürlüğe giren Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği, kredi hayat sigortası sözleşmeleriyle ilgili birçok hususu ayrıntılı düzenlemiş olmasına rağmen uygulamaya yönelik bazı hukuki sorunlar karşısında yönetmeliğin yetersiz kaldığı durumlar söz konusu olabilmektedir.

Kredi hayat sigortalarının ülkemizde çok uzun bir geçmişe sahip olmaması, zorunlu olmamakla birlikte akdedilen her tüketici kredi sözleşmesinin kredi hayat sigortaları ile akdedilmesi ve kredi hayat sigortalarına uygulanacak özel hükümlerin yer almaması uygulamada birçok sorunu beraberinde getirmektedir.

Kredi hayat sigortaları sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmeler olduğu için sigorta ettiren, sözleşmenin akdedilmesi anından başlayarak sona ermesine kadar çeşitli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Çalışmamıza esas olan kredi hayat sigortalarında sigorta ettirenin beyan görevi, kredi hayat sigortaları için ayrıca bir önem sahiptir. Uygulamada kredi hayat sigortalarının sayısının artmasına rağmen akademik olarak yapılan çalışma sayısının sınırlı olması sebebiyle uygulamadaki ihtilaflara dikkat çekmek amacıyla tarafımızca bu tez konusu özenle seçilmiştir.

Bu açıklamalar çerçevesinde, çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın ilk bölümünde kredi hayat sigortalarına ilişkin genel bilgiler ve tanımlara yer verilecektir. Kredi hayat sigortalarının hukuki niteliği tartışılacak, bu sözleşmelerin sigorta sözleşmeleri tasnifi içindeki yeri ve tabi olacağı hukuk kurallarına değinilecektir. İlk bölümün sonunda ise kredi hayat sigortalarının kurulması ve sözleşmenin tarafları incelenecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, kredi hayat sigortalarında, sigorta ettirene yüklenen borç ve görevler incelenecektir. Bu bölüm altında borç ve görev kavramlarının ayrımı, sigorta ettirenin prim ödeme borcu ve sigorta ettirenin Kanun ve sözleşmeden kaynaklı görevleri ayrıntılı şekilde ele alınacaktır. Çalışmamızın ana konusu olan kredi hayat sigortalarında sigorta ettirenin beyan görevi ayrı başlıklar altında, öğretide yer alan tartışmalar, uygulamada yer alan sorunlar ve Yargı kararları ile ayrıntılı şekilde incelenecektir.

Çalışmamızın son bölümünde ise sigorta ettirenin sözleşmenin yapılması anından başlayarak sona ermesine kadar yükümlü olduğu beyan görevinin ihlaline yol açan aykırılık halleri incelenerek beyan görevinin ihlalinin sonuçları irdelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. ANA HATLARIYLA KREDİ HAYAT SİGORTALARI

A. Tanımı

Hayat sigortası sözleşmesi, Türk Ticaret Kanunu (TTK)¹ m. 1487/f. 1’de sigortacı ile sigorta ettiren arasında belirli bir prim karşılığında akdedilen, sigortalının ölümü veya hayatta kalması halinde, sigorta ettirene veya onun belirlediği kişiye sigorta bedelini ödemeyi üstlendiği sözleşme olarak ifade edilmektedir.

01.06.2022 tarihinde yenilenen ve Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK) tarafından yürürlüğe konulan Hayat Sigortası Genel Şartları (2022 HSGŞ)’nda ise hayat sigortası sözleşmesi, belirlenen prim karşılığında, sigortalının sözleşmede belirlenen süre içinde teminat kapsamında olmayan haller dışında bir sebeple ölümü veya süre sonunda hayatta olması durumunda, sigorta ettirene veya hak sahiplerine sözleşmeden öngörülen sigorta bedelinin veya başka tutarın ödemeyi üstlendiği sigorta sözleşmesi olarak tanımlanmıştır.

Kredi hayat sigortaları ise kredi kullananın ölümü halinde kredi borcunun ödenmesini güvence altına alan hayat sigortalarının özel bir türü olarak tanımlanmaktadır². Ancak kredi hayat sigortaları sadece ölüm rizikosunu teminat altına almamaktadır. Kredi hayat sigortaları ile iş göremezlik, hastalık, kaza ve işsizlik riskleri de ek olarak güvence altına alınabilmektedir³. Bu kapsamda kredi hayat sigortaları, kredi kullananın ölmesi yahut hastalık ve kaza geçirmesi halinde veya işsiz kaldığı durumlarda, kredi borcunun zamanında ve eksiksiz ödenmesi amacıyla akdedilmesi halinde ise karma nitelikte hayat sigortası olarak ifade edilebilir⁴.

¹ RG. 14.02.2011, S. 27846.

²YONGALIK, Aynur, Hukuki Açıdan Kredi Hayat Sigortası, 1. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2002, s. 10.

³ ÜNAN, Samim, Hayat Sigorta Sözleşmesi, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 1998, s. 1 (Hayat Sigorta Sözleşmesi); YONGALIK, s. 6.

Hayat Grubu Sigortaları Yönetmeliği (HGSY) (RG. 10.10.2012, S. 28437) m. 4/ f. 1’de hayat sigortası, Ölüm ve/veya yaşama ihtimallerine bağlı teminatlar ile bunlara bağlı ek teminatların verilebildiği, ürünün özelliğine göre birikim priminin de alınabildiği ve tazminat ve/veya birikimlerin belirli bir tutarda ya da prim iadesi veya irat şeklinde ödenebildiği hayat grubu sigorta branşı olarak tanımlanmıştır. Ölüm veya yaşam ihtimaline bağlı teminatlara ek teminat verilmesi imkânı açıkça düzenleme altına alınmıştır.

⁴ YONGALIK, s. 7-8.

Kredi hayat sigortaları, kredi borcunun ödenmesini garanti altına almayı amaçlamaktadır⁵. Ölüm rizikosunun teminat altına alındığı kredi hayat sigortalarında, kredi kullananın ölümü halinde, bakiye kredi borcu sigortacı tarafından karşılanacağından kredi kullananın kanuni mirasçıları yahut kredi kullanana kefil olan kişiler bakiye kredi borcu ile sorumlu olmayacaktır⁶. Hastalık, işsizlik ve iş göremezlik rizikolarının ek olarak teminat altına alınması halinde, bu rizikolar gerçekleştiğinde kredi borçlusu, anılan rizikoların gerçekleşmesi hâlinde hayatta kaldığından sigorta teminatlarından kendisi faydalanabilecektir. Sigortacı açısından değerlendirildiğinde ise sigortacı, sigorta sözleşmesinin acente sıfatını haiz kredi kuruluşları aracılığıyla akdedilmesi sebebi ile çok sayıda sigortalıya ulaşabilecek ve bu durum müşteri kitlesini arttıran sigortacı için avantajlı hale gelecektir⁷.

Genel olarak, kredi hayat sigortaları, kredi kullanan ve kredi veren arasında tüketici kredi sözleşmesine bağlı olarak kredi borcunun ödenmesini garanti altına alma amacıyla akdedilmektedir⁸. Ancak kredi hayat sigortalarının kredi fonksiyonuna sahip tüketici kredi sözleşmeleri dışında diğer sözleşmelerle de akdedilmesi mümkündür⁹. Örneğin, kredi hayat sigortaları; kredili mevduat hesapları, kredi kartları ve finansal kiralama sözleşmeleri kapsamında kullanılan kredilerin geri ödenmesini teminat altına alınması amacıyla akdedilebilmektedir¹⁰.

Her türlü kredi ilişkisinden kaynaklı kredi borcunun ödenmesini güvence altına almak amacıyla kredi hayat sigortası akdedilebilir. Bu kapsamda kredi kavramının geniş yorumlanması gerekmektedir. Ancak ülkemizde özellikle kredi hayat sigortaları tüketici kredi sözleşmeleriyle birlikte akdedilmektedir.

⁵ SÜZEL, Cüneyt, Sigorta Hukukunun Bazı Güncel Sorunlar, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 97.

⁶ YONGALIK, s. 23; TAŞKIN, Melda, Krediye Bağlı Hayat Sigorta Sözleşmesi, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019, s. 18.

⁷ YONGALIK, s. 27.

⁸ Tüketici kredi sözleşmelerinin tanımı 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun (TKHK) (RG. 28.11.2013, S. 28835) m. 22/f. 1'de düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre tüketici kredi sözleşmesi, kredi veren kuruluşun tüketiciye faiz ya da benzeri bir menfaat karşılığında ödünç, ödemenin ertelenmesi ya da benzeri finansman şekilleri vasıtasıyla kredi verdiği ya da kredi vermeyi taahhüt ettiği sözleşme olarak ifade edilmektedir.

⁹ YONGALIK, s. 29.

¹⁰ TAŞKIN, s. 18; YONGALIK, s. 2.

Tüketici kredileri sözleşmeleri ile akdedilen kredi hayat sigortaları bakımından sınırlı ve özel bir düzenleme olan Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği (BKBSY)¹¹ uygulama alanı bulacaktır¹². Ancak her türlü kredi ilişkisinden kaynaklı kredi borcunun ödenmesini güvence altına almak amacıyla kredi hayat sigortası akdedilebilmesi önünde yasal bir engel bulunmamaktadır¹³.

B. Hukuki Niteliği ve Hayat Sigortaları İçindeki Yeri

Kredi hayat sigortaları, hayat sigortalarının özel bir türü¹⁴ olduğu kabul edildiğinden bu sözleşmelerin hukuki niteliğinin belirlenebilmesi için hayat sigortası sözleşmelerinin hukuki niteliğinin tespiti önem arz etmektedir.

Bir sözleşmenin hukuki niteliğinin tespitinde belirleyici olan husus asli edim kavramıdır¹⁵. Tarafların sözleşme akdetmekle ulaşmak istedikleri edim, asli edim olarak ifade edilmektedir¹⁶. Bu kapsamda, sigorta sözleşmeleri incelendiğinde sigorta ettiren, sözleşmenin akdedilmesi ile prim ödeme borcu altına girmektedir. Buna karşılık sigortacı ise sigorta sözleşmesi süresince rizikoyu taşıma ve riziko gerçekleştiğinde sigorta tazminatını ya da sigorta bedelini ödeme borcu altına girmektedir¹⁷.

Sigorta sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen sürekli edimli sözleşmelerdendir¹⁸. Sigorta sözleşmesinin sürekli edimli bir sözleşme niteliğine sahip

¹¹ RG. 13.04.2015, S. 29294.

¹² BKBSY m. 2/f. 1 uyarınca bu yönetmelik, bireysel kredilerle bağlantılı zorunlu ya da ihtiyari sigortalar ve bu sigortalar kapsamında verilecek teminatlar bakımından uygulama alanı bulacaktır. Yine BKBSY m. 4/f. 1/b. h kapsamında kredi, kredi kuruluşları tarafından verilen ve ticari nitelik taşımayan bireysel kredi olarak tanımlanmaktadır.

¹³ TAŞKIN, s. 19.

¹⁴ YONGALIK, s. 3.

¹⁵ KILIÇOĞLU, M. Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2013, s. 42.

¹⁶ KILIÇOĞLU, s. 42.

¹⁷ KANIBELLİ, Özsev, Hayat Sigortasında Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008, s. 3.

¹⁸ Sigortacının, tazminat/bedel ödeme borcunun rizikonun gerçekleşmesine bağlanmış olması, sözleşmenin tam iki taraflı bir sözleşme olması niteliğini etkilemediği savunulmaktadır. Şöyle ki; eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde edimler arasında karşılık ilişkisi bulunmazken sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirenin prim ödeme borcuna karşılık sigortacının rizikoyu üstlenme borcunun söz konusu olduğu ifade edilmiştir. Bu durumda sigortacının tazminat/bedel ödeme borcu sözleşme ile doğmuş olup bu borç rizikonun gerçekleşmesi şartına bağlanmıştır. Bu şartın ise geciktirici şart niteliğinde olduğunu savunulmuştur. Görüş için bkz. BOZER, Ali, Sigorta Hukuku, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1981, s. 29. Bu görüşü ise geciktirici şarta bağlanmış hukuki işlemlerde borcun, şartın gerçekleşmesi ile doğacağı oysa sigorta sözleşmelerinin sürekli borç ilişkisi niteliğine sahip sözleşmelerden olduğu ve bu anlamda sigortacının borcunun sözleşme süresince devam ettiği ve geciktirici şarta bağlanmasının Borçlar Hukuku kapsamında açıklanamayacağı yönünde eleştirilmiştir. Bkz. KENDER, Rayegan, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, 17. Baskı, İstanbul, On

olması sonucu olarak, sigortacı sözleşme akdettikten sonra her an rizikonun gerçekleşmesi ile sigorta tazminatını veya bedelini ödeme yükümlülüğü altında bulunmaktadır. Sigorta ettiren ise sözleşme kurulmasından rizikonun gerçekleşmesine kadar olan sürede, kanunen kendisine yüklenen beyan görevini yerine getirmekle yükümlüdür.

Sigorta sözleşmeleri tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanı ile kurulur¹⁹. Bu kapsamda sigorta sözleşmesinin tarafları, karşılıklı olarak birbirlerine bir edim vadederek borç yükümlülüğü altına girmektedir²⁰.

Kredi hayat sigortalarının sigorta sözleşmeleri içerisindeki yerinin tespiti için TTK’de bu tip sözleşmelerin nerede düzenleme altına alındığının belirlenmesi gerekmektedir. TTK’de “*Sigorta Türlerine İlişkin Özel Hükümler*” başlığını taşıyan ikinci kısımda, sigorta türleri “*Can Sigortaları*” ve “*Zarar Sigortaları*” olmak üzere iki ayrı başlık altında düzenlenmiştir. Zarar sigortaları, “*sorumluluk sigortaları*” ve “*zarar sigortaları*” ayırımına tabi iken, can sigortaları ise “*hayat sigortası*”, “*kaza sigortası*” ve “*hastalık ve sağlık sigortası*” olmak üzere üç bölüme ayrılmıştır.

Öğretide, riziko konusuna göre sigortalar, zarar sigortası ve meblağ sigortası şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bu tasnifte ana teminatları bakımından hayat sigortası, kaza sigortası ve hastalık sigortası meblağ sigortaları içerisinde değerlendirilmektedir²¹.

İki Levha Yayınları, 2021, s. 190; KAYIHAN Şaban/ GÜNERGÖK, Özcan, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, 6. Baskı, İstanbul, Umuttepe Yayınları, 2021, s. 115.

Öğretide hâkim olan ve katıldığımız görüşe göre; sigortacının sigorta sözleşmesinden doğan asli borcu, sigorta sözleşmesinin kurulmasından itibaren rizikoyu üstlenmek olup bu borç prim borcunun karşılığını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, prim ödeme borcu sigorta sözleşmesi süresince devam ederken bunun karşılığı olan sigortacının rizikoyu taşıma borcu da sözleşme süresince devam etmektedir. Bkz. KENDER, s. 190; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 116; KABUKÇUOĞLU ÖZER, Fatma Dilek, Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası, 2. Baskı, Ankara, Bankacılık Enstitüsü Yayınları, 2014, s. 28; ARSEVEN, Haydar, Sigorta Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 1991, s.20; KUBİLAY, Huriye, Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, İzmir, Barış Yayınları, 1999, s. 32.

¹⁹ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 28; BOZER, s. 21.

²⁰ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 28.

²¹ KENDER, s. 235; TAŞKIN, s. 24; ARSEVEN, s. 23; ÜNAN, Hayat Sigorta Sözleşmesi, s. 13; BOZER, s. 15.

Meblağ sigortasının konusunu insan oluşturmaktadır. Meblağ sigortaları, insan hayatını ve esas itibarıyla para ile ölçülemeyen menfaatleri teminat altına alarak riziko gerçekleştiğinde sözleşmede belirlenen meblağın ödenmesini amaçlamaktadır²².

Zarar sigortalarının konusunu ise malvarlığı oluşturmaktadır. Bu kapsamda riziko gerçekleştikten sonra meydana gelen zararın karşılanması, zarar sigortalarının amacı olarak ifade edilmektedir²³. Dolayısıyla, zarar sigortalarında sigortacının ödeyeceği tazminat, sigortalının uğrayacağı zarardan fazla olmayacaktır. Bu kapsamda zarar sigortalarında zenginleşme yasağı söz konusudur. Ancak meblağ sigortalarında sözleşmede öngörülen sigorta bedelinin zarar hesabı yapılmaksızın ödenmesi söz konusu olduğundan, çifte sigorta yasağı uygulama alanı bulmayacaktır. Dolayısıyla bir kişi, istediği bedelle hayatını veya hayatı ile ilgili olayları meblağ sigortasına konu edebilir²⁴.

Kredi hayat sigortaları, hayat sigortalarının bir türü olarak kabul edildiğinden bu kapsamda öğretide²⁵ yapılan meblağ-zarar sigortası ayrımında bu sözleşmelerin meblağ sigortası kapsamına girdiği kabul edilmektedir. Hayat sigortasının meblağ sigortası olarak değerlendirilmesi sebebiyle hayat sigortalarında halefiyetin ve zararın denkleştirilmesi ilkesinin uygulanmasının mümkün olmadığı ifade edilmektedir²⁶.

Meblağ sigortaları, rizikonun gerçekleşmesi ile zarar hesabı yapılmaksızın sözleşmede öngörülen sigorta bedelinin lehtara ödenmesini amaçlamaktadır²⁷. Ancak TTK m.1491/f. 2'e göre, sigortacının ödeyeceği bedel, lehtarın maddi menfaatinden fazla ise bu halde aşan kısım sigortalı lehine yapılmış sayılacaktır. Hükmün gerekçesinde²⁸ de belirtildiği üzere meblağ sigortasında, belli bir sigorta değerinden

²² KENDER, s. 235; AYHAN, Rıza/ ÇAĞLAR, Hayrettin/ ÖZDAMAR, Mehmet, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, 4. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020, s. 12; ULAŞ, Işıl, Uygulamalı Can Sigortası Hukuku: Hayat ve Kişisel Kaza Sigortaları, 2. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002, s. 11.

²³ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 32; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 11; ÜNAN, Hayat Sigorta Sözleşmesi, s.14.

²⁴ ARSEVEN, s. 48, 22-23; BOZER, s. 15.

²⁵ TTK m. 1487/f. 1'de yer alan hayat sigortası tanımı doğrultusunda hayat sigortalarının meblağ sigortası olduğu anlamı çıkmaktadır bkz. KENDER, s. 245; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 30-32; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 16.

²⁶ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 32-33.

²⁷ ULAŞ, s. 59; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 14; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 33-34.

²⁸ Hükmün gerekçesi şu şekildedir; “Hayat sigortasının meblağ sigortası olması nedeniyle, bir kimsenin hayatı birden çok sigortacıya muhtelif bedellerle sigorta ettirilebilir. Şöyle ki, meblağ sigortasında, belli bir sigorta değerinden söz etmek mümkün değildir. Maddenin ilk fıkrasında, 6762 sayılı Kanunun 1323’üncü maddesinde olduğu gibi, bu esas düzenlenmiştir. Diğer taraftan, her maddi menfaatin şüphesiz sınırı olduğundan, maddi menfaat ilişkisi ile yapılan hayat sigortalarında sigorta değeri de sınırsız değildir. Örneğin, banka kredilerinde olduğu gibi, alacaklı alacağını garanti altına almak amacıyla borçlusunun hayatını, kendisini lehtar göstermek suretiyle sigorta ettirebilir. Bu durumda

söz etmek mümkün değildir. Ancak her maddi menfaatin bir sınırı olduğundan, maddi menfaat ilişkisi ile yapılan hayat sigortalarında sigorta değerini de sınırsız kabul etmek mümkün değildir. Bu durumda alacak miktarını aşan bir sigorta bedelinin tespit edildiği sözleşmelerde, aşan bedelin sigortalının lehine yapılmış sayılacağı düzenlenmiştir.

Sonuç olarak, kredi hayat sigortaları ortaya çıktığı ilk dönemden günümüze kadar geçen sürede, sözleşmenin tekniği, kurulması ve sonuçları bakımından değerlendirildiğinde hayat sigortasının bir türü olarak kabul edildiği açıktır²⁹. Ayrıca ülkemizde kredi hayat sigortaları bakımından özel bir düzenlemenin yer almaması ve bu sözleşme tipinin hayat sigortasının özel bir görünümü olarak kabul edilmesi sebebiyle kredi hayat sigortalarının meblağ sigortası niteliğinde değerlendirilmektedir³⁰

Kredi hayat sigortalarının meblağ sigortası olduğu yönünde Yargıtay da aynı şekilde değerlendirme yapmaktadır. Yargıtay'ın bir kararında³¹, *...Davaya konu sigorta poliçesi hayat sigortasına ilişkindir. Hayat sigortaları niteliği itibari ile meblağ sigortasıdır. Sigortacının sorumluluğu teminat miktarı ile sınırlıdır. Teminat bedeli poliçe ile sabittir. ...*” şeklinde açıkça hayat sigortası sözleşmelerinin meblağ sigortası olarak kabul edildiği belirtilmiştir.

C. Sözleşmenin Tabi Olduğu Mevzuat

1. Kanuni Düzenlemeler

Türk hukukunda, kredi hayat sigortaları bakımından özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu kapsamda hayat sigortalarına dair yasal düzenlemeler kredi hayat sigortaları bakımından da uygulama alanı bulacaktır.

TTK'nin altıncı kitabının birinci kısmında sigorta sözleşmelerine ilişkin genel hükümler düzenlenmiştir. Genel hükümler hem zarar hem de can sigortalarında

sigorta menfaatinin sınırı alacak miktarı kadardır. Alacak miktarını aşan bir sigorta bedelinin tespit edildiği sigorta sözleşmesinde, menfaati aşan bir sigorta vardır. Bu nedenle maddenin ikinci fıkrasında, ödenecek bedelin menfaatten fazla olduğu durumlarda, aşan bedelin sigortalının lehine yapılmış sayılacağı düzenlenmiştir.” Bkz. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, E. T: 14.05.2023.

²⁹ TAŞKIN, s. 26.

³⁰ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 31; ÜNAN, Hayat Sigorta Sözleşmesi, s. 16.

³¹ Y. 4. HD. 17.06.2021 E. 2021/2099 K. 2021/3204 (www.lexpera.com.tr). Aynı yönde başka bir karar için bkz. Y. 11. HD. 15.02.2016 E.2015/6991 K.2016/1433 (www.lexpera.com.tr).

uygulanacak ortak hükümleri içermektedir. İkinci kısımda ise sigorta türlerine ilişkin özel hükümler yer almakta olup; birinci bölümde zarar sigortalarında, ikinci bölümde can sigortalarında uygulanacak hükümler düzenleme altına alınmıştır.

Hayat sigortası sözleşmelerine ilişkin özel olarak düzenleme altına alınmış hükümler TTK'nin m. 1487 ve devamında yer almaktadır. Bu hükümlerle birlikte TTK m. 1401 vd. deki genel hükümler, kredi hayat sigortaları bakımından uygulama alanı bulacaktır.

Sigortacılık faaliyetinin denetlenmesi ve sigorta sözleşmelerinde yer alan kişilerin hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla düzenlenen Sigortacılık Kanunu (SK)³²'nin bazı hükümleri kredi hayat sigortaları bakımından kaynak mahiyetindedir. Kredi hayat sigortalarında, SK m. 11 ve m. 23 ve m. 32/f. 5 bilhassa önem arz etmektedir. SK m. 11'de sigorta sözleşmesinin kurulmasına ilişkin hükümler ve SK m. 23'te ise sigorta acentelerine ilişkin detaylı düzenlemeler yer almaktadır. SK m. 32/f. 5'te ise kişilerin sigorta şirketi seçme hakkının sınırlandırılmayacağı ve buna ilişkin sözleşmelere konulan şartların hükümsüz olacağı düzenlenmiştir.

2. Bakanlar Kurulu Kararları, Yönetmelikler, Genelgeler ve Genel Şartlar

Kredi hayat sigortalarına ilişkin doğrudan ve özel hükümlerin yer aldığı tek düzenleme, 13.04.2015 tarihinde yürürlüğe giren ve 29.12.2021 tarihinde değişikliğe uğrayan Bireysel Kredilerle Bağlantı Uygulama Esasları Yönetmeliği'dir. BKBSY içinde yer alan bazı hükümler, kredi hayat sigortalarına uygun düştüğü ölçüde uygulama alanı bulacaktır. Ayrıca BKBSY'nin uygulanmasına ilişkin yayımlanan Genelgeler de mevcuttur³³.

BKBSY dışında TTK ve SK kapsamında düzenlenen Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye Yönelik Yönetmelik (SSBY)³⁴ hükümleri de bu tip sözleşmelerde sigorta sözleşmelerinin akdi ve devamındaki bilgilendirmelere ilişkin esas ve usulleri düzenlemektedir.

³² RG. 14.06.2007, S. 5684.

³³ Yönetmeliğin uygulanmasına ilişkin iki Genelge yayımlanmıştır. İlk yayımlanan genelge, 21/02/2022 tarih ve 2022/5 sayılı Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Genelge'dir (2022/5 sayılı Genelge). Genelgenin yayımlanmasından bir süre sonra, 24.02.2023 tarihinde 2022/5 sayılı Genelge'nin bazı maddeleri değişikliğe uğrayarak Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliğinin Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Genelgede Değişiklik Yapılması Hakkında 2023/9 sayılı Genelge yayımlanmıştır.

³⁴ RG. 14.02.2020, S. 31039.

SK m.11/f. 1 hükmü uyarınca sigorta sözleşmelerinin içeriği, SEDDK tarafından ³⁵ onaylanan ve tüm sigorta şirketleri tarafından aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenmektedir. Bu sebeple sigorta sözleşmeleri genel şartları, sigorta sözleşmesinin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir. Sigorta genel şartlarında genellikle kanunda tam belirlenmemiş ve açıklanmaya ihtiyacı olan hususlar düzenlenmektedir³⁶. Kredi hayat sigortalarında, 01.06.2022 itibarıyla yürürlüğe giren Yeni Hayat Sigortası Genel Şartlar uygulama alanı bulacaktır³⁷.

Kredi hayat sigortaları bir kredi sözleşmesine bağlı olarak akdedildiğinden kredi sözleşmelerine ilişkin mevcut düzenlemelerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir³⁸. Bunun yanı sıra kredi hayat sigortaları çoğunlukla tüketici kredisi sözleşmeleri ile bağlantılı kurulduğundan TKHK hükümleri³⁹ de anılan sigorta sözleşmelerinde uygulama alanı bulacaktır.

³⁵ 1 sayılı ve 10.07.2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın teşkilat yapısına ilişkin değişiklik söz konusu olmuştur. Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı birleştirildiği için, SK m. 5'te yer alan "Müsteşarlık" ifadesi "Hazine ve Maliye Bakanlığı" şeklinde anılması gerekiyordu. 18.10.2019 tarih ve 30922 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 47 no'lu Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile görev ve yetkiler kapsamında diğer mevzuatlarda Hazine ve Maliye Bakanlığı'na yapılan atıflar artık Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu olarak anılması gerekmektedir. Bu kapsamda çalışmamızın devamında Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu olarak ifade edeceğiz.

³⁶ Evrim, Hayat Sigortası Genel Şartları'nın Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Uygunluğuna İlişkin Bir İnceleme, İÜHFM C. 75, S. 2, İstanbul 2017, s. 558 (Hayat Sigortası Genel Şartlar).

³⁷ 2022 HSGŞ m. 33/ f. 1 uyarınca iş bu genel şartlar, yürürlük tarihinden sonra akdedilmiş sigorta sözleşmelerine uygulanacaktır. Ancak m. 33/f. 2 kapsamında bu genel şartlarda sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın lehine yapılan bir değişiklik hemen ve doğrudan uygulama alanı bulacaktır. Ancak, bu değişiklik ek prim alınmasını gerektiriyorsa, sigortacı değişiklikten itibaren sekiz gün içinde prim farkı isteyebilir. İstenilen prim farkının sekiz gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme mevcut koşulları ile devam edecektir.

³⁸ Ayrıntılı açıklamalar için bkz. ATAMER, Yeşim, Kredi ve Diğer Finansman Sözleşmelerinde Tüketicinin Korunması, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2016, s. 19 vd. Tüketici Kredisi Sözleşmeleri Yönetmeliği (RG. 22.05.2015, S. 29363.), Finansal Hizmetlere İlişkin Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği (RG. 31.05.2015, S. 29523. Ve Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği (RG. 28.05.2015, S. 29639.) kredi hayat sigortalarında ikincil mevzuat olarak değerlendirilmektedir.

³⁹ Tüketici işlemi, TKHK m. 3/f. 1/b. 1 hükmünde tanımlanmıştır. Tanıma göre, sigorta sözleşmeleri de açıkça tüketici işlemi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca TKHK kapsamında tüketici tanımı da incelendiğinde sigorta hukuku bakımında sadece sigorta ettiren tüketici olarak adlandırılabilir. Sigorta ettireninin tüketici olarak değerlendirilebilmesi için sözleşmeyi ticari ya da mesleki olmayan amaçlarla akdetmesi gerekmektedir. Bu kapsamda sigorta ettirenin aynı zamanda tüketici olduğu hallerde hem sigorta hukuku hem de tüketici hukuku hükümlerinden hangisinin uygulanacağı hususunda belirsizlik bulunmaktadır. Kanaatimizce hangi hükümler tüketici lehine ise o hükümlerin uygulanması yolu benimsenmelidir. Açıklamalar için bkz. AKGÜN, Evrim, 6052 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Sigorta Sözleşmelerine Etkisi Üzerine Bir İnceleme, Prof. Dr. Yenisey'e Armağan, İstanbul, 2014, s. 2721-2722 (TKHK'nin Sigorta Sözleşmelerine Etkisi). Sigorta sözleşmesi, tüketici olmayan sigorta ettiren tarafından bir tüketici "sigortalı" lehine yapıldığı ve sigortacı tarafından bu durumun bilindiği hallerde tüketiciyi koruyucu bazı hükümlerin uygulama alanı

D. Sözleşmenin Kurulması ve Tarafları

1. Sözleşmenin Kurulması

Hayat sigortası sözleşmelerinin kurulması genel hükümlere tabidir⁴⁰. Bu kapsamda sözleşmenin kurulmasına ilişkin Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK)⁴¹ yer alan genel hükümleri incelemek gerekecektir.

TBK m.1/ f. 1 uyarınca sözleşme, tarafların karşılıklı olarak birbirine uygun irade beyanları ile kurulmaktadır⁴². Tarafların karşılıklı olan irade beyanları “öneri” ve “kabul” şeklindedir. Sözleşme akdetme iradesi ile taraflardan birinin diğerine zaman bakımından önce yaptığı teklife öneri; yapılan öneriye uygun olarak sözleşmesinin kurulmasını sağlayan irade beyanı ise kabul olarak tanımlanmaktadır⁴³. Taraflardan birinin yaptığı öneriyi, karşı tarafın kabul etmesi ile sözleşme kurulmaktadır⁴⁴. Ayrıca 2022 HSGŞ m. 5/ f. 1 kapsamında sigorta sözleşmesinin tarafların birinin önerisi diğer tarafın kabulü ile kurulacağı hüküm altına alınmıştır.

Hayat sigortası sözleşmelerinde sözleşmenin kurulmasında tarafların irade beyanları herhangi bir şekil şartına bağlanmamıştır⁴⁵. Bu kapsamda hayat sigortası sözleşmelerinin, sözlü olarak, telefonla veya internet aracılığıyla akdedilmesi mümkündür⁴⁶.

bulabileceği düşünülebilir. Ancak TKHK m. 3/f. 1 hükmü tüketici işlemini, tüketici ile kurulan sözleşme olarak tanımladığından, sözleşme tarafının tüketici olmadığı hallerde kural TKHK uygulanmayacağı sonucunun da çıkarılması mümkündür. Açıklamalar için bkz. ÜNAN, Samim, Sigorta Tüketici Hukuku, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2016, s.5-6 (Sigorta Tüketici Hukuku).

Bölge Adliye Mahkemesi'nin bu konuda verdiği bir kararda aşağıda belirtilen şekilde değerlendirme yapılmıştır; “Somut olaya gelindiğinde; davacılar murisi ile davalı sigorta şirketi arasında sigorta sözleşmesi düzenlendiği, murisin ölümü nedeniyle mirasçıları tarafından hayat sigorta poliçesine istinaden tazminat talebinde bulunulduğu görülmüştür. Taraflar arasındaki ilişki akdi bir ilişki olup davalının sorumluluğunun kaynağı davacıların murisi ile davalı arasında yapılan hayat sigorta sözleşmesidir. Hal böyle olunca davacı vekilince dava dilekçesinde ileri sürülen vakıalar, bu vakıaların ileri sürülüş biçimi ve davacılar murisi ile davalı arasında yapılan sözleşme uyarınca davacıların tüketici konumunda olduğu, ticari dava niteliği de taşımayan davaya bakma hususunda Tüketici Mahkemesinin görevli olduğu....şeklinde hüküm kurmuştur.” Karar için bkz. Samsun BAM 3. HD. 07.04.2022 E. 2022/227 K. 2022/631 (www.lexpera.com.tr). Yargıtay'ın bu doğrultuda olan bir kararı için bkz. Y. 17. HD. 16.09.2014 E. 2014/15174 K. 2014/1189 (www.lexpera.com.tr).

⁴⁰ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 157; ÜNAN, Hayat Sigorta Sözleşmesi, s. 68; YONGALIK, s. 79; ULAŞ, s. 16; KENDER, s. 191.

⁴¹ RG. 04.02.2011, S. 27836.

⁴² DURAL, Mustafa / SARI, Suat, Türk Özel Hukuku: Cilt I, Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri, İstanbul, 2017, s. 204.

⁴³ OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 16. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2018, s. 51, 66.

⁴⁴ OĞUZMAN/ÖZ, s. 75.

⁴⁵ BOZER, s. 29; ARSEVEN, s. 94; KENDER, s. 192; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 176.

⁴⁶ YONGALIK, s. 84.

Sigorta sözleşmelerinde öneri genellikle sigorta ettiren tarafından yapılmaktadır⁴⁷. Ancak sigortacı tarafından öneriye davet niteliğinde teklifname verilmek suretiyle sigorta ettirenin sözleşme akdetmeye teşvik edilmesi de söz konusudur⁴⁸. Sigorta ettirene verilen ve öneriye davet niteliğinde olan sigorta teklifnamesinin sigorta ettiren tarafından doldurularak sigorta acentesine veya sigortacıya iletilmesiyle “öneri” aşaması tamamlanmış olmaktadır. Öneriye davet niteliğinde olan bu teklifnamelerde, sigorta şirketleri tarafından hazırlanmış soru listesi yer almaktadır⁴⁹.

Sigorta ettiren tarafından yapılan önerinin sigorta şirketi tarafından kabul edilmesi ile sözleşme kurulmuş olmaktadır⁵⁰. Ancak uygulamada, sigorta şirketleri ayrıca bir kabul beyanında bulunmamaktadır. Kabul beyanı yerine poliçe tanzim edilerek sigorta ettirene verilmektedir⁵¹. Poliçenin tanzim edildiği veya ilk primin tahsil edildiği durumlarda sigorta şirketi tarafından örtülü bir kabul beyanının gerçekleştirildiği, dolayısıyla sigorta sözleşmesinin kurulduğu kabul edilmektedir⁵².

Öneri ve kabul, hazır olanlar arasında yapılabileceği gibi hazır olmayanlar arasında da yapılabilir. Uygulamada daha çok telefon aracılığıyla veya internet üzerinden çevrim içi olarak sigorta sözleşmeleri akdedilmektedir. Sigorta şirketinin web sayfasında paylaşmış olduğu öneriye davet niteliğinde teklifnameler, sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen kişi tarafından web sitesi üzerinden doldurulmaktadır. Teklifnamede bulunan sorular cevaplanarak sigorta şirketine iletilmektedir. Sigorta şirketi ise teklifnamede bulunan şartları değerlendirerek öneride bulunan kişiye olumlu ya da olumsuz dönüş yapmaktadır. Öneride bulunan kişinin teklifnamesinin sigorta şirketi tarafından kabul edilmesi durumunda sözleşme şartlarında anlaşma sağlanarak sigorta sözleşmesi kurulmuş olmaktadır. Sözleşmenin bu şekilde kurulmasından sonra,

⁴⁷ KENDER, s. 192; ÜNAN, Hayat Sigorta Sözleşmesi, s. 68.

⁴⁸ ÜNAN, Hayat Sigorta Sözleşmesi, s. 68; ARSEVEN, s. 94.

⁴⁹ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 116; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 175; ULAŞ, s. 62-63.

⁵⁰ ARSEVEN, s. 94; KENDER, s. 193.

⁵¹ BAHTİYAR, Mehmet, Sigorta Poliçesi Genel Koşulları, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 19, S. 2, 1997, s. 90.

⁵² KENDER, s. 193; ÜNAN, Sigorta Tüketici Hukuku, s. 155.

poliçe, bilgilendirme metni⁵³ ve sigorta sözleşmesine ilişkin bilgi ve belgeler sigorta ettirene elektronik ortamda iletilmektedir⁵⁴.

TBK m. 5/f. 1 uyarınca çevrim içi olarak akdedilen sözleşmelerin hazır olmayanlar arasında akdedilmiş olduğu kabul edildiğinden, kredi hayat sigortalarının web sitesi üzerinden akdedilmesi halinde hazır olmayanlar arasında akdedilmiş sözleşmeler niteliğinde olduğunun kabulü gerekmektedir⁵⁵. Bu kapsamda sigortacı tarafından öneriye onay verildikten sonra kabul beyanının sigorta ettirenin hakimiyet alanına girmesi ile sigorta sözleşmesi kurulmuş olacaktır⁵⁶.

TBK m. 6'e göre, Kanun'da açık hüküm bulunan hallerde öneri uygun bir sürede reddedilmediğinde sözleşme kurulmuş sayılacaktır. Sigorta sözleşmesinin susma yoluyla kurulması bakımından TTK m. 1405/f. 1 hükmü uygulama alanı bulacaktır. Bu kapsamda TTK m. 1405/f. 1 uyarınca sigortacı ile sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen kişinin sözleşmenin akdedilmesi için verdiği teklifnamenin, teklifname tarihinden itibaren otuz gün içinde reddedilmemiş olması halinde sigorta sözleşmesinin kurulmuş sayılacağı hüküm altına almıştır. Bu düzenleme ile susmanın, kabul beyanı sonucuna bağlanması sadece sigortacı açısından geçerli olacaktır⁵⁷.

TTK m. 1405/f. 1 hükmü, tüm sigorta sözleşmeleri için uygulama alanı bulmaktadır. Buna ek olarak SK m.11/f. 2'de sadece hayat sigortası sözleşmeleri için özel bir düzenleme yer almaktadır. SK m. 11/f. 2'ye göre, hayat sigortası akdedilmesine ilişkin teklifnamenin sigorta şirketine ulaşmasından itibaren otuz gün içinde teklifnamenin sigorta şirketi tarafından reddedilmemesi halinde sigorta sözleşmesinin kurulmuş sayılacağı hüküm altına alınmıştır. Bu iki düzenleme arasında

⁵³ BKBSY, 29.12.2021 tarihli 31704 sayılı Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile değişikliğe uğramıştır. Bu Yönetmelik ile "bilgilendirme formu" ifadesi "bilgilendirme metni" olarak değiştirilmiştir. Bu değişiklik 01.01.2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁵⁴ TAŞKIN, s. 44.

⁵⁵ Sigorta ettiren tarafından önerinin yapıldığı sırada sigortacı tarafından öğrenilmesinin mümkün olmadığı, taraflar arasında sürecin online gerçekleştirilmesi sebebi ile hazır olmayanlar arasında akdedilen sözleşme olduğu kabulü gerekir. Açıklama için bkz. TAŞKIN, s. 53.

⁵⁶ TBK hazır olmayanlar arasında sözleşmenin kurulmasında sözleşmenin meydana gelmesi yönünden varma, sözleşmenin hükümlerini doğurması yönünden ise gönderme teorisi kabul edilmiştir. Buna göre sözleşme, kabulün öneri sahibine ulaşmasıyla kurulur ve gönderme anından itibaren hüküm ve sonuçlarını doğurur bkz. KILIÇOĞLU, s. 64-65; OĞUZMAN/ÖZ, s. 76-77.

Sigortacılık Kapsamında Değerlendirilecek Faaliyetler ve Mesafeli Akdedilen Sigorta Sözleşmeleri Hakkında Yönetmelik (RG. 16.06.2021, S. 31513) m. 9/f. 3 uyarınca mesafeli akdedilen sigorta sözleşmelerinde de poliçe verme yükümlülüğü devam edeceği ve TTK m. 1425'e uygun olmak kaydıyla kalıcı veri saklayıcısı aracılığı ile poliçe verilebileceği hüküm altına alınmıştır.

⁵⁷ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 158.

otuz günlük sürenin hangi tarih itibariyle başlayacağına ilişkin çelişki söz konusudur. SK m. 11/f. 2 uyarınca otuz günlük süre, teklifnamenin sigorta şirketine ulaştığı tarihten itibaren; TTK m. 1405/ f. 1'e göre ise bu sürenin teklifname tarihinden itibaren başlayacağı hüküm altına alınmıştır. Kredi hayat sigortalarında hangi hükmün uygulanması gerektiği hususunda öğretide farklı görüşler yer almaktadır.

Bir görüşe göre⁵⁸, TTK m. 1405/f. 1'de yer alan düzenlemenin genel kanun hükmü niteliğinde olduğu değerlendirilmektedir. TTK'nin SK'den sonra yürürlüğe girdiği savunmasıyla TTK m. 1405/f. 1⁵⁹ hükmünün daha üstün tutularak uygulanması gerektiği savunulmaktadır

Diğer bir görüş ise⁶⁰, SK m. 11/f. 2'de yer alan hükmün uygulanması gerektiği yönündedir. Teklifnamenin kurucu işlem olduğu ve kurucu işlemlerin sonuç

⁵⁸ 2002 HSGŞ ve SK yer alan düzenlemeler ile otuz günlük sürenin, teklifin sigorta şirketine ulaşması ile başlaması; sigorta ettiren bakımından korumanın başlangıç süresini uzattığı ve sigorta ettiren için daha lehe olan Türk Ticaret Kanunu hükmünün uygulanması gerektiği yönünde görüş için bkz. AKGÜN, Hayat Sigortası Genel Şartlar, s. 565.

⁵⁹ Maddenin gerekçesi incelediğinde kanun koyucunun bu değişikliği bilinçli olarak tercih ettiği görülmektedir. Hem TBK hem de SK'de yer alan düzenlemelerin aksine bu şekilde bir değişikliğe gidilmesi sigortalıları koruma amacı taşıdığı şeklinde değerlendirilebilir. Özellikle sigorta şirketlerinin suistimalini önlemek amacıyla bu şekilde düzenleme yoluna gidildiği görülmektedir.

"Maddenin gerekçesi şu şekildedir; *Susma, ilke olarak, bir irade beyanı olmamakla birlikte, Sigorta Murakabe Kanununun 28/6. maddesi ile sigorta hukukunda sadece hayat sigortaları açısından bu kurala istisna getirilmiştir. Ancak, sözleşme hukuku ile ilişki olması nedeniyle Sigorta Murakabe Kanununda yer alan bu hükmün asıl düzenleme yerinin Türk Ticaret Kanunu olması gerektiği düşüncesi ile maddeye Tasarıda da yer verilmiştir. Düzenleme yapılırken iki konuda Sigorta Murakabe Kanununa göre farklılık yaratılmıştır. Bunlardan ilki, Tasarının 1405 inci maddesinin tüm sigorta türleri için geçerli olacak şekilde kaleme alınmasıdır. Şöyle ki, bir sözleşme için susmanın irade beyanı olarak kabul edildiği hallerde bu durum, farklı konularda olsa bile aynı nitelikteki tüm sözleşmeler için uygulanmalıdır. Diğer farklılık ise susmanın kabul sayılması için öngörülen otuz günlük sürenin başlangıç anına ilişkindir. Sigorta Murakabe Kanununda otuz günlük sürenin başlangıcı Borçlar Hukukuna uygun olarak teklifin sigorta şirketine ulaştığı an iken, Tasarı da bu teklifin verildiği ana çekilmiştir. Gerek Sigorta Murakabe Kanunu gerekse Borçlar Hukuku ilkelerinden ayrılınma nedeni ise sigortalıların korunmasıdır. Teklifnamenin sigorta şirketinin hakimiyet alanına ne zaman ulaştığının tespiti, özellikle aracı acentelerin kullanıldığı durumlarda, teklifname sahibi tarafından bilinemediğinden ve bir riziko gerçekleştiği zaman sigortacının sorumlu olup olmadığının tespiti açısından sigortacının hakimiyet alanına ulaşma anı konusunda uyumsuzluklar yaşanabileceğinden otuz günlük süre teklifnamenin verildiği tarihten itibaren başlatılmıştır.*

Maddenin ikinci fıkrası ile birinci maddeyi tamamlayıcı nitelikte olup halen Hayat Sigortaları Yönetmeliğinde de yer alan bir hükümdür. Uygulamada, sigorta sözleşmesine taraf olmak isteyenlerden teklifname ile belli bir miktar para da alınabilmektedir. Madde ile hukuki açıdan verildiği sırada fiili icap olarak nitelendirilecek bu paranın sözleşmenin kurulmasından sonraki durumunun ne olacağı açıklığa kavuşturulmak istenmiştir." Bkz. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, E. T: 14.05.2023.

⁶⁰ Ayrıca benzer bir hüküm olan 2002 HSGŞ m. C.1'de teklifnamenin sigorta şirketine ulaştığı tarihten itibaren otuz gün içerisinde sigortacı tarafından teklifname reddedilmediği takdirde sigorta sözleşmesi yapılmış sayılacaktır. KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 159; KENDER, s. 194-195; ŞEKER ÖĞÜZ, Zehra/ KUYUCU, Sevinç, Yeni Türk Ticaret Kanunda Sigorta Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2011, s. 5; MEMİŞ, Tekin, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Sigorta Hukukuna Dair 6. Kitabının Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi, Sigorta Hukuku Dergisi, Özel Sayı, 2005, s. 92.

doğurması için karşı tarafın hakimiyet alanına ulaşması gerektiği belirtilmektedir. Teklifnamenin sigorta şirketine hiç ulaşmamış olması ihtimalinde, sigorta şirketini sözleşmeye bağlı kılmanın isabetli olmadığı savunulmaktadır.

Konuya ilişkin mevzuatta yer alan düzenlemelere ek olarak 2022 HSGŞ m. 5/f. 2 hükmü, TTK m. 1405/f. 1 hükmüne paralel olarak sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen kişinin sözleşmenin yapılması için verdiği teklifnamenin, teklifname tarihinden itibaren otuz gün içinde reddedilmemiş olması halinde sigorta sözleşmesinin kurulmuş sayılacağı şeklindedir⁶¹.

Kanaatimizce SK'de yer alan düzenleme, sigorta ettiren aleyhinedir. Sigortacı isterse, teklifin kendine ulaştıktan sonra otuz günlük süre boyunca sigorta ettireni bekletebilecektir. Dolayısıyla teklifnamenin düzenlendiği tarihten itibaren otuz gün içerisinde teklifin sigorta şirketi tarafından reddedilmemesi halinde, TTK m. 1405/f. 1 ve 2022 HSGŞ m. 5/f. 2 hükümleri uyarınca taraflar arasındaki sözleşme ilişkisinin kurulmuş kabul edilmesi gerektiği görüşündeyiz⁶².

2. Sözleşmenin Tarafları ve İlgililer

Sigortası sözleşmesinin tarafları sigorta ettiren ve sigortacıdır⁶³. Sigorta sözleşmelerinde, riziko gerçekleştiğinde sigorta tazminatının veya bedelinin sözleşmeye taraf olmayan üçüncü kişiye ifa edilebileceği kararlaştırılabilir⁶⁴.

Kredi hayat sigortalarında, hayat sigortalarında olduğu gibi sözleşmenin tarafları sigorta ettiren ve sigortacıdır. Ayrıca kredi hayat sigortalarından etkilenen kişileri genel olarak riziko kişisi (sigortalı), lehtar ve dain-i mürtehin olarak sıralayabiliriz⁶⁵.

⁶¹ 2002 tarihli Hayat Sigortası Genel Şartları (2002 HSGŞ)'de otuz günlük sürenin başlangıcı, teklifnamenin sigorta şirketine ulaşması ile başlamaktaydı. Ancak 2022 HSGŞ m. 5/ f. 2 hükmü, TTK'ye paralel olarak düzenlenmiştir. 2022 HSGŞ ile getirilen düzenlemeyle TTK ve genel şartlar arasındaki çelişkinin giderildiği görüşündeyiz. Ayrıca 2002 HSGŞ, 01.05.2002 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. 01.06.2022 tarihi itibarıyla 2022 HSGŞ'nin yayımlanması ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁶² Sözleşmenin kurulma anına ilişkin öğretide iki farklı görüş söz konusudur. Öneri, teklifname tarihinden itibaren otuz gün içerisinde sigortacı tarafından reddedilmemiş ise sigortacı sözleşmesi önerinin sigortacıya ulaştığı anda hüküm ve sonuç doğuracaktır. Bkz. KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 99-100; Aksi görüş ise sözleşmede otuz günlük sürenin geçmesi ile bu süre sonunda veya bu süre içinde sigortacının kabul anlamına gelen bir davranışta bulunması ile sözleşme kurulmuş sayılacaktır. Bkz. KENDER, s. 194-195; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 88; TAŞKIN, s. 48.

⁶³ KENDER, s. 247; BOZER, s. 97; ARSEVEN, s. 95.

⁶⁴ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 69.

⁶⁵ YONGALIK, s. 71; TAŞKIN, s. 92.

a) Sözleşmenin Tarafları

Kredi hayat sigortası sözleşmelerinde, tüm sigorta sözleşmelerinde olduğu gibi, sigortacı ve sigorta ettiren olmak üzere iki taraf bulunmaktadır.

1) Sigortacı

TTK m. 1401/f. 1 uyarınca sigortacı, ruhsat alarak sigortacılık faaliyetinde bulunan ve belirli bir prim karşılığında kişilerin para ile ölçülebilir menfaatini zarara uğratan bir tehlikenin veya rizikonun gerçekleşmesi halinde bir meblağ ödemeyi taahhüt eden tarafı ifade etmektedir.

2022 HSGŞ m. 3 “*Tanımlar*” başlığı altında sigortacı, hayat branşında faaliyet gösteren Türkiye’de kurulmuş sigorta ve emeklilik şirketleri ile yabancı sigorta şirketlerinin Türkiye’deki teşkilatı olarak tanımlanmıştır.

Türk hukukunda sigortacılık faaliyetlerinde bulunabilmek için temel düzenlemeler SK’de yer almaktadır⁶⁶. SK m. 3/f. 1’e göre Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket ya da kooperatif şeklinde kurulmuş olması şartı aranmaktadır. Bunun yanı sıra sigorta şirketleri kurucularının ve hisse senetlerinin nitelikleri gibi bazı özel şartlar da mevcuttur⁶⁷.

Yabancı sigorta ve reasürans şirketlerinin Türkiye’de faaliyet göstermesi mümkündür⁶⁸. Yeni bir sigorta şirketinin kurulması ya da yabancı ülkede kurulmuş sigorta şirketinin Türkiye’de şube açması belli şartların sağlanması halinde gerçekleşebilmektedir⁶⁹.

⁶⁶ KENDER, s. 43.

⁶⁷ TAŞKIN, s. 94; Sigorta şirketlerinin kuruluşu ve ruhsatnameye ilişkin hükümlerin değerlendirilmesi ilişkin detaylı açıklamalar için bkz. ŞEKER ÖĞÜZ, Zehra, 5684 Sayılı Sigortacılık Kanununun Sigorta Şirketlerinin Kuruluşu ve Ruhsatnameye İlişkin Esaslarının Değerlendirilmesi, Terazi Hukuk Dergisi, C. 2, S. 13, 2007, S. 45-56 (Kuruluş ve Ruhsatnameye İlişkin Esaslar).

⁶⁸ ÜNAN, Hayat Sigorta Sözleşmesi, s. 18; KUBİLAY, s. 106; BOZER, s. 37; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 131.

⁶⁹ SK m. 3/ f. 5’te yabancı sigorta şirketlerinin ve reasürans şirketlerinin Türkiye’de faaliyet göstermesine ilişkin usul ve esaslar Bakanlar Kurulu tarafından belirleneceği hüküm altına alınmıştır. SK m. 3/f. 5’te verilen yetki çerçevesinde 03.08.2007 yürürlüğe giren 26602 sayılı ve 2007/12467 Karar sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca yabancı sigorta şirketleri ile yabancı reasürans şirketleri, Türkiye’de ancak şube açmak suretiyle faaliyet gösterebilir. Şube açacak şirketlerin Türkiye’ye ayrılan ödenmiş sermayelerinin Türkiye’de kurulu sigorta şirketleri ve reasürans şirketleri için belirlenen tutardan az olmaması ve faaliyette bulundukları ülkelerde sigortacılık yapmaktan yasaklanmamış olması şartı aranmaktadır. Ayrıca yabancı sigorta şirketleri ve yabancı reasürans şirketleri, ikinci şubelerini açtıkları tarihten itibaren en geç bir ay içinde Hazine Müsteşarlığına (SEDDK) ayrıca bir beyanname vererek Türkiye’deki şubelerinden birini diğer şubeleri temsile yetkili ve sorumlu yönetim merkezi olarak göstermek zorundadır.

SK m. 3/f. 1 uyarınca reasürans şirketlerinin ve sigorta şirketlerinin⁷⁰ sigortacılık işlemleri ve bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler⁷¹ dışında başka iş alanında çalışması yasaklanmıştır. SK m. 5/f. 1'e göre, sigorta alanında faaliyet göstermek isteyen şirketler SEDDK'den ruhsat almak zorundadır.

Kredi hayat sigortaları, hayat sigortalarının özel bir görünümü olduğu kabul edildiğinden bu tip sözleşmelerin hayat branşı kapsamına girdiği hususunda bir şüphe yoktur⁷². Bu kapsamda eğer bir sigorta şirketi, kredi hayat sigortası sözleşmesi akdetmek isterse hayat branşı ruhsatına sahip olması gerekmektedir.

Yapılan açıklamalar neticesinde, ruhsat alınmadan sigortacılık faaliyetinin yürütülmesi kural olarak mümkün değildir. Ancak ruhsatsız şirketler ile akdedilen sigorta sözleşmeleri bakımından TTK'de özel bir düzenleme yer almaktadır. Ruhsatsız bir şirket tarafından sigorta sözleşmesi akdedilmesi durumunda akdedilen sigorta sözleşmelerinin geçerli olup olmayacağı hususu TTK m. 1401/f. 2'de düzenleme altına alınmıştır. Ruhsatsız bir şirket ile şirketin ruhsatsız olduğu bilinerek⁷³ sigorta sözleşmesi akdedilmesi halinde akdedilen sözleşme geçerli olacaktır. Ruhsatsız şirket ile akdedilen sigorta sözleşmeleri bakımından TBK m. 604-605 kumar ve bahse ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır⁷⁴. Bunun yanı sıra ruhsatsız olarak sigorta

Bakanlar Kurulu'nun bu şekilde bir düzenleme yapmasının kanun yapma tekniğine uygun olmadığı, yabancı sigorta şirketlerinin kuruluş ve çalışma esaslarını hangi esaslar çerçevesinde somut olarak belirleyeceğinin Kanunda düzenlenmiş olmasının zorunlu olduğunun yönünde görüş için bkz. ŞEKER ÖĞÜZ, Kuruluş ve Ruhsatnameye İlişkin Esaslar, s. 50.

⁷⁰ Bireysel Emeklilik ve Yatırım Sistemi Kanunu (BEYSK) (RG. 07.04.2001, S. 24366) m. 8 ve Emeklilik Şirketleri Kuruluş ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik (EŞKÇEY) (RG. 08.01.2008, S. 28512) m. 10 uyarınca emeklilik şirketleri, sigortacılık mevzuatına göre hayat sigortası ve kaza sigortası branşlarında ruhsat alabilmesi ve bu ruhsatlarla sigorta şirketince verilebilen tüm teminatları ve ek teminatları verebilmesi mümkündür.

⁷¹ Danışmanlık, insan kaynakları, fon yönetimi, bilişim teknolojileri, muhasebe ve tahsilat örnek gösterilebilir.

⁷² TAŞKIN, s. 27.

⁷³ SK m.5/f. 2 uyarınca sigorta şirketleri tarafından alınan ruhsatların ticaret siciline tescil edileceğini ve Ticaret Sicil Gazetesi ile günlük tiraj bakımından ilk on sırada yer alan günlük gazetelerin ikisinde ilan edileceği hükme bağlanmaktadır. Tescil ve ilan edilen hususların TTK 36/f. 3 uyarınca herkes tarafından bilindiği kabul olunmaktadır. Bu kapsamda TTK m. 36/f. 3 hükmü uyarınca sigorta şirketinin ruhsatsız olmasının bilinmediği ileri sürülemeyecektir. Ancak TTK m. 1401/f. 2'nin "*fiilen biliyor olma*" koşuluna yer verdiği şeklinde yorumlanmalıdır. Görüş için bkz. KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 86-87.

⁷⁴ TBK m. 604 ve m. 605'te yer alan düzenlemede, kumar ve bahisten doğan alacakların eksik borç niteliğinde olduğu, eksik borç niteliğinde olan bu alacakların dava edilemeyeceği ve takibe konu olmayacağı hüküm altına alınmıştır.

sözleşmesi akdedenler hakkında SK m. 34 ve m. 35 uyarınca cezai müeyyide⁷⁵ uygulanacaktır.

2) Sigorta Ettiren

Sigortacı ile sözleşme akdederek prim ödeme yükümlülüğünü üstlenmiş kişi, sigorta ettiren olarak tanımlanmaktadır⁷⁶. Başka bir ifadeyle, hayat sigortası sözleşmelerinde sigortacı ile sözleşmeyi kuran kişi olarak ifade edilebilir⁷⁷.

Sigorta ettiren, gerçek veya tüzel kişi olabilir⁷⁸. Uygulamada, grup hayat sigortaları çoğunlukla tüzel kişiliğe sahip işverenler tarafından yapılmaktadır⁷⁹. Kredi hayat sigortalarında, sigorta ettiren sıfatının belirlenebilmesi için öncelikle sözleşmeyi kimin akdettiği tespit edilmelidir. Bu kapsamda kredi hayat sigortaları, kredi borçlusunun talebi üzerine kredi kuruluşu aracılığıyla akdedilebileceği gibi kredi borçlusu ile bağımsız bir sigorta şirketi arasında da akdedilebilmektedir⁸⁰.

Kredi hayat sigortalarının en geniş uygulanma alanı tüketici kredileri ile akdedilmesi halidir⁸¹. TKHK’de kredi veren tanımı, mevzuatı gereği tüketicilere kredi vermeye yetkili olan gerçek ve tüzel kişi olarak ifade edilmektedir. Bu kapsamda Bankacılık Kanunu⁸² (BankK) uyarınca mevduat, katılım ile kalkınma ve katılım bankalarının kredi vermeye yetkili olduğu hüküm altına alınmıştır. Bankalar dışında

⁷⁵ SK m. 35/f. 1 “Bu Kanuna göre ruhsat almadan risk üstlenmek suretiyle sigortacılık faaliyetinde bulunan veya ticaret unvanlarında ya da her türlü belgeleri yahut ilan ve reklamlarında veyahut kamuoyuna yaptıkları açıklamalarda bu Kanunda belirtilen kuruluşların adını kullanan, bu Kanunda düzenlenen faaliyetlerde bulundukları izlenimini yaratacak söz ve işaretleri kullanan gerçek kişiler ve tüzel kişilerin yetkilileri, üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası ve altıyüz günden az olmamak üzere bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.” şeklindedir. SK. m. 34’de ise Kanun’a aykırılık hallerinde uygulanacak idari cezalara yer verilmiştir.

SK. m. 34/f. 1’de yer alan idari cezalara ilişkin Kanun’un 5 inci maddesine aykırı olarak ruhsatsız faaliyet gösterenlerin işyerleri, Bakanın talebi üzerine valiliklerce bir yılı geçmemek üzere geçici olarak kapatılacağı gibi ilan ve reklamları da durdurulacağı veya toplatılacağı hükmü sigorta şirketleri için uygulama alanı bulmayacaktır. İşyeri kavramının sigorta şirketi olarak değerlendirilemeyeceği yönünde görüş için bkz. KENDER, s. 119.

⁷⁶ ARSEVEN, s. 96; KENDER, s. 247; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 96; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 19.

BKBSY m. 4/f. 1, b. 10’a göre sigorta ettiren, sigortacı ile sigorta sözleşmesi akdederek sigortalının menfaatini sigortacı nezdinde teminat altına alan kişi olarak tanımlanmıştır. 2022 HSGŞ’de de benzer şekilde sigortacı ile sigorta sözleşmesi akdeden ve sigorta priminin borçlusu kişinin "sigorta ettiren" olduğu ifade edilmiştir.

⁷⁷ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 132; ULAŞ, s. 36; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 19.

⁷⁸ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 142; KUBİLAY, s. 107; BOZER, s. 43.

⁷⁹ ULAŞ, s. 37; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 19

⁸⁰ YONGALIK, s. 66; TAŞKIN, s. 98.

⁸¹ YONGALIK, s. 66.

⁸² RG. 1.11.2005, S. 25983.

özel kanunlarda⁸³ kredi vermeye yetkili kurum ve kuruluşlar ayrıca düzenleme altına alınmıştır. Bununla birlikte, uygulamada kredi veren kuruluş olarak en çok banka ile karşılaşilmektedir⁸⁴.

Kredi hayat sigortası sözleşmesinin akdedilmesinde kullanılan ilk yöntemde, kredi veren kuruluş ile sigorta şirketi arasında sigorta sözleşmesi akdedilerek kredi veren kuruluş sigorta ettiren sıfatına sahip olmaktadır. Bu yöntem kredi hayat sigortalarının ortaya çıktığı ilk dönemde uygulanmakta olan ve sözleşme kurulmasına ilişkin klasik yöntem olarak ifade edilmektedir⁸⁵. Uygulamada ise bu yöntem, çoğunlukla kredi kuruluşları ile sigorta şirketleri arasında çerçeve grup hayat sigortası sözleşmesi akdedilmesi şeklinde uygulanmaktadır⁸⁶.

Ülkemizde bu yöntem ile akdedilen sözleşmelerde, sigorta sözleşmesi her ne kadar kredi veren kuruluş ve sigorta şirketi arasında akdedilmiş olsa da sigorta primleri ek bir kredi verilerek kredi kullananın asıl borcuna eklenmekte, kredi kullananın aslında taraf olmadığı bir sigorta sözleşmesinin prim borcunu ödemesi şeklinde uygulanmaktadır⁸⁷.

Kredi hayat sigortası sözleşmesinin akdedilmesinde uygulanan diğer yöntemde, kredi kullanan doğrudan sigortacı ile sözleşme akdetmektedir. Dolayısıyla sigorta ettiren sıfatına kredi kullanan sahip olmaktadır. Uygulamada kredi veren kuruluş, sigorta şirketinin acentesi sıfatı ile hareket ederek sigorta sözleşmesini sigorta şirketi adına akdetmektedir. Dikkat edilmesi gereken, kredi kuruluşunun “*sözleşme yapmaya yetkili acente*” sıfatı ile hareket ediyor olması şartıdır⁸⁸. Kredi borçlusunun

⁸³ Bu kuruluşlara 6361 sayılı Finansal Kiralama, Factoring ve Finansman Şirketleri Kanunu (FFFK) (RG. 13.12.2012, S. 28496) uyarınca finansal kiralama ve finansman şirketleri örnek gösterilebilir.

⁸⁴ TAŞKIN, s. 100; YONGALIK, s. 66.

⁸⁵ Kredi hayat sigortası sözleşmelerinin gelişiminde bu model özellikle Almanya’da uygulanmaktadır. Daha sonra yapılan düzenlemeler ile küçük meblağlı krediler için bu yöntemin uygulanması gerektiği düzenleme altına alınmıştır. Getirilen sınırlandırmanın ise sigorta sözleşmesinde taraf olmayan kredi kullananın zayıf konumda olmasıdır. YONGALIK, s. 58; TAŞKIN, s. 100.

⁸⁶ TAŞKIN, s. 100; YONGALIK, s. 19.

⁸⁷ TAŞKIN, s. 105.

⁸⁸ SK’de sigorta acentesinin tanımına yer verilmiştir. Tanıma göre ticarî mümessil, ticarî vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tâbi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimî bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişiyi ifade etmektedir.

Sigorta Acenteliği Yönetmeliği (SAY), (RG. 22.04.2014, S. 28980) m. 17/ f. 1 uyarınca sigorta sözleşmesi akdetme ve/veya prim tahsil etme yetkisi sigorta şirketlerine aittir. Bu yetki, acentelik vekâletnamesinde belirtilmek kaydıyla, sigorta acentelerine devredilebilir. Sigorta şirketlerince

tüketici olduğu hallerde, TKHK m. 29/f. 1 hükmü⁸⁹ gereği tüketicinin yazılı veya kalıcı veri saklayıcısı⁹⁰ aracılığıyla açık talebi olmaksızın kredi bağlantılı sigorta yaptıramayacağı düzenleme altına alınmıştır. Bunun yanı sıra kredi kullanan tüketicinin, sigorta yaptırmak istediğinde sigorta şirketini seçme hakkının mevcut olduğu hüküm altına alınmıştır.

BKBSY m. 13/f. 1’de⁹¹ de TKHK’ye benzer şekilde kredi kullananın yazılı veya kalıcı veri aracılığıyla açık talebi olmaksızın sigorta yaptıramayacağı ifade edilmiştir. Düzenlemenin devamında ise sigorta şirketi seçme hakkının sınırlandırılmayacağı ve sigorta veya kredi sözleşmesine bu düzenleme aksine koyulan şartların hükümsüz olacağı belirtilmiştir⁹². Krediye bağlı akdedilen sigortalarda, kredi kullananın sigorta sözleşmesi akdetmek istemesi hâlinde, seçtiği sigorta şirketinden sağladığı, kredi süresi ve tutarıyla uyumlu ve kredi kuruluşunun dain-i mürtehin olduğu sigorta poliçesi kredi kuruluşu tarafından kabul edilmek zorundadır⁹³.

Ancak BKBSY’de ve TKHK’de mevcut düzenlemeler, sadece tüketici kredisi verilmesi durumunda akdedilecek kredi hayat sigortaları için geçerlidir. Ancak konuya ilişkin genel düzenleme olan SK m. 32/f. 5 hükmü, tüketici işlemi-ticari işlem ayrımı yapılmaksızın tüm sigorta sözleşmelerinde uygulama alanı bulacaktır.

sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme konularında yetkilendirilmemiş acenteler poliçe düzenleyemez ve/veya prim tahsilâtı yapamaz şeklindedir.

⁸⁹ 01.04.2022 tarihli ve 31796 sayılı Resmî Gazete’de Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ile Kat Mülkiyeti Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun yayımlanmıştır. Bu değişiklik 01.10.2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Değişiklik ile kredi bağlantılı sigortanın tüketiciye sunulabilmesi için sigortasız kredi seçeneğinin de sunulması gerekecektir. Ayrıca tüketici kredisi sözleşmesi, yan finansal ürün ve hizmetlerin satın alınması şartına bağlanamayacaktır. TKHK m. 38 de aynı kapsamda değiştirilmiştir. Değişiklik öncesi detaylı değerlendirme için bkz. GÜMÜŞ, Mustafa Alper, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi C. I, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014, s. 204.

⁹⁰ Kalıcı veri saklayıcısının tanımı TKHK m. 3/f. 1/ b. f ve BKBSY m. 4/f. 1/b. h’de yapılmıştır. TKHK’e benzer şekilde BKBSY’de kalıcı veri saklayıcısı, “sigorta ettirenin, sigortalının ve sigortadan faydalanan kişilerin gönderdiği veya kendisine gönderilen bilgiyi, bu bilginin amacına uygun olarak makul bir süre incelemesine elverecek şekilde kaydedilmesini ve değiştirilmeden kopyalanmasını sağlayan ve bu bilgiye aynen ulaşılmaya imkân veren kısa mesaj, elektronik posta, internet, mobil uygulama, disk, CD, DVD, hafıza kartı ile Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi üzerinden veya e-Devlet üzerinden kurulacak yapı ve benzeri her türlü araç veya ortamı” şeklinde tanımlanmıştır.

⁹¹ Değişiklik: RG.29.2.2021, S. 31704. Bu değişiklik 01.01.2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

⁹² Kişilerin sigorta şirketi seçme hakkının sınırlandırmayacağı yönünde genel bir düzenleme SK’de yer almaktadır. SK. m. 32/f. 5’e göre kişilerin, sigorta şirketini seçme hakkı sınırlandırılmayacaktır. Sigorta sözleşmesine bunun aksine ilişkin bir hüküm koyulması veya sigorta sözleşmesinin belli bir sigorta şirketine yaptırılmasına ilişkin konulan her türlü kayıt hükümsüz olacaktır.

⁹³ Benzer şekilde 11.08.2022 tarihli 2022/11 Sayılı Hayat Sigortaları Uygulama Esaslarına İlişkin Sektör Duyuru m. 1’de, TKHK uyarınca kredi bağlantılı sigortalarda, kredi konusunun kalan vade ve borç tutarıyla uyumlu olması gerektiği düzenleme altına alınmıştır.

b) Sözleşmenin İlgilileri

Hayat sigortası sözleşmesinin tarafları, sigorta ettiren ve sigortacıdır. Ancak hayat sigortası sözleşmelerinin üçüncü kişinin hayatı üzerine ve üçüncü kişi lehine akdedilmesi mümkündür⁹⁴. Başka bir deyişle, sigorta sözleşmesine taraf olmayan üçüncü kişilerin sözleşmeden etkilenmesi söz konusu olabilmektedir. Bu kapsamda kredi hayat sigortalarında, sözleşmeden etkilenenler sigortalı, lehtar ve son olarak dain-i mürtehin olarak karşımıza çıkmaktadır.

1) Riziko Kişisi (Sigortalı)

TTK m. 1490/f. 1, hayatı sigorta edilecek kişi başlığı altında, sigorta ettiren tarafından kendisinin veya başkasının hayatını, ölüm veya hayatta kalma ihtimalini sigorta ettirebileceği şeklinde hüküm altına alınmıştır⁹⁵. Hayat sigortası sözleşmesi ile rizikonun üzerinde gerçekleşeceği kişi sigortalı olarak tanımlanmaktadır⁹⁶.

2022 HSGŞ m. 3/ f. 1, b. h'e göre sigortalı, teminat kapsamındaki rizikonun kendisinde gerçekleşme ihtimali olan kişi veya kişileri; BKBSY m. 4/f. 1'e göre kredinin geri ödenmemesine sebep olabilecek rizikoyu üzerine sigorta sözleşmesi yapılan kişi olarak tanımlanmıştır.

Sigortalının tanımına ilişkin mevcut düzenlemelere bakıldığında hayatı sigorta edilecek kişinin yani riziko kişinin gerçek kişi olması gerekmektedir. Her ne kadar sigortalının tanımı yapılırken gerçek-tüzel kişi ayırımına gidilmemiş ise de riziko kişinin ancak gerçek kişi olabileceği kabul edilmelidir⁹⁷.

Kredi hayat sigortalarında, sigorta ettirenin kendi hayatını ölüm veya hayatta kalma ihtimaline karşı sigorta ettirmesi mümkündür. Bu durumda sigorta ettirenin,

⁹⁴ YONGALIK, s. 71; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 17.

⁹⁵ Türk Ticaret Kanunu'nda "*sigortalı*", hayatı üzerine sigorta sözleşmesi yapılan kişi olarak tanımlanmıştır. Ancak hayat sigortalarında yer alan '*sigortalı*' ile zarar sigortalarından yer alan "*sigortalı*" tanımları birbirinden farklıdır. KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 106; TAŞKIN, s. 111.

Sigorta hukukunda '*sigortalı*', bir kişinin başkasının menfaatini sigorta ettirerek başkası hesabına sigorta yapması durumunda bu ilişkideki üçüncü kişiyi ifade etmektedir. Bu kapsamda TTK'nin hayat sigortalarında "*riziko şahsı*" ifadesini kullanmasının daha uygun olacağını belirtmiştir. Görüş için bkz. KENDER, s. 262. Aynı görüş için bkz. AĞSAKAL, İbrahim, Sigorta Sözleşmesinde Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuçları, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015, s. 58; AYDIN, Sevgican, Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları, Ankara, Seçkin Yayınları, 2018, s. 85.

Sigorta ettiren kendi hayatını sigorta ettirdiği hallerde sigorta sözleşmenin hem tarafı hem de riziko kişisidir. KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 106.

⁹⁶ YONGALIK, s. 71; ÜNAN, Hayat Sigorta Sözleşmesi, s. 25; ULAŞ, s. 38.

⁹⁷ TAŞKIN, s. 111.

kredi borçlusu olduğu hususunda şüphe yoktur. Ancak kredi hayat sigortaları, kredi veren tarafından akdedildiği durumlarda, kredi kullanan sözleşmede üçüncü kişi konumunda olup sigortalı sıfatına sahip olacaktır⁹⁸. Uygulamada, kredi kullanan tarafından kredi kuruluşu ile kredi hayat sigortası sözleşmesi akdedilmekte ve kredi kullanan hem sigorta ettiren hem de sigortalı sıfatına sahip olmaktadır⁹⁹.

Sigorta şirketleri tarafından riziko kişinin kabul edilebilmesi için bazı şartların belirlenmesi mümkündür. Sigorta şirketi, kredi borçlusunun riziko kişisi olabilmesi için belli bir yaş altında olması şeklinde şart belirleyebilir¹⁰⁰. Bu yaş sınırlaması her sigorta şirketi için değişiklik gösterebilmektedir¹⁰¹. Yargıtay bir kararında¹⁰², sigortalı olmak isteyenler için grup kredi hayat sigorta sözleşmesi ile yaş sınırlaması getirildiği, kredi kullananın yaş itibarıyla gerekli koşulları taşımadığı ve belli yaş üstü kredi kullanan bakımından sigorta sözleşmesinin doğmadığı ve baştan geçersiz olduğu şeklinde hüküm kurmuştur.

Diğer bir şart ise riziko kişinin sağlık durumudur. Kredi hayat sigortalarında sigorta şirketleri tarafından, riziko kişinin sağlık durumu ile ilgili bilgi talep edilmekte ve gerekirse doktor raporu istenebilmektedir¹⁰³. Riziko kişinin sağlık durumu, sigortacının üsteleneceği rizikoyu ve belirlenecek primi etkileyecektir. Sigortacı tarafından riziko kişinin sağlık durumu uygun görülmediği takdirde sigortacı sözleşme yapmaktan vazgeçebilmektedir.

Başkasının hayatı üzerine, ölüm veya hayatta kalma ihtimaline karşı sigorta yapılabilmesi için TTK m. 1490/f. 2 uyarınca belirli şartların mevcut olması gerekmektedir. Bu düzenleme, sadece başkasının hayatı üzerine yapılan sigorta sözleşmelerinde uygulanacak olup, kişinin kendi hayatı üzerine akdedeceği sigorta sözleşmelerinde uygulanmayacaktır.

⁹⁸ ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 25; KUBİLAY, s. 107; ULAŞ, s. 38; ARSEVEN, s. 44.

⁹⁹ TAŞKIN, s. 111.

¹⁰⁰ YONGALIK, s. 72.

¹⁰¹ Örneğin, tam kapsamlı bir hayat sigorta sözleşmesi bilgilendirme formu için bkz. Hayat Sigortaları Bilgilendirme Formu- Tam Kapsamlı Hayat Sigortası, <https://www.anadoluhayat.com.tr/Documents/Sigortalar/TamkapsamliHSbilgilendirmeformu.pdf>, E.T: 13.03.2022. Bilgilendirme formunda “18-69 (dahil) yaşları arasında sağlıklı herkes bu sigortayı yaptırabilir.” şeklinde açık hükme yer verilmiştir.

¹⁰² Karar için bkz. Y. 11. HD. 25.10.2004. E. 2004/611 K. 2004/10288 (www.lexpera.com.tr).

¹⁰³ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 108.

İlk olarak sigorta ettirenin, başkasının hayatı üzerine sigorta yaptırabilmesi için riziko kişinin hayatının devamında lehtarın menfaatinin bulunmasını şarttır¹⁰⁴. Başka bir deyişle, riziko kişinin hayatının devam etmesinde menfaati olan kişi tarafından hayat sigortası sözleşmesi akdedilmesi mümkündür. Bu şartta dikkat edilmesi gereken husus, “sözleşme süresi boyunca riziko kişinin hayatının devamında lehtarın menfaatinin” bulunmasıdır¹⁰⁵. Ancak lehtarın atanmadığı hayat sigortalarında sigorta ettirenin, hayatı sigorta edilen üçüncü kişinin hayatının devamında menfaatinin olması gereklidir¹⁰⁶.

2002 HSGŞ A. 1, c. 3’te başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için üçüncü kişinin o kimsenin hayatının devamında maddi veya manevi menfaatinin bulunması şartı aranmaktaydı. TTK’de lehtarın menfaatini ararken, 2002 HSGŞ’de ise sigorta ettirenin menfaatini aramaktaydı. TTK m. 1520/f. 1 koruyucu hükümleri kapsamında, TTK m.1490/f. 2 uyarınca lehtarın menfaatini aramayan başkasının hayatı üzerine yapılan hayat sigortası sözleşmelerini geçersiz saydığından TTK m. 1490/f. 2 uygulama alanı bularak lehtarın menfaati aranacağı ifade edilmekteydi¹⁰⁷. Ancak 2022 HSGŞ m. 11/f. 2 hükmü, TTK’ye paralel olarak düzenleme altına alınarak lehtarın menfaatini aradığından uygulamada olan farklılıkların sona ereceği ve Kanun ile genel şartları arasındaki çelişkinin ortadan kaldırıldığı görüşündeyiz.

Kredi hayat sigortalarında, kredi borcunun ödenmesi kredi borçlusunun hayatının devamına bağlıdır. Uygulamada genellikle lehtar konumunda olan kredi

¹⁰⁴ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu (Mülga) (ETTK)’de menfaat şartı, sigorta ettiren ile sigortalı arasında aranmıştır. Sigortanın geçerliliği açısından sigorta ettirenin sigortalının hayatının devamında menfaatinin bulunması şarttır. 6102 sayılı TTK ise menfaat koşulu korunmuş ancak menfaat sahibi olması gereken kişinin lehtar olacağı düzenlenmiştir.

Ayrıca ETTK’de maddi ya da manevi menfaatin olabileceği düzenlenmiş olmasına karşı TTK’de maddi veya manevi menfaat ayrımı yapılmayarak sadece ‘*menfaat*’ koşulu aranmaktadır.

Bazı yazarlara göre, zarar sigortasında söz konusu olan menfaat şartının meblağ sigortalarında yer verilmesinin uygun olmadığı görüşündedir bkz. KENDER, s. 263; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 20.

Aksi görüş ise sigortalı ile lehtar arasında her ne kadar menfaat ilişkisi zor olsa da bu şartın yerine getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca TTK’de geçen genel menfaat ifadesi ile hem maddi hem de manevi menfaati işaret etmektedir bkz. KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 135.

¹⁰⁵ TTK m. 1490/f. 2 lehtarın menfaatinin olması koşulunu “başkasının hayatı üzerine sigorta yaptırılabilmesi için” zorunlu görmüştür. Burada sözleşmenin kurulduğu anda lehtarın menfaatinin var olması gerektiği anlaşılmaktadır. TTK m. 1490/f. 4 hükmü ise, menfaat şartının sözleşme yapıldıktan sonra ortadan kalkması halinde, sigorta sözleşmesi o andan başlayarak geçersiz olacaktır. Sigorta ettirene iştirak bedeli (TTK m. 1500/f. 1 kapsamında ayrılma bedeli) ödenecektir bkz. ÜNAN, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku – Cilt: III Can Sigortaları, İstanbul, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2017, s. 41 (Can Sigortaları).

¹⁰⁶ ŞENOCAK, Kemal, Hayatı Sigorta Edilecek Kişi (Riziko Şahsı) (TTK m. 1490), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 28, S. 4, 2012, s. 61 (Riziko Şahsı); AKGÜN, Hayat Sigortası Genel Şartlar, s. 561.

¹⁰⁷ TAŞKIN, s. 118.

kuruluşunun kredi borçlusunun hayatını devam ettirmesinde maddi menfaati vardır. Başkasının hayatı üzerine yapılan kredi hayat sigortalarında, lehtar kredi kuruluşu olduğundan, kredi kuruluşunun kredi borçlusunun hayatta kalmasından menfaati bulunduğu kabul edilerek sigorta sözleşmesinin geçerli olarak kurulduğu ifade edilebilir¹⁰⁸.

TTK m. 1490/f. 2 devamında ölüme bağlı akdedilen hayat sigortalarında, sigorta bedelinin mutaat cenaze giderlerini aşması halinde sigortalının veya varsa kanuni temsilcisinin yazılı izninin alınması gerektiği düzenleme altına alınmıştır. Başkasının hayatı üzerine sigorta ettiren tarafından sigorta yaptırılması halinde sigortalının izni aranmamaktadır¹⁰⁹. Ayrıca sigortalının on beş yaşından büyük olması halinde kanuni temsilcinin dışında ayrıca sigortalının da izni alınması gerekmektedir. İzin koşulu yerine getirilmeden akdedilen sözleşmelere icazet verilmediği takdirde sözleşmelerin geçersiz sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

Kredi hayat sigortalarında izin koşulu, kredi veren kuruluş tarafından yapılan sigorta sözleşmeleri ve kredi borçlusu dışında üçüncü bir kişi ile kredi veren kuruluştan ayrı ve bağımsız bir sigorta şirketi ile akdedilen sigorta sözleşmelerinde söz konusu olacaktır. Kredi hayat sigortalarında sigorta bedeli kredi tutarı ile uyumlu olarak belirlendiğinden, uygulamada genellikle sigorta bedeli, mutaat cenaze masraflarından daha yüksek olmaktadır¹¹⁰. Bu nedenle çoğu zaman sigortalının yazılı izni aranmaktadır.

2) Lehtar

Lehtar, hayat sigortası sözleşmelerinde riziko gerçekleştiğinde sözleşmede belirlenen sigorta bedeline hak kazanan kişi olarak tanımlanabilir¹¹¹. Ancak sigorta ettiren tarafından atanan lehtarın, riziko kişinin hayatını devam ettirmesinde bir menfaatinin bulunması halinde sigorta sözleşmesi geçerli olacaktır.

TTK'de lehtarın tanımına açıkça yer verilmemiştir. 2022 HSGŞ'de ise lehine sigorta sözleşmesi yapılan ve rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta sözleşmesinde

¹⁰⁸ YONGALIK, s. 71; ŞENOCAK, Riziko Şahsı, s. 63; TAŞKIN, s. 120.

¹⁰⁹ Aynı yönde görüş bkz. KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 106; Aksi görüş, başkasının hayatı üzerine sigorta sözleşmesi yapılmasında, yabancı kanunlarda olduğu gibi sigortalının yazılı izni alınması gerektiği yönünde bkz. KENDER, s. 263.

¹¹⁰ Detaylı açıklamalar için bkz. TAŞKIN, s. 127.

¹¹¹ KENDER, s. 263; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 130; YONGALIK, s. 73; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 29; ULAŞ, s. 42.

kararlaştırılan sigorta bedelini talep etme hakkında sahip olan gerçek veya tüzel kişi olarak ifade edilmiřtir¹¹². BKBSY’de ise 2022 HSGş’ye benzer şekilde lehtar tanımlanmıştır.

Lehtarın atanması ve değiştirilmesine ilişkin hükümler TTK m. 1493’te ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre lehtar, gerçek kişi veya tüzel kişi olabilir. Lehtar, sözleşmenin tarafı olmadığından lehtarın ehliyetsiz olması veya irade beyanı sakatlığı sözleşmenin geçerliğini etkilemeyecektir¹¹³. Bununla birlikte lehtarın sözleşmenin kurulması veya hüküm ifade etmesinde bir itiraz hakkı yoktur¹¹⁴.

TTK m. 1493/f. 2 hükmü, lehtarı atama hakkının sigorta ettirene ait olduğunu açıkça belirtmektedir. Lehtar tayini, tek taraflı bir işlem olup lehtarın işleme katılması veya onayı gerekli deęildir¹¹⁵. Lehtar, sözleşme yapılırken belirlenebileceği gibi sonradan da belirlenebilir¹¹⁶. Ancak her halükârda sigorta ettirenin atadığı lehtar sigortacıya bildirme yükümlülüğü mevcuttur.

Lehtar, lm ihtimaline karşı yapılan sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirenin kendisi olabileceği gibi sigorta ettirenin belirleyeceği üçüncü kişi de olabilir. Yaşam ihtimaline karşı yapılan sigorta sözleşmelerinde ise sigorta ettiren sigortalıyı, üçüncü bir kişiyi ya da kendisini lehtar olarak atayabilir¹¹⁷. Sigorta ettiren tarafından birden fazla kişinin lehtar olarak atanması da mmkndr¹¹⁸. Kural olarak lehtar atanmasında lehtarın açık, anlaşılır ve karışıklığa mahal vermeyecek şekilde belirtilmesi gerekmektedir¹¹⁹. Aksi halde, sigortacının lehtar olmayan kişiye iyi niyetle yapmış olduğu demeler geçerli olacak ve bu ödeme ile sigortacı borcundan kurtulabilecektir.

Kredi hayat sigortalarında, uygulamada sigorta teklif formunda lehtar bölümü bulunmakta ve sigorta ettiren tarafından bu bölüm tamamlanarak lehtar ataması

¹¹² 2002 HSGş’de lehtar açısından tahsil yetkisinin mevcut olmasına rağmen tanımda yer verilmediği eleştirilmekteydi bkz. AKGÜN, Hayat Sigortası Genel şartlar, s. 560.

¹¹³ KABUKçUOğLU ÖZER, s. 130.

¹¹⁴ BOZER, s. 249.

¹¹⁵ ULAş, s. 45; ÜNAN, Can Sigortaları, s. 83; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 30. şENOC AK, Kemal, nc şahıs Lehine Hayat Sigorta Sözleşmesi, Ankara, Turhan Kitabevi, 2009, s. 46 (nc şahıs Lehine Sigorta Sözleşmesi).

¹¹⁶ KABUKçUOğLU ÖZER, s. 133; ULAş, s. 42; ÜNAN, Can Sigortaları, s. 62.

¹¹⁷ Sigorta ettirenin kural olarak hak sahibi olduğu alacak üzerinde kendi lehine tasarrufta bulunmanın gereksiz olduğu yönünde görüş için bkz. ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 179. Aksi görüş ise sigorta ettirenin sözleşmenin tarafı olması her zaman sigorta bedeli üzerinde hak sahibi olacağı anlamına gelmediği ve sigorta ettiren tarafından lehtar belirlenmişse taraf iradeleri ile lehtarın belirlenmesi gerektiği yönünden bkz. KABUKçUOğLU ÖZER, s. 132.

¹¹⁸ ÜNAN, Hayat Sigorta Sözleşmesi, s. 50.

¹¹⁹ KABUKçUOğLU ÖZER, s. 131; YONGALIK, s. 74; ÜNAN, Can Sigortaları, s. 72.

yapılmaktadır¹²⁰. Bu tip sözleşmelerde riziko gerçekleştiğinde lehtar tarafından sözleşmeden doğan sigorta bedelini talep etme hakkı söz konusu olacaktır.

Sigorta ettiren, lehtar tayini hakkını, değiştirilebilir lehtar ve değiştirilmez lehtar olmak üzere iki şekilde kullanabilir¹²¹. Sigorta ettiren, TTK m. 1493/f. 4 hükmü uyarınca kural olarak lehtarını değiştirme hakkına sahiptir ayrıca bu değişiklik için sigortacıdan izin alma zorunluluğu da yoktur. Ancak sigorta ettiren tarafından lehtar değiştirme hakkından vazgeçtiği poliçede belirtilmesi ve bu poliçenin lehtara teslim edilmesi halinde lehtar değişikliğinden bahsetmek mümkün değildir. Sigorta ettiren tarafından değiştirilemez lehtar atandıktan sonra lehtar değişikliği kural olarak mümkün değildir. Buna karşın TTK m. 1493/f. 4 hükmü uyarınca hibeden rücu ya da mirasçılıktan çıkarma halleri gerçekleşmiş veya ilgililer arasında o kişinin lehtar olarak atanmasına ilişkin neden ortadan kalkmış ise lehtar değişikliği yapılması mümkündür.

Kredi hayat sigortalarında lehtar tayini, sigorta ettiren sıfatına sahip olan kredi borçlusunun, kredi veren kuruluşa olan kredi borcunun ödenmesinin güvence altına alınmasında önem arz etmektedir¹²². Kredi hayat sigortası sözleşmesi, kredi borçlusu tarafından akdedilmesi halinde sigorta ettiren konumunda kredi borçlusu olacaktır. Bu kapsamda kredi borçlusu lehtar tayini yapabilecektir.

Sigorta ettiren tarafından lehtarın değiştirilmesi mümkündür. Ancak kredi borçlusunun sigorta ettiren olduğu kredi hayat sigortalarında, sözleşme başlangıcında kredi kuruluşu değiştirilemez lehtar olarak atanmakta ve sigorta ettirenin sözleşme devamında lehtarını değiştirme ihtimali ortadan kaldırılmaktadır¹²³. Bu kapsamda sigorta ettiren lehtarını değiştirme hakkından feragat ettiği poliçede belirtilmekte ve sigorta poliçesi kredi veren kuruluşa teslim edilerek şekli şartlar da sağlanmaktadır. Kredi kuruluşunun sigorta ettiren olarak sigorta sözleşmesi akdetmesi durumunda ise lehtar belirleme ve değiştirme yetkisi kredi kuruluşunda olacağından kredi kuruluşunun kendisini değiştirilemez lehtar atamasına gerek yoktur¹²⁴. Her ne kadar

¹²⁰ TAŞKIN, s. 140; YONGALIK, s. 76.

¹²¹ ÜNAN, Hayat Sigorta Sözleşmesi, s. 178; KUBİLAY, s. 109; ŞENOCAK, Üçüncü Şahıs Lehine Sigorta Sözleşmesi, s. 66.

¹²² YONGALIK, s. 76; ÜNAN, Can Sigortaları, s. 63.

¹²³ TAŞKIN, s. 145; YONGALIK, s. 144.

¹²⁴ TAŞKIN, s. 146.

kredi kuruluğu lehtar belirleme ve değiştirme yetkisine sahip olsa da uygulamada bu husus açıkça sözleşmede belirtilmektedir¹²⁵.

Ölüm rizikosuna karşı yapılmış bir sigorta sözleşmesinde birden fazla lehtar atanmış ise TTK m. 1494/f. 1 hükmü uyarınca lehtar/lehtarlar sigorta bedeli üzerinde eşit pay hakkına sahip olacaktır. Ancak lehtar atanmaması durumunda TTK m.1494/f. 2 uyarınca yasal mirasçılar lehtar olarak kabul edilecektir¹²⁶.

3) Dain-i Mürtehin

Kredi hayat sigortalarında, sigorta ettirenin kredi kuruluğu olup olmadığı fark etmeksizin kredi kuruluşunun dain-i mürtehin¹²⁷ olarak atandığı şeklinde kayıtlar yer almaktadır. Dain-i mürtehinin TTK’de bir tanımı olmamakla birlikte BKBSY’de tanımı yapılmıştır. BKBSY m. 4/ f. 1’e göre dain-i mürtehin, kredinin geri ödenmeme riskini ortadan kaldırmak amacıyla yaptırılan sigortalarda, rizikonun gerçekteşmesi üzerine ödenecek olan tazminat tutarı üzerinde öncelikli hak sahibi¹²⁸ gerçekte veya tüzel kişiyi ifade etmektedir.

Türk Medeni Kanunu¹²⁹ (TMK) m 954/f. 1 hükmü uyarınca başkasına devredilebilen alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin tesis edilmesi mümkündür. Alacak rehininin şekli ve ne şekilde yapılacağı TMK m. 955 hükmü uyarınca düzenleme altına alınmıştır. Ancak uygulamada kredi hayat sigortalarında, kredi kuruluşunun sigorta bedelini üzerindeki rehin hakkı poliçe ve genel şartlara eklenen kayıtlar ile sağlanmaktadır¹³⁰.

Uygulamada tüm kredi hayat sigorta sözleşmelerinde kredi kuruluşunun alacağını teminat altına almak adına kredi veren kuruluş asli ve değiştirilemez lehtar

¹²⁵ YONGALIK, s. 144.

¹²⁶ Ölüm rizikosuna karşı yapılan sigortalarda lehtar açıkça tayin edilmediğinde, sigorta ettirenin mirasçılarını lehine yapıldığı kabul edileceğı hakkında karar için bkz. Y. 17. HD. 22.06.2020 E. 2018/3169 K. 2020/3769 (www.lexpera.com.tr).

¹²⁷ “Dain-i mürtehin” kavramının rehin hakkı sahibi alacaklıyı ifade etmek üzere kullanıldığı yönünde bkz. TAşKIN, s. 148; “Dain-i mürtehin” deyimini rehin alacaklısı (daha önceleri kullanılan anlatımla “rehinli alacaklı”) anlamını taşımaktadır bkz. ÜNAN, Can Sigortaları, s. 276.

¹²⁸ Değişik ibare: RG. 9.12.2021, S. 31704. Bu değişiklik 01.01.2022 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik değişikliğı ile “birinci derecede alacaklı” ifadesi “öncelikli hak sahibi” olarak değiştirilmiştir.

¹²⁹ RG. 08.12.2001, S. 24607.

¹³⁰ Poliçede belirtilen “dain-i mürtehin” kaydının yeterli olmadığı ve rehin hakkının gerçekte bulunup bulunmadığı araştırılması gerekmektedir. Kredi kuruluşuna sigorta alacağını rehni için yazılı olarak işlem yapılması gerektiğı; poliçede yer alan kayıtların kredi kuruluşunu rehin alacaklısı konumuna getirmeyeceğı hakkında bkz. ÜNAN, Can Sigortaları, s. 241; ÜNAN, Sigorta Tüketici Hukuku, s. 81.

olarak belirlenmektedir¹³¹. Bunun yanı sıra sigorta ettirenin kredi veren kuruluş olmadığı durumda da özellikle kredi kuruluşunun değiştirilemez lehtar olacağı poliçede belirtilip sigorta poliçesi kredi veren kuruluşa teslim edilmektedir¹³². Her iki durumda da kredi kuruluşu değiştirilemez lehtar olarak atanmakta ve bunun sonucu olarak kredi borçlusunun sigorta bedeli üzerinde tasarruf yetkisi ortadan kalkmaktadır.

Kredi kuruluşu, sigorta sözleşmelerinde asli ve değiştirilemez lehtar olarak belirtilerek sigorta bedeli üzerindeki tasarruf yetkisini garanti altına almakta ve kredi veren kuruluşun alacağının tahsili tehlikeye düşmemektedir¹³³. Bu nedenle bu tür sözleşmelerde, ayrıca kredi kuruluşuna dain-i mürtehin sıfatı verilmesi kanaatimizce gerekli değildir.

Uygulamada ise dain-i mürtehin sıfatına sahip kredi veren kuruluşlar, sigorta bedelinin ödenmesi için yazılı izin vermekten imtina etmekte ve bu durumda kredi borçlusunun mirasçılarının mağdur olmasına yol açmaktadır.

Kredi veren kuruluşlar tarafından dain-i mürtehin sıfatının kötüye kullanıldığı¹³⁴ ifade edilebilir¹³⁵. Yargıtay içtihatlarında bankanın rehin hakkı olduğu ve sigorta bedelini talep etme hakkının öncelikle bankada olduğunu, bankanın muvafakati ile talepte bulunabileceği aksi halde bankanın muvafakati olmadan açılan davalarda davanın aktif husumet ehliyeti noksanlığından reddedilmesi gerektiği ifade edilmektedir¹³⁶.

¹³¹ TAŞKIN, s. 150.

¹³² TAŞKIN, s. 150.

¹³³ SÜZEL, s. 98.

¹³⁴ Örnek Yargıtay Kararları için bkz. “Dava, hayat sigorta sözleşmesine dayalı alacak istemine ilişkindir....Dava dışı müteveffanın 18.000,00 TL kredi için ilk yıl 18.900,00 TL’lik teminatı bulunan hayat sigorta poliçesi imza ettiği, kredi borcunun da bir kısmının muris tarafından ödendiği, davacılar tarafından da dosyaya ibraz edilen banka dekontlarına göre de kredi borcunun murisin vefatından sonra da ödendiği anlaşılmaktadır. Buna göre kredi/borç miktarı dışında kalan bakiye teminat miktarı yönünden davacının bu poliçeye/miktara dayalı olarak talep hakkı bulunduğu ve dava dışı bankanın da davacılar aleyhine icra takibi yaptığı da gözetilerek dava dışı bankanın muvafakat vermemesinin M.K. 2.maddesi kapsamında hakkın kötüye kullanımı olup olmadığının mahkemece değerlendirilmesi gerektiği...” Y. 17. HD. 04.03.2020 E. 2019/6071 K. 2020/2523 (www.lexpera.com.tr).

“Dava konusu kredi hayat sigorta poliçesinde menfaattar M. Yalova şubesi olduğuna ve bu poliçenin muris Y. W. O. ’ın M. Yalova Şubesinden kullandığı kredinin teminatı için düzenlendiğine göre Mahkemece davacının bankaya krediyi ödeyip ödemediğinin belirlenmesi, davacının menfaattar M. ’ın iş bu davaya muvafakatini sunması için mehil verilmesi” Y. 11. HD. 18.02.2013 E. 2012/2496 K. 2013/2705 (www.lexpera.com.tr).

¹³⁵ TAŞKIN, s. 151.

¹³⁶ “Davacı mirasçılarının sigorta poliçesine dayanarak tazminat talebinde bulunabilmesi için dain ve mürtehin dava dışı bankanın bu konuda açık muvafakatının olması gerekmektedir. Karar için bkz.” Y. 17. HD. 01.06.2016 E. 2014/13836 K. 2016/6701 (www.lexpera.com.tr).

İKİNCİ BÖLÜM

II. KREDİ HAYAT SİGORTALARINDA SİGORTA ETTİRENİN BORÇ VE GÖREVLERİ İLE BEYAN GÖREVİ

Sigorta sözleşmesinde tarafların borç ve yükümlülükleri kanundan, genel ve özel şartlardan doğabilir¹³⁷. Çalışmamıza esas aldığımız kredi hayat sigortalarında sigorta ettirenin beyan görevine ilişkin detaylı açıklamalara geçmeden önce sigorta ettirenin borçları ve yükümlülükleri hakkında açıklamalarda bulunacağız. Ayrıca sigorta ettirenin borç ve yükümlülüklerinin borç mu yükümlülük mü olduğu, yükümlülük kavramının “görev”¹³⁸, “ödev”¹³⁹, “yükümlülük”¹⁴⁰, “külfet”¹⁴¹, “yüküm”¹⁴² gibi çeşitli kavramlarla açıklandığı hususları incelenerek hukuki nitelendirmede yapılan terminoloji hatalarına yer vereceğiz.

Son olarak, iki tarafa borç ve yükümlülük yükleyen sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirenin borç ve görevleri açıklanacak ve çalışmamızın esas konusu olan kredi hayat sigortaları bakımından ayrıca irdelenecektir.

A. Kredi Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirenin Borç ve Görevleri

Kredi hayat sigortalarında sigorta ettirenin borç ve görevlerine ilişkin hükümler, Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlülükleri üst başlığı altında TTK’nın 1430-1446 maddeleri arasında düzenlenmiştir. Anılan hükümlerde sırasıyla sigorta ettirenin prim ödeme borcu, beyan yükümlülüğü, bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğü ve zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü düzenlenmiştir.

¹³⁷ ARSEVEN, s. 115; KENDER, s. 270; TAŞKIN, s. 245.

¹³⁸ KENDER, s. 270; ŞEKER ÖĞÜZ, Zehra, Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Sigorta Sözleşmelerinde Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2010, s. 33 (Sözleşme Öncesi İhbar); ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 137; AĞSAKAL, s. 37.

¹³⁹ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 226.

¹⁴⁰ ÖZTAN, Fırat, Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1966, s. 29-30; BOZER, s. 242.

¹⁴¹ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 182.

¹⁴² ÇEKER, Mustafa, Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümü. Prof. Dr. Fırat Öztan’a Armağan, C. 1, Ankara 2010, s. 639-641.

1. Borç ve Görev Kavramlarının Ayrımı

Tüm sigorta sözleşmelerinde olduğu gibi, hayat sigortası sözleşmelerinde de kişinin hayatının veya ölümü rizikosunun teminat altına alınabilmesi için bir sözleşme ilişkisinin mevcut olması gerekmektedir¹⁴³. Sigorta sözleşmesinin kurulmasıyla taraflar arasında borç ilişkisi doğmaktadır¹⁴⁴. Bu borç ilişkisi, sigorta ettirene prim ödeme borcu yüklemektedir. Ayrıca sigorta ettirenin prim ödeme borcu dışında Kanundan, genel ve özel şartlardan doğan birtakım görevleri de bulunmaktadır¹⁴⁵. Borç ve yükümlülüklerin ihlali halinde farklı hukuki sonuçlar ortaya çıkacağından sigorta ettirenin borçlarının ve yükümlülüklerinin detayları olarak irdelenmesi gerekmektedir.

Sigorta sözleşmesinde sigorta ettirenin asli borcu, prim ödemektir¹⁴⁶. Prim ödeme borcu yerine getirilmediği takdirde sözleşmenin diğer tarafı olan sigortacı tarafından prim ödeme borcunun ifası, talep ve dava edilebilmektedir¹⁴⁷. Bu nedenle sigorta ettirenin prim ödeme borcunun, Borçlar Hukuku anlamında borç mahiyetinde olduğu hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır¹⁴⁸.

Açıklamalarımıza paralel olarak TTK’de kanun koyucu, sigorta ettirenin prim borcunu, “*borç*” olarak nitelendirmiş ve geriye kalan başlıklarda ise “*yükümlülük*” ifadesini kullanmıştır. Kanun koyucu tarafından prim ödeme borcunun “*borç*” niteliğinde olduğu ve diğerlerine kıyasla farklı bir hukuki nitelik taşıdığı vurgulanmıştır¹⁴⁹.

Sigorta ettirenin prim ödeme borcu dışında kalan başkaca yükümlülükleri de mevcuttur. Sigorta ettiren tarafından bu yükümlülükler yerine getirilmediği takdirde sigortacı tarafından bunların yerine getirilmesine yönelik dava ve talep imkânı bulunmamaktadır¹⁵⁰. Ancak bu yükümlülüklerin hiç ya da gereği gibi yerine getirilmemesi halinde sigortacının sözleşmeden cayması ya da sözleşmeyi feshetme hakkının yanı sıra sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinden doğan haklarına

¹⁴³ ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 137; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 209.

¹⁴⁴ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 209.

¹⁴⁵ KENDER, s. 270; TAŞKIN, s. 245.

¹⁴⁶ ARSEVEN, s. 117; AYDIN, s. 12; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 182; TAŞKIN, s. 245; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 109; KENDER, s. 270.

¹⁴⁷ KENDER, s. 270; ÖZTAN, s. 30.

¹⁴⁸ TAŞKIN, s. 245; KENDER, s. 270; ŞEKER ÖĞÜZ/ KUYUCU, s. 21.

¹⁴⁹ TAŞKIN, s. 245-246; AĞSAKAL, s. 34; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 209-210.

¹⁵⁰ KENDER, s. 270; ŞEKER ÖĞÜZ/ KUYUCU, s. 21; AĞSAKAL, s. 36.

kavuşamaması söz konusu olacaktır. Ayrıca sigortacının sigorta bedelini ödemekten kurtulması da gündeme gelecektir. TTK, prim ödeme borcunu “*borç*” olarak nitelendirmiş, prim ödeme borcu dışında kalan yükümlülükler için de “*yükümlülük*” ifadesi kullanmıştır.

Yükümlülük kavramının doğrudan bir tanımı bulunmamakla beraber Borçlar Hukuku’nda borç ilişkisinin asli konusunu oluşturan edim yükümlülüğü olarak ifade edilebilir¹⁵¹. Edim yükümlülüğünde, borçlunun alacaklı yararına davranışta bulunması zorunludur¹⁵². Edim yükümlülüğünün temelinde borç ilişkisi mevcut olup bu yükümlülük asli ve tali olmak üzere ikiye ayrılmaktadır¹⁵³. Asli edim yükümlülüğü asıl borcu karşılarken; tali edim yükümlülüğü ise asıl borcun yanında yan borçları ifade etmektedir¹⁵⁴.

Yapılan açıklamalar doğrultusunda kanun koyucunun “*yükümlülük*” olarak nitelendirdiği sigorta ettirenin prim ödeme borcu dışındaki edimleri, hukuki olarak vasıflandırıldığında yükümlülük ifadesini karşılamamaktadır. Yükümlülük, geniş kapsamlı bir kavram olmasına rağmen kanun koyucu tarafından terminoloji hatası yapılarak sigorta ettirenin görevlerini¹⁵⁵, yükümlülük olarak ifade edilmesi öğretide¹⁵⁶ eleştirilmektedir.

Sigorta ettiren tarafından prim borcu dışındaki edimlerin yerine getirilmemesi halinde sigortacının dava ve talep hakkı olmayacaktır¹⁵⁷. Bu kapsamda prim ödeme borcu ve diğer yükümlülüklerle bağlanan sonuçların farklı olması nedeniyle sigorta ettirenin yükümlülükleri ifadesi yerine “*görev*” kavramının kullanılmasının daha uygun olacağı kanaatindeyiz¹⁵⁸. Netice itibarıyla de bu görevlere aykırı davranılması halinde sigorta ettiren kanunen kendisine tanınan bazı haklardan mahrum kalacaktır¹⁵⁹.

¹⁵¹ AYDIN, s. 13.

¹⁵² EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Ankara, 2015, s. 29.

¹⁵³ KILIÇOĞLU, s. 43-44; EREN, s. 32.

¹⁵⁴ KILIÇOĞLU, s. 42; EREN, s. 32.

¹⁵⁵ Sigortacıya doğrudan hak bahşetmeyen bu davranışların “görev” olarak nitelendirilmesi daha uygun olacağı yönünde bkz. TAŞKIN, s. 246. Sigorta ettirenin prim ödeme borcu dışındaki davranışlarının “görev” niteliği olduğu yönünde bkz. KENDER, s. 270; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, s. 33; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 137, AĞSAKAL, s. 37.

¹⁵⁶ Sigorta ettirenin prim ödeme borcu dışındaki davranışlarının “kulfet” niteliğinde olduğu yönünde detaylı görüş için bkz. AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 182; AYDIN, s. 13; Sigorta ettirenin prim ödeme borcu dışındaki davranışlarının “yüküm” niteliğinde olduğu yönünde detaylı görüş için bkz. ÇEKER, s. 640-641; Sigorta ettirenin prim ödeme borcu dışındaki davranışlarının “yükümlülük (mükellefiyet)” niteliğinde olduğu yönünde detaylı görüş için bkz. ÖZTAN, s. 29-30; BOZER, s. 242.

¹⁵⁷ KENDER, s. 270; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 21; TAŞKIN, s. 246.

¹⁵⁸ ATABEK, Reşat, Sigorta Hukuku, İstanbul, Duygu Matbaası, 1950, s. 155.

¹⁵⁹ AĞSAKAL, s. 36; KENDER, s. 270; ATABEK, s. 155.

Açıkladığımız nedenler ve gerekçelerle çalışmamızda, sigorta ettirenin prim ödeme borcu dışındaki edimleri için “*Sigorta Ettirenin Görevleri*” kavramı kullanılacaktır.

2. Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu

Sigorta sözleşmelerinde prim ödeme borcu, sigorta ettirenin asli yükümlülüğüdür¹⁶⁰. Sigortacının riziko taşıma borcuna karşı sigorta ettiren de prim ödeme borcu altına girmektedir¹⁶¹. Genel olarak primin belirlenmesinde sigorta sözleşmesinin süresi, rizikonun gerçekleşme ihtimali ve kararlaştırılan sigorta bedeli önem arz etmektedir¹⁶². Kredi hayat sigortalarında diğer hayat sigortalarında olduğu gibi genel olarak riziko kişinin sağlığı ve yaşı sigorta priminin belirlenmesinde etkilidir¹⁶³.

TTK m. 1430/f. 1 uyarınca prim ödeme borçlusunun sigorta ettiren olduğu hususu açıkça hüküm altına alınmıştır. Kredi hayat sigortalarında, sigorta ettirenin kredi kuruluşu ya da kredi borçlusu olması durumuna göre prim borçlusu kredi kuruluşu veya kredi borçlusu olabilecektir¹⁶⁴.

Primin nasıl ödeneceği hususu TTK m. 1430/f. 2’de düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre primin nakden ve peşin ödenmesi esastır¹⁶⁵. Ayrıca ilk taksitin nakit ödenmesi şartıyla kambiyo senedi ile ödeme yapılması mümkündür. Uygulamada kredi hayat sigortalarında kredi borçlusunun sigorta ettiren olduğu hallerde, sigorta ettiren prim borcunu peşin olarak veya taksit ile ödeyebilmektedir. Kredi borçlusu tarafından sigorta şirketine kredi kartı tahsil yetkisi veya banka kartından ödeme talimatı verilmesi ile prim ödeme borcu yerine getirilmektedir¹⁶⁶.

Özellikle kredi kuruluşunun sigorta ettiren olduğu kredi hayat sigortalarında, uygulamada kredi kuruluşu tarafından kredi borçlusuna ek kredi verilerek prim

¹⁶⁰ ARSEVEN, s. 117; AYDIN, s. 12; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 182; TAŞKIN, s. 245; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 109; KENDER, s. 270.

¹⁶¹ AKMUT, Özdemir, Hayat Sigortası Teori ve Türkiye’de Uygulama, Ankara, Sevinç Matbaası, 1980, s. 81. Ayrıca yazar ‘*prim*’ kavramı yerine ‘*ödenti*’ kavramını kullanmayı tercih etmiştir. Bkz. AKMUT, s. 81; KENDER, s. 271.

¹⁶² KENDER, s. 272.

¹⁶³ Sözleşmenin süresi, riziko kişinin medeni hali, ölüm düzeyi, cinsiyeti, bulunduğu yer ve zaman gibi rizikoya etki edebilecek hususların primin tespit edilmesinde etkili olacağı yönünde bkz. KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 214.

¹⁶⁴ TAŞKIN, s. 250-251.

¹⁶⁵ 2002 HSGŞ’de sonraki primlerin sadece nakden ödenmesine izin vermiştir bkz. AKGÜN, Hayat Sigortası Genel Şartlar, s. 565. 2022 HSGŞ’de TTK’ye paralel olarak düzenleme altına alınarak genel şart ile kanun arasındaki çelişki giderilmeye çalışılmıştır.

¹⁶⁶ KENDER, s. 280.

borçları kredi borçlusu üzerine bırakılmaktadır¹⁶⁷. Kredi kuruluşu tarafından sigortacıya prim borcu genelde tek seferde ödenmekte, kredi borçlusunun kredi kuruluşundan almış olduğu kredi ve ek kredi ise taksitler halinde kredi kuruluşuna ödenmektedir¹⁶⁸.

Primin ödenme zamanına ilişkin TTK m. 1431/f. 1'e göre sigorta priminin tamamı veya primin taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksit, sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçe teslim edilmekle ödenmesi hüküm altına alınmıştır¹⁶⁹. Primlerin taksitle ödenmesi durumunda, taksitlerin miktarı, primin ödeme zamanı ve priminin vadesinde ödenmemesinin sonuçları poliçede belirtilmesi gerekmektedir¹⁷⁰.

Hayat sigortalarında prim ödenmemesinin sonuçları özel olarak düzenleme altına alınmıştır¹⁷¹. Hayat sigortası sözleşmelerinde ilk primin ödenmemesi durumunda sigortacının sorumluluğu başlamamaktadır¹⁷². Başka bir deyişle, ilk prim ödenmesi ile sigorta himayesi başlamaktadır. TTK m. 1520/f. 2 uyarınca ilk primin ödenmesinden önce hayatı sigorta edilen kimse ölmüşse sigorta sözleşmesinin geçersiz olduğu hüküm altına alınmıştır.

Hayat sigortalarında sonraki primlerin ödenmemesi halini ikiye ayırarak değerlendirmek gerekmektedir. TTK'de yer alan genel hükümler kapsamında m. 1434/ f. 2 uyarınca ilk taksit veya tamamı bir defada ödenmesi gereken prim zamanında ödenmemiş olması halinde sigortacı sözleşmeden üç ay içinde cayabilir¹⁷³.

Sigortacı tarafından dava ve icra takibi yoluna başvurmak yerine ilk primin ödenmemesi halinde vade tarihinden üç ay içinde sigorta sözleşmesinden cayılabilir

¹⁶⁷ TAŞKIN, s. 258.

¹⁶⁸ YONGALIK, s. 98.

¹⁶⁹ Sigortacı tarafından sigorta ettirene poliçe teslim edilmediği takdirde sigorta ettirenin prim ödeme borcu muaccel olmayacaktır. Bkz. KENDER, s. 276; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 224; ARSEVEN, s. 122.

¹⁷⁰ ARAL ELDELEKLİOĞLU, İrem, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu, 10. Yıl'a Armağan, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 22, 2011, s. 205 (Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu).

¹⁷¹ Bunun nedeni olarak hayat sigortalarının meblağ sigortası niteliğinde olması, uzun vadeli olarak akdedilmesi ve tasarruf mahiyetinde bulunması olarak değerlendirilmiştir. Bkz. KENDER, s. 285.

¹⁷² Sigorta ettirenin prim ödenmeden sigortacının sorumluluğunun başlayacağı konusunda taraflar sigorta sözleşmesine hüküm koyabilir.

¹⁷³ Hayat sigortalarında sadece bir yıllık primler ödendikten sonraki süreçte sigorta ettirenin temerrüde düşmesine bağlanan sonuçlar TTK'de özel olarak düzenleme altına alınmıştır. Bu kapsamda TTK m. 1434/f. 2 hükmü, sözleşmenin kurulmasından sonraki ilk bir sene içinde ödenmemesi halinde uygulama alanı bulacaktır.

(TTK m. 1434/f. 2). Sigortacı, prim alacağını dava ve takip yoluyla talep etmediği takdirde muacceliyet gününden itibaren üç ay içinde sözleşmeden caymış sayılacaktır.

Sigorta ettiren tarafından başlangıçtaki bir yıllık prim taksitlerinden ilk primin ödenerek izleyen primlerin¹⁷⁴ ödenmemesi durumunda TTK m. 1434/f. 3 uygulama alanı bulacaktır. Bu düzenlemeye göre sigortacı tarafından sigorta ettirene noter aracılığı veya iadeli taahhütlü mektup ile on günlük süre verilecek ve prim borcunu ödemesini aksi halde süre sonunda sözleşmesinin feshedilmiş sayılacağı ihtar edilecektir. Sigorta ettiren tarafından prim borcu yerine getirilmez ise bu durumda sözleşme feshedilmiş sayılacaktır. Süre, fesih ihbarının sigorta ettirene ulaştığı tarihte başlayacaktır.

Hayat sigortalarında en az bir yıldır yürürlükte olup, bir yıllık primi ödenmiş hayat sigortası sözleşmelerinde izleyen primlerin ödenmemesi bakımından hayat sigortası sözleşmeleri için özel düzenlemeler yer almaktadır. TTK m. 1500/f. 1 uyarınca en az bir yıldır yürürlükte olan ve bir yıllık primi ödenmiş bir sigorta sözleşmesinde, sigorta ettiren sözleşmeyi istediği zaman sona erdirebilir (*Ayrıca 2022/5 sayılı Genelge m. 9/f. 3*). Sigorta ettiren, bu düzenleme uyarınca poliçesini sigortacıya vererek ayrılmanın talep edildiği andaki genel kabul görmüş aktüerya kurallarına uygun bir biçimde hesaplanan bedeli alacaktır¹⁷⁵.

Ayrıca TTK m. 1501/f. 1 uyarınca en az bir yıldır yürürlükte olan ve bir yıllık primi ödenmiş bir sigorta sözleşmesinde, sigorta ettirenin talebi halinde prim borcunu ödemek üzere sigortacıdan ödünç para talep edebilir. Sigortacı da talep edilen ödünç parayı vermekle yükümlüdür¹⁷⁶.

Son olarak, TTK m. 1502/f. 1 uyarınca bir yıldan beri yürürlükte bulunan ve bir yıllık primi ödenmiş bir sözleşmede, sigorta ettiren tarafından daha sonra prim ödeme borcu yerine getirilmez ise bu durumda sigortacı sözleşmeyi feshedemez ve primi isteyemez. Bu durumda sigorta, prim ödemediği muaf sigortaya dönüşür ve ödenmiş olan prim bütün olarak kabul edilerek sigorta bedelinden indirimine gidilir¹⁷⁷.

¹⁷⁴Öğretide “izleyen” ifadesinin kullanılması uygun bulunmayarak “sonraki” ifadesi kullanılmıştır. Bkz. KENDER, s. 283; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 118-119.

¹⁷⁵ ULAŞ, s. 119; BOZER, s. 25; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 308.

¹⁷⁶ Kanun’da bir yıldan beri yürürlükte olan ve bir yıllık primi ödenmiş hayat sigortası sözleşmelerinde tanınan imkanlardan biri ise sigorta ettirenin ödünç verilmesini talep hakkıdır. Bkz. ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 134 ve s. 136; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 310.

¹⁷⁷ KENDER, s. 288.

2002 HSGŞ’de sigorta ettiren tarafından prim ödenmemesi durumunda ortaya çıkacak hukuki sonuçlar TTK’den farklı bir şekilde düzenleme altına alınmıştır. 2002 HSGŞ’de, ilk prim veya tek seferde ödenmesi gereken primler ile izleyen primlerin ödenmemesi sonuçları hususunda ayrıma gidilmemiştir. Bu halde, TTK’nin lehe ve koruyucu hükümlerine aykırı olan genel şart hükümleri uygulama alanı bulmayacağı ifade edilmekteydi¹⁷⁸. Ancak 2022 HSGŞ’de getirilen düzenlemeler, TTK ile aynı doğrultuda hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda genel şartlar ve Kanun arasında olan çelişkinin giderildiği görüşünderiz.

3. Sigorta Ettirenin Görevleri

a) Genel Olarak

Kanun koyucu tarafından sigorta ettirene prim ödeme borcu dışında birtakım görevler yüklenmiştir¹⁷⁹. Sigorta ettiren tarafından bu görevler yerine getirilmediği takdirde sigortacının dava ve talep imkânı bulunmamaktadır¹⁸⁰. Ancak sigortacı tarafından sözleşmeyi sona erdirmeye hakkı veya sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinden doğan haklarının kaybını ileri sürme hakkı mevcuttur¹⁸¹. Sigorta ettirenin bu görevleri kanundan doğabileceği gibi sözleşmeden de kaynaklanabilmektedir.

Genel olarak, sigorta ettirenin kanundan doğan görevleri, TTK m. 1435-1448 arasında düzenleme altına alınmıştır. Bu görevler, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemeyeceği şekilde nisbi emredici nitelikte hükme bağlanmıştır. Aksi halde ise TTK m. 1452/f. 3 uyarınca bu kanun hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

Sigorta ettirenin kanundan kaynaklı görevleri; sözleşme yapılırken riziko hakkında eksiksiz ve doğru bilgi verilmesi (*TTK m. 1435-1443*), sözleşme yapıldıktan sonra rizikonun ağırlaştırılmaması veya ağırlaşma meydana gelmişse sigortacıya bilgi verilmesi (*TTK m. 1444-1445*), riziko gerçekleşikten sonra rizikonun ihbar edilmesi (*TTK m. 1446*) bilgi ve araştırma yapılmasına izin verme (*TTK m. 1447*) ve zararı önleme, azaltma ve rücu hakkını koruma (*TTK m. 1448*) şeklinde sıralanabilir.

¹⁷⁸ AKGÜN, Hayat Sigortası Genel Şartlar, s. 566.

¹⁷⁹ KENDER, s. 290.

¹⁸⁰ ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 137; KENDER, s. 290.

¹⁸¹ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 192; KENDER, s. 290.

Ayrıca sigorta ettirenin TTK m. 1471 hükmü uyarınca zarar gören mal ve zararın meydana geldiği yerde değişiklik yapmama ve TTK m. 1475 hükmü uyarınca bildirim yükümlülüğü de mevcuttur¹⁸². Ancak TTK m. 1471 ve TTK m. 1475 hükümleri hayat sigortası sözleşmelerinde uygulama alanı bulmadığından çalışmamızda bu görevlere değinilmeyecektir.

Kanunda belirtilen görevlere ilave olarak, sigorta ettirene sigorta sözleşmesinden doğan bazı özel görevler de yüklenebilmektedir. Sözleşmede öngörülen görevlerin ihlali halinde TTK m. 1449 hükmü uyarınca belli yaptırımlar söz konusu olacaktır.

b) Sigorta Ettiren İçin TTK’de Öngörülen Görevler

1) Beyan Görevi

Sigortacının riziko taşımayı kabul edip etmeme, riziko taşımayı kabul ederse hangi şartlar altında kabul edeceği hususunda sigorta ettirenin beyan görevi büyük önem taşımaktadır¹⁸³. Sigorta ettiren tarafından beyan edilecek hususlar sigorta primini doğrudan etkileyebilecek niteliktedir¹⁸⁴. Örneğin, hayat sigortalarında riziko kişinin yaşı, mesleği veya sağlık durumu hem sigortacının rizikoyu kabul edip etmemesi hem de primin belirlenmesinde önemli hususlardandır¹⁸⁵.

Beyan görevinin ihlali, bildirilmesi gereken hususların eksik, yanlış veya hiç bildirilmemesi şeklinde olabilir. Beyan görevinin ne şekilde ihlal edildiği kanunda farklı sonuçlara bağlanmıştır.

Sigorta ettirenin beyan görevi, TTK m. 1435-1446 arasında detaylı olarak düzenlemiştir. Sigorta ettirenin beyan görevi üç aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak, sözleşme yapılması sırasında beyan görevi, ikinci olarak, sözleşme sırasında beyan görevi ve son olarak, rizikonun gerçekleşmesinden sonra beyan görevi şeklinde ifade edilebilir.

¹⁸² Sigorta ettirenin bu yükümlülüklerinin sadece mal sigortalarında uygulama alanı bulacağı yönünde görüş için bkz. AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 208; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 254.

¹⁸³ ARSEVEN, s. 127; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 137.

¹⁸⁴ Sigorta ettirenin sigorta menfaatinin özelliklerini bildirmezse sigorta sözleşmesi yapılması imkânsız hâle geleceği yönünde görüş için bkz. DOĞANAY, İsmail, Hayat Sigortasında Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılırken Mevcut Beyan ve İhbar Yükümlülüğünün Mahiyet ve Şümulü Nedir?, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 7, S. 4, 1974, s. 842.

¹⁸⁵ KUBİLAY, s. 110; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 214; YONGALIK, s. 94.

Çalışmamıza konu olan sigorta ettirenin beyan görevini, kredi hayat sigortalarında sigorta ettirenin beyan görevi kapsamında ileride ayrıntılı olarak inceleyeceğiz¹⁸⁶.

2) Rizikoyu Ağırлаştırmama Görevi

Sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettirenin rizikoyu ağırлаştırmama ve riziko ağırлаşmış ise bu durumu sigortacıya bildirme görevi bulunmaktadır¹⁸⁷. Sigorta sözleşmelerinde, sigortacı tarafından bir riziko üstlenilmektedir. Üstlenilen rizikonun belirlenmesinde sözleşmenin yapılması esnasındaki koşullar esas alınmaktadır.

Sözleşme süresi içerisinde çeşitli nedenler ile sözleşme koşulları değişikliğe uğrayabilir ve bu değişiklikler sigortacı aleyhine gerçekleşmiş olabilir. Örneğin, sigorta ettiren rizikonun gerçekleşmesi için kasıtlı olarak belli davranışlarda bulunabilir ya da sigorta ettirenden bağımsız olarak riziko kendiliğinden ağırлаşmış olabilmektedir¹⁸⁸. Sigorta ettirenine yüklenecek sebepler olup olmadığı fark etmeksizin sigortacı tarafından sözleşme yapıldığı sırada yüklenmiş olduğu rizikodan, daha büyük riziko üstlenilmiş sonucu ortaya çıkmaktadır.

TTK m. 1444/f. 1 uyarınca sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasından sonra, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırлаştırarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunamayacağı hüküm altına alınmıştır. Hükümün devamında ise riziko ağırлаşmış ise sigorta ettiren sigortacıya bildirim görevini yerine getirilmesi gerektiği düzenlenmiştir.

Sigorta ettiren ya da onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşmesini artırıcı ya da rizikoyu ağırлаştırıcı davranışta bulunursa veya sözleşmede belirtilen riziko ağırlaşmasına ilişkin hususlar meydana gelirse bu durumda sigorta ettiren tarafından sigortacı derhâl bilgilendirmelidir. Ancak bu davranışlar/hususlar sigorta ettirenin bilgisi dışında gerçekleşmişse sigorta ettiren bu durumu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde sigortacıya bildirmelidir. Buna karşılık sigorta ettiren tarafından

¹⁸⁶ Bkz. “Kredi Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirenin Beyan Görevi”, (Bölüm 2, II, B, 6).

¹⁸⁷ OMAĞ, M. Kemal, Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, Ankara, Sigorta Hukuku Türk Derneği, 1985, s. 56.

¹⁸⁸ ÜNAN, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku – Cilt: I Genel Hükümler, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2016, s. 467 (Genel Hükümler); ARSEVEN, s. 136; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 202-203; KENDER, s. 312; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 238; ULAŞ, s. 99-100.

riziko ağırlaştırmama görevinin ihlal edilmesi durumunda ise sigortacıya, sigorta sözleşmenin feshi veya sigorta ettirenden prim farkı talep hakkı tanınmıştır.

Kanun koyucu, kavram olarak rizikonun ağırlaşmasını kullanmışsa da öğretide¹⁸⁹ bu husus tehlike durumunun sigortacı için uygun olmayan bir şekilde değişmesi olarak ifade edilmektedir. Tehlike durumunun ağırlaşmasından bahsedebilmek için devamlı olması şarttır¹⁹⁰. Bir defaya mahsus ya da anlık durumlar riziko ağırlaşması kapsamına girmeyecektir. Zarar sigortaları için bazı yeni durumların ortaya çıkması halinde rizikonun ağırlaşması meydana gelebilir. Rizikoya konu fabrikaya benzin depo edilmesi veya fabrikadan paratonerin çıkarılması örnek gösterilebilir. Riziko ağırlaşması, önceden görülmeyen değişikliklerin olması halinde geçerli olacaktır. Mesela, hayat sigortalarında riziko kişinin yaşlanması önceden görünebilir ve bilinebilir olması sebebi ile riziko ağırlaşması olarak değerlendirilmeyecektir¹⁹¹.

Rizikonun ağırlaşması sübjektif ya da objektif olarak gerçekleşebilir. Sübjektif riziko ağırlaşması, sigorta ettirenin fiili veya davranışı ile veya ikame ettiği kimsenin fiili veya davranışı ile tehlikenin ağırlaşması halidir¹⁹². Bu durumda sigorta ettiren tehlike durumunu ağırlaştırmama ve sigortacı bildirim görevi vardır.

Objektif riziko ağırlaşmasında ise sigorta ettirenin herhangi bir fiili olmadan, üçüncü bir kişinin fiili ile ya da kendiliğinden tehlikenin ağırlaşması halidir. Bu durumda sigorta ettirenin sadece bildirim görevi mevcuttur.

Hayat sigortası sözleşmelerinde rizikoyu ağırlaştırmama görevi sınırlı bir uygulama alanına sahiptir¹⁹³. Örneğin, hayat sigortası sözleşmelerinde, sözleşme akdedildikten sonra sigortalının tehlikeli bir meslek icra etmesi, savaş bölgesine yerleşmesi hallerinde tehlike durumunun ağırlaşması devamlılık arz ettiğinden sigorta ettirenin bu değişikliği bildirme görevi bulunduğu örnek gösterilebilir. Yaşama şartlı akdedilen hayat sigortalarında, rizikonun ağırlaştırılması riziko kişinin hayatını uzatacak önlemler almasını beklemek şeklinde olabilir. Ancak bu önlemlerin

¹⁸⁹ Kavram olarak rizikonun ağırlaşması, tehlike durumunun sigortacı için uygun olmayan bir şekilde değişmesini ifade etmektedir bkz. KENDER, s. 309.

¹⁹⁰ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 201; KENDER, s. 310; ÜNAN, Genel Hükümler, s. 471.

¹⁹¹ OMAĞ, s. 49; KENDER, s. 309.

¹⁹² KENDER, s. 310.

¹⁹³ ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 163.

alınmamasını beklemek kişilik hakların ihlaline sebep olacaktır¹⁹⁴. Ölüm şartlı akdedilen hayat sigortalarında ise ölüm ihtimalinin artması söz konusu olabilir ve bu halde rizikonun ağırlaşması söz konusu olabilecektir¹⁹⁵.

Hayat sigortalarında rizikoyu ağırlaştırmama ve riziko ağırlaşmış ise sigortacıya bildirme görevinin ihlali halinde genel hükümler ile özel hüküm olan TTK m. 1499 uygulama alanı bulacaktır. TTK 1444'te düzenlenen "*rizikoyu ağırlaştırmama*" ve "*riziko ağırlaşmasını sigortacıya bildirme*" görevlerine aykırılık halinde uygulanabilecek yaptırımlar TTK 1445'te hükme bağlanmıştır. TTK m. 1445 uyarınca kural olarak sigortacı, riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilecek olayların varlığını öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir veya prim farkı isteyebilir. Farkın on gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme feshedilmiş sayılacaktır. Hükümün devamında ihlal halinde sigortacının hakları detaylı olarak düzenleme altına alınmıştır.

Hayat sigortalarında uygulama alanı bulan TTK m. 1499 hükmü uyarınca sigortacıya tanınan fesih haklarına sınırlama getirilmiştir¹⁹⁶. Sözleşmenin devamı sırasında beyan yükümlülüğünün ihlal edilmesi başlığı altında mevcut düzenlemeye; sigortacı, rizikonun artmasından itibaren beş yılın geçmesi ile artık beyan yükümlülüğünün ihlal edilmiş olması sebebi ile sözleşmeyi feshedemeyeceği hüküm altına alınmıştır¹⁹⁷.

Ancak sigorta ettirenin beyan görevini ihlal etmesi halinde sigortacı tarafından prim farkı talep edebilecektir. Sigorta ettiren tarafından prim farkı kabul edilmez ise bu durumda sigortacı riziko gerçekleştiğinde ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta bedelini ödeyecektir. Ayrıca sigorta ettirenin beyan görevinin ihlali sebebi ile meydana gelen riziko artışı teknik esaslara göre tespit edilen sınırlar dışında kalmış ise, artık sigortacının sözleşmeyi feshetmesi

¹⁹⁴ ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 163.

¹⁹⁵ Riziko ağırlaşmasının nisbi nitelikte olduğu ve bazı sigorta branşlarında riziko değişikliğinin rizikoyu, diğer branşlara göre daha az ve hiç ağırlaştırmadığı yönünde bkz. OMAĞ, s. 72.

¹⁹⁶ KENDER, s. 316.

¹⁹⁷ Hayat sigortalarında riziko ağırlaşmasının genel çerçeve içine sokulamayacağı, riziko ağırlaştırıcı hallerin sigorta sözleşmelerinde açıkça belirtilmesi gerektiği ve hayat sigortalarında riziko ağırlaşması hallerinin Kanun'da ve sözleşmelerde istisnai olarak düzenlendiği yönünde görüş için bkz. KENDER, s. 316-317.

mümkündür. Çalışmamızın devamında “Sözleşme Devamı Sırasında Beyan Görevi İhlali” başlığı altında ihlalin sonuçları detaylı olarak irdelenecektir¹⁹⁸.

3) Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Görevi

Sigorta ettirenin bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme görevi TTK m. 1447’de düzenleme altına alınmıştır. Düzenlemeye göre riziko gerçekleştiğinde, sigorta ettiren, ilgili her türlü bilgi ve belgeyi sigortacıya makul bir süre içerisinde sağlamalıdır. Ayrıca sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiği veya diğer ilgili yerlerde sigortacının inceleme yapmasına izin vermek ve kendisinden beklenen uygun önlemleri almakla yükümlüdür. Bu türden bir incelemeye izninin verilmesinin gerekli olup olmadığı sigorta ettiren tarafından sağlanan bilgi ve belgeler çerçevesinde saptanacaktır¹⁹⁹. Eğer bu bilgi ve belgeler sigortacının yerinde inceleme yapma gereksinimi duymasını destekler nitelikte ise inceleme izni verilmesi gereklidir²⁰⁰.

Bu görev ile sigorta ettirenin tarafından rizikonun gerçekleştiğini gecikmesizin sigortacıya beyan etmesi ile sigortacı, rizikonun nasıl gerçekleştiğini, gerçekleşen olayın sigorta konusuna girip girmediği veya poliçede yer alan istisnalar kapsamında yer alıp almadığını tespit edecektir. Sigortacı bakımında hayat sigortalarında, riziko ve teminat bakımından bir istisna bulunup bulunmadığının tespiti ve ispatı bakımından imkânı olacaktır²⁰¹.

Sigorta ettiren tarafından sigortacıya bilgi verilmemesi ve araştırma yapmasına izin verilmemesi halinde ödenecek tutar veya bedel artarsa sigorta ettirenin kusurunun ağırlığına göre ödenecek sigorta bedelinden indirim yoluna gidilecektir.

4) Zararı Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Görevi

Sigorta ettirene zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma görevi yüklenmesindeki amaç, sigorta ettirenin sigorta varlığına güvenerek zararın büyümesine kayıtsız kalmasını engellemektedir²⁰². Bu sebeple riziko gerçekleşmeye başladığında veya rizikonun gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda

¹⁹⁸ Bkz. “Sözleşme Devamı Sırasında Beyan Görevi İhlali”, (Bölüm 3, III, B).

¹⁹⁹ KENDER, s. 324. AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 187. Ayrıca 2022 HSGŞ m. 23/ f. 3’te de benzer şekilde düzenleme altına alınmıştır.

²⁰⁰ ÜNAN, Genel Hükümler, s. 507; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 205.

²⁰¹ KENDER, s. 324. Ancak riziko gerçekleştiğinde sorumluluğun doğup doğmadığı, doğmuşsa özellikle zarar sigortaları bakımından kapsam ve sınırın belirlenebilmesi açısından riziko ile ilgili tüm bilgilere sahip olmanın önem arz edeceği yönünde görüş için bkz. KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 253.

²⁰² KENDER, s. 325.

sigorta ettirenin zararı mümkünse önlemesi, azaltılması, zararın azaltılması yönünde gerekli tedbirleri alması gerekmektedir²⁰³.

TTK m. 1448/f. 1 kapsamında sigorta ettirenin koruma görevine ilişkin düzenlemeye göre sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda, imkanlar ölçüsünde zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu hakkını korumakla yükümlüdür²⁰⁴.

Sigorta ettirene zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma²⁰⁵ görevini ihlal etmesinin sonuçları TTK m. 1448/ f. 2’de düzenleme altına alınmıştır. Hükme göre, sigorta ettirenin koruma görevine aykırı davranması halinde sigortacı aleyhine bir durum meydana gelmişse sigorta ettirenin kusuru ağırlığında tazminattan indirim yapılması söz konusu olacaktır.

Dikkat edilmesi gereken, TTK m. 1448 hükmü, niteliği itibariyle zarar sigortalarına ilişkindir²⁰⁶. Özellikle TTK m. 1448/f. 2 hükmünde de anlaşılabacağı üzere bu görev sadece zarar sigortaları için uygulama alanı bulacaktır. Sigortacının üçüncü kişilere olan rücu hakkı, zarar sigortalarında olan bir haktır. Bu sebeple koruma önlemleri ödevi, zarar sigortaları kapsamında ortaya çıkacaktır. Şöyle ki; zarar sigortalarının en önemli prensibi de sigortacının tazminatı ödedikten sonra kanunen sigorta ettirenin haklarına halef olmasıdır²⁰⁷. Ancak hayat sigortalarında halefiyet yoktur. Hayat sigortaları meblağ sigortası olup kişi, hayatını istediği bedelle sigortalatabilir. Bu sebeple hayat sigortalarında halefiyet uygulama alanı bulmaz. TTK m. 1491/f. 3 ve 2022 HSGŞ m. 28 uyarınca hayat sigortalarında halefiyet uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır. Sonuç olarak, çalışmamıza konu kredi hayat sigortalarında TTK m. 1448 hükmü uygulama alanı bulmayacaktır.

5) Sigorta Ettiren İçin Sözleşme ile Öngörülen Görevler

Sigorta sözleşmelerinde, taraflara yüklenecek ödevlerin tamamının kanunla düzenlenmesi mümkün değildir. Bu sebeple TTK m. 1449’da yapılan genel düzenleme

²⁰³ KENDER, s. 325.

²⁰⁴ ARSEVEN, s. 145; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 206; KENDER, s. 325.

²⁰⁵ Sigorta ettiren, üçüncü şahsa bir rücu hakları varsa bunları teminat altına almak ve bu hususta delilleri toplamakla yükümlüdür. Bkz. ARSEVEN, s. 250.

²⁰⁶ Bu yükümlülüklerin sadece zarar sigortaları için geçerli olacağı yönünde bkz. KENDER, s. 325; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 207.

²⁰⁷ Madde metninde yer alan sigortacının üçüncü kişilerle olan rücu hakkı sigortacının halefiyetidir. Bkz. KENDER, s. 405. Halefiyete ilişkin hükümler TTK m. 1472’de düzenleme altına alınmıştır. Ayrıca TTK m. 1481 hükmünde “Sorumluluk Sigortaları”na ilişkin halefiyet hükümleri de yer almaktadır.

ile sigorta ettirene sözleşmeden doğan görevlerin ihlal edilmesi halinde hangi yaptırımlara tabi olacağı hüküm altına alınmıştır²⁰⁸. Sigorta ettirenin kanun kapsamında düzenlenen borç ve ödevleri dışında sigorta genel veya özel şartlarında belirlenen görevleri de söz konusu olabilmektedir²⁰⁹.

Sözleşmesel görevler, rizikonun gerçekleşmesini veya zararın artmasını önlemeye yönelik olabileceği gibi, rizikonun gerçekleşmesinden sonraki süreçle ilişkin de olabilir. Sözleşmesel görevlere, paranın ve değerli eşyaların kilitli bir yerde saklanması veya malların bulunduğu depoda bekçinin olması örnek gösterilebilir²¹⁰.

TTK m. 1449/f. 1 uyarınca sigorta ettirenin, sigortacıya karşı yerine getirilmesi gereken ve sözleşmeden doğan bir görevin ihlal edilmesi halinde sigorta ettiren kusurlu ise bu durumda sigortacı, sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshederek ifadan kurtulabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu hükmün uygulanabilmesi için ihlal edilen görevlerin sözleşmede yer alması, görevlerin sigorta ettiren tarafından ihlal edilmesi ve sigorta ettirenin ihlalde kusurlu olma şartı aranmaktadır²¹¹. Başka bir deyişle, sigorta ettireninin sözleşmede yer alan bir görevi ihlal etmesinde kusuru yoksa sigortacı tarafından sigorta sözleşmesi kısmen veya tamamen feshedilerek ifadan kurtulma imkânı bulunmamaktadır.

Sigortacı tarafından fesih hakkı, ihlal durumunun öğrenildiği tarihten itibaren bir ay içerisinde kullanılmalıdır. Fesih için öngörülen süre hak düşürücü süre olup süresi içerisinde kullanılmadığında fesih hakkı düşecektir.

Sigorta ettiren tarafından sözleşmeden doğan görevlerin ihlal edilmesi durumunda, ihlalin rizikonun gerçekleşmesine ve sigortacının yerine getirmesi gereken edimin kapsamına etkisi yok ise bu durumda sigortacı sözleşmeyi feshedemez²¹².

TTK 1449 hükmü, kanunda düzenlenen ödevler bakımından uygulama alanı bulmamakta, taraflarca öngörülen ve sözleşmede belirtilen düzenlemeler için

²⁰⁸ ALGANTÜRK LIGHT, Didem, Sigorta Sözleşmesi Süresi İçine Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri, 10. Yıl'a Armağan, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 22, 2012, s. 7. Hükmün sigorta tüketicilerinin korunması açısından bakımından isabetli olduğu yönünde bkz. KENDER, s. 331.

²⁰⁹ KENDER, s.326; ÜNAN, Samim, Sözleşmesel Görevler (TTK 1449), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, C. 29, S. 4, 2013, s. 12 (Sözleşmesel Görevler).

²¹⁰ ÜNAN, Sözleşmesel Görevler, s. 12.

²¹¹ ÜNAN, Sözleşmesel Görevler, s. 16.

²¹² Detaylı açıklamalar için bkz. ÜNAN, Genel Hükümler, s. 535.

uygulama alanı bulacaktır²¹³. TTK m. 1449 hükmü, TTK m. 1452/ f. 3 uyarınca sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez niteliktedir. Değiştirilmesi halinde taraflarca öngörülen ve sözleşmede belirtilen düzenlemeler değil, TTK m. 1449 hükmü uygulanacaktır.

B. Kredi Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirenin Beyan Görevi

Sigortacının rizikoyu kabul edip etmemesi, rizikoyu üstelenecekse hangi şartlar altında kabul edeceği ve rizikonun artması halinde rizikoyu üstlenmeye devam edip etmeyeceği sigortalının beyanına bağlı olduğundan sigorta ettirenin beyan görevi sigortacılığın en önemli konularından olduğu kabul edilmektedir²¹⁴.

Sigorta sözleşmeleri, sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmeler olduğu için sigorta ettiren sözleşmenin yapılması anından başlayarak sona ermesine kadar çeşitli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür²¹⁵. TTK’de sigorta ettirenin beyan görevini düzenleyen ilgili maddeler incelendiğinde; sigorta ettirenin beyan görevi, sözleşme yapılırken, sözleşme devamı sırasında ve rizikonun gerçekleşmesi halinde üç farklı zaman aralığında ortaya çıkmaktadır.

Çalışmamızda bu başlık altında kredi hayat sigortalarında sigorta ettirenin beyan görevine ilişkin ortak hususlar irdelenecektir. Ayrıca bu başlık altında sigorta ettirenin beyan görevini TTK’de belirtildiği şekilde üç ayrı dönem olarak detaylı şekilde ele alacağız.

1. Beyan Kavramı

Beyan kavramı, Türk Dil Kurumu (TDK)²¹⁶ sözlüğünde “*bildirme*” olarak ifade edilmektedir. Borçlar Hukukunda ise beyan; “*bir iradenin, bilginin ya da duygunun karşı tarafa ulaşmasını ve dolayısıyla dış dünyaya yansımını sağlayan bir fiil*”²¹⁷ olarak tanımlanmaktadır.

Sigorta sözleşmelerinde beyan görevi ise sözleşmenin tüm aşamalarında sigorta ettirenin veya ihbar yükümlüsünün bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları

²¹³ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 210; ALGANTÜRK LIGHT, s.7.

²¹⁴ ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 137; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 252; KENDER, s. 296 vd.

²¹⁵ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 193; AYDIN, s. 22; BOZER, s. 242; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 137.

²¹⁶ <https://sozluk.gov.tr/>, E.T: 09.04.2022.

²¹⁷ EREN, s. 132.

bildirilmesi şeklinde ifade edilebilir²¹⁸. Sigorta sözleşmeleri, sözleşmenin kurulmasında, devamı sırasında ve rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta ettirenin beyan görevini iyi niyetle ve tam olarak yerine getirdiği esası ile akdedilmektedir²¹⁹.

2. Beyanın Hukuki Niteliği ve Kaynağı

Çalışmamızda sigorta ettirenin borç ve görevlerinin hukuki niteliğini “*Borç ve Görev Kavramlarının Ayrımı*” başlığı altında açıklanmıştır²²⁰. Özetle, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinden doğacak sigorta bedelinden yararlanabilmesi için TTK’de yer alan görevleri yerine getirmesi gerekmektedir. Sigorta ettirenin görevini ihlal etmesi halinde sigortacının dava ve tazminat hakkının bulunmaması ve TTK’de yer alan borç ve yükümlülük ayrımı da sigorta ettirenin görevinin hukuki niteliğinin borçtan farklı olması²²¹ değerlendirildiğinde sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün “*görev*” niteliğinde olduğu sonucuna varılmaktadır.

Beyan görevinin hukuki niteliğine yönelik tartışmalı diğer husus ise sözleşme öncesi beyan görevinin kaynağına ilişkindir. Öğretide sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevinin kaynağına ilişkin farklı görüşler söz konusudur.

Sözleşme öncesi beyan görevinin kanundan kaynaklandığını savunan ve katıldığımız hâkim görüşe göre²²²; beyan görevinin sözleşme ilişkisi kurulmadan da mevcut olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca beyan görevinin sözleşmenin akdedilmesi ve içeriğine etki eder nitelikte olduğu ileri sürülmüştür. Diğer görüş ise²²³; beyan görevinin sözleşme olmadan düşünülmeyeceği ve sözleşme akdedilmeden önce beyan görevinin yerine getirilmesinin sözleşmenin varlığı ile gündeme gelmesi gerekçeleri ile beyan görevinin sözleşmeden kaynaklandığı savunulmuştur.

Sigorta ettirenin beyan görevi kapsamında sigortacıya beyanda bulunmasının “*bilgi açıklaması*” niteliğinde bir hukuki fiil olduğu kabul edilmektedir²²⁴. Bilgi

²¹⁸ AĞSAKAL, s. 8; AYDIN, s. 22; BOZER, s. 242; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 137.

²¹⁹ ULAŞ, s. 75; ARSEVEN, s. 127.

²²⁰ Bkz. “Borç ve Görev Kavramlarının Ayrımı”, (Bölüm 2, II, A, 1).

²²¹ Kanun koyucu tarafından her ne kadar TTK’de “görev” yerine “yükümlülük” ifadesi kullanılmışsa da Kanun hükümleri ve madde başlıkları ile borç ve yükümlülük kavramını birbirinden ayırdığı görülmektedir.

²²² ARSEVEN, s. 127; ÖZTAN, s. 33; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 254; AĞSAKAL, s.34.

²²³ Sigortalının ihbar mükellefiyetinin hukuki niteliğini belirlemenin güç olduğu ve hukuki niteliğin vekalet sözleşmesine benzetildiği görüşüne ilişkin bkz. BOZER, s. 243.

²²⁴ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 226; KENDER, s. 300.

açıklamaları hukukî bir sonuç doğurmak için yapılmamış olsa da hukuk düzeni bazı bilgi açıklamalarına önemli hukuki sonuçlar bağladığı kabul edilmektedir²²⁵.

3. Beyan Görevini Yerine Getirmeye Yükümlü Olan Kişiler

a) Sigorta Ettiren

Sigorta sözleşmesinin tarafı sigorta ettirendir. Bu nedenle sigorta ettiren, beyan görevini sigortacıya karşı yerine getirmekle yükümlü olan kişidir. Sigorta sözleşmesinden doğan borçlar yalnızca sigorta ettirene ait olmasına rağmen sözleşmeden doğan haklara her zaman sigorta ettiren sahip olmayabilir. Bu kapsamda borç niteliğinde olmayan beyan görevi, esas olarak sigorta ettiren tarafından yerine getirilmektedir. Bunun yanı sıra TTK’de “*Beyan Yükümlülüğü*” başlığı altında yer alan hükümler incelendiğinde de beyan görevinin öncelikle sigorta ettirene ait olduğu ifade edilmektedir.

Sigorta ettiren birden fazla olabilir. Bu durumda içlerinden birinin beyanda bulunması yeterlidir²²⁶. Sigorta ettirenlerden biri tarafından beyan görevinin yerine getirilmesi diğerleri için de beyan görevini yerine getirdiği sonucunu doğurmaktadır. Ancak aksi durumda da aynı kural geçerli olacaktır. Sigorta ettirenlerden birinin beyan görevine aykırı davranışta bulunması diğerleri için de beyan görevine aykırılık sonucuna doğuracaktır.

Sigorta ettiren tüzel kişi olabilir. Bu kapsamda sigorta ettirenin tüzel kişi olması durumunda beyan görevi, tüzel kişinin veya şirketin yetkili organları tarafından yerine getirilecektir²²⁷. Grup hayat sigortalarında ise kural olarak beyan görevinin yükümlüsü sigorta ettirendir. Şöyle ki; grup hayat sigortası sözleşmelerinde tek bir sigorta sözleşmesi ile tüm grubun sigortalanması sağlamaktadır. Bu kapsamda sigorta ettiren ile grup sigortası ile sigortalanan sigortalılar da ayrı ayrı beyan görevini yerine getirmekle yükümlüdür²²⁸.

²²⁵ Sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyanı, hukuki anlamda hiçbir değişiklik yaratmayacak olup sadece mevcut durumun sigortacıya bildirilmesinden ibaret olduğu yönünde bkz. EREN, s. 163.

²²⁶ AĞSAKAL, s. 57; ÜNAN, Hayat Sigorta Sözleşmesi, s. 150;

²²⁷ AYDIN, s. 70; AĞSAKAL, s. 57.

²²⁸ Kural olarak gruba ait önemli hususlar, sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevi kapsamındadır. Ancak sigortalılar tarafından sigorta ettiren tarafından bilinemeyen ve bireysel olan önemli bilgileri bildirmesi beklenmektedir bkz. AYDIN, s. 72.

b) Riziko Kişisi (Sigortalı)

Hayatı üzerine sigorta yapılan, diğer bir ifadeyle üzerinde riziko gerçekleşecek kişi sigortalıdır²²⁹. Bu nedenle sigortalıya “*riziko şahsı*” da denir²³⁰. Zarar sigortalarındaki sigortalı ile hayat sigortalarındaki sigortalı birbirinden farklıdır²³¹. Zarar sigortalarında sigortalı, menfaati sigorta edilen kişi iken; hayat sigortalarında ise üzerinde riziko gerçekleşecek kişidir²³².

Hayat sigortası sözleşmelerinde, sigorta ettirenin üçüncü kişinin ölüm veya hayatta kalma ihtimaline karşı sigorta akdetmesi mümkündür. Bu kişi “*riziko kişisi*” olarak nitelendirilmektedir²³³. Riziko kişinin ölüm veya hayatta kalma ihtimaline bağlı yapılan hayat sigortalarında, riziko kişinin sağlık durumu sigorta sözleşmesi açısından ayrı bir öneme sahiptir. Bu kapsamda riziko kişinin beyan görevinin yükümlüsü olup olmayacağı yönünde farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir görüşe göre²³⁴, riziko kişisi sözleşmenin tarafı olmadığı için bu kişinin kural olarak sözleşmeden kaynaklanan borç ve görevlerden sorumlu tutulamayacağı ifade edilmektedir. TTK m. 1412’de yer alan düzenlemede sigorta ettirenin bilgisine ve davranışına hukuki sonuç bağlanan durumlarda, sigortadan haberi olma şartı ile sigortalı, varsa temsilci, can sigortalarında ise lehtarın bilgisi ve davranışının dikkate alınacağı düzenlenmiştir. Bu hükme göre, hayat sigortası sözleşmelerinden riziko kişisi ayrıca belirtilmemiştir. Bu nedenle riziko kişinin beyan görevi ile yükümlü olabilmesi için kanuni düzenlemeye ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir.

Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre ise TTK m. 1412’de her ne kadar riziko kişisi ayrı olarak ifade edilmemiş olsa da kanun koyucu tarafından Can Sigortaları başlığı altındaki düzenlemelerinde, “*riziko kişisini*” ifade etmek üzere “*sigortalı*” ifadesini kullanması karşısında riziko kişinin de beyan görevini yerine getirmekle yükümlü olduğu kabul edilmelidir²³⁵.

²²⁹ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 106.

²³⁰ KENDER, s. 262; KUBİLAY, s. 107; ULAŞ, s. 38.

²³¹ ÜNAN, Can Sigortaları, s. 305; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 106; AYDIN, s. 85.

²³² ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 25; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 106.

²³³ KENDER, s. 262; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 25; AYDIN, s. 85; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 356; AĞSAKAL, s. 58; ARSEVEN, s. 213.

²³⁴ AYDIN, s. 85; AĞSAKAL, s. 58; ULAŞ, s. 89.

²³⁵ Kanun koyucu “*sigortalı*” ve “*riziko kişisi*” arasında farklılık gözetmemiştir. “*Riziko kişisi*” da “*sigortalı*” kavramı içinde değerlendirilebilir. Bu nedenle “*riziko kişisi*” de beyanla yükümlüdür. Bkz. ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 74.

2022 HSGŞ m. 20/f. 1 uyarınca sigorta sözleşmesi gerek sigorta ettiren gerekse bilgisinin olduğu hallerde hayatı sigorta edilenlerin ve temsilci aracılığıyla sigorta yapılıyorsa temsilcinin de beyanını esas alınarak sigorta sözleşmesinin akdedileceği ifade edilmiştir.

c) Lehtar

Hayat sigortası sözleşmelerinde, sözleşmenin tarafı olmamakla beraber riziko gerçekleştiğinde sigortacıdan sigorta bedelini talep etme hakkına sahip olan kişi lehtar olarak tanımlanmaktadır²³⁶.

Hayat sigortalarında sigorta ettirenin üçüncü bir kişiyi lehtar ataması halinde, lehtar TTK m. 1412 hükmü gereği sigorta ettirenle birlikte beyan görevini yerine getirmeye yükümlüdür²³⁷. Hükme göre, sigorta ettirenin bilgisine ve davranışına hukuki sonuç bağlanan durumlarda, sigortadan haberi olmak şartıyla, can sigortalarında da lehtarın bilgisi ve davranışı da dikkate alınacaktır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, lehtarın kendi lehine bir sigorta sözleşmesi yapıldığından haberdar olması halidir. Sigorta sözleşmesinden haberdar olmayan lehtarın beyan görevi de bulunmamaktadır. Ancak böyle bir düzenleme olmasa dahi lehtarı bilmediği bir sözleşme sebebiyle beyan görevi altına sokmak uygun olmayacaktır²³⁸.

Sözleşme öncesi beyan görevinin uygun bir şekilde yerine getirilmesinde lehtarın menfaati bulunmaktadır. Sigorta ettiren tarafından bu göreve aykırı davranılması halinde sigortacı ihlale bağlı olan haklarını ileri süreceğinden, lehtar sigorta bedelinden kısmen ya da tamamen mahrum kalması söz konusu olabilecektir²³⁹.

Sigorta sözleşmesinde birden fazla lehtar tayin edilmiş olabilir²⁴⁰. Bu durumda sigorta ettiren ile sigortadan haberdar olan lehtarların birlikte beyan görevi bulunmaktadır²⁴¹. Sigorta ettirenin beyan görevinin amacı, sigortacının sigorta

²³⁶ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 130; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 29; KENDER, s. 263.

²³⁷ TTK 1412'nin lehtarı da kapsamının gereği tartışılabilir. TTK yasalaşırken Türkiye'nin özellikleri dikkate alınarak (sigorta yaptıranların yakınlarını lehtar olarak atayıp, bu lehtarlara kazandırılan hakkın arkasına sığınarak sigortacıların aleyhine haksız uygulamalar gerçekleştirebilecekleri endişesi ile) sigortacı yararına bu gibi bir hüküm getirildiği yönünde açıklamalar için bkz. ÜNAN, Can Sigortaları, s. 398; AYDIN, s. 86; KENDER, s. 300.

²³⁸ AĞSAKAL, s. 61; AYDIN, s. 84; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 60.

²³⁹ Lehtarın sigortacının kararını etkileyebilecek nitelikte bilgi sahibi olmasının çok sık karşılaşılabilen bir hal olmadığı yönünde bkz. ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 68; AYDIN, s. 87.

²⁴⁰ YONGALIK, s. 74; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 42.

²⁴¹ AYDIN, s. 87; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 42.

konusuna ilişkin bilgiye vakıf olmasını sağlamaktır. Bu kapsamda lehtardan biri tarafından beyan görevinin yerine getirilmesi halinde diğer lehtarlar için de beyan görevi yerine getirilmiş kabul edilecektir²⁴².

Kredi hayat sigortalarının kredi kuruluşu tarafından akdedildiği hallerde, beyan görevi yükümlüsü kredi kuruluşunun riziko kişinin sağlık durumuna bilmesi ya da bilebilmesi pek mümkün olmamaktadır²⁴³. Bu kapsamda uygulamada, kredi kuruluşu tarafından riziko kişisine soru listesi verilerek soruların cevaplandırılması ile beyan görevi yerine getirilmektedir.

d) Temsilci

Sigorta ettiren, temsilcisi vasıtasıyla sigorta sözleşmesi akdedebilmektedir. TTK m. 1406/f. 1 hükmü ile temsilen sigorta sözleşmesi akdedilebilmesi mümkün kılınmıştır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, sigorta ettiren sıfatının temsil olunana ait olmasıdır²⁴⁴.

Sigorta sözleşmesinin temsilci aracılığıyla akdedildiği hallerde TTK m. 1412/f. 1'de yer alan düzenleme uyarınca temsilcinin sigortadan haberdar olma şartı ile önemli hususları beyan etme görevi bulunmaktadır. O halde hem temsilci hem de sigorta ettiren beyan görevine yerine getirmekle görevli olacaktır. Temsilci veya sigorta ettirenden herhangi birisinin beyan görevini yerine getirmesi yeterlidir. Önemli olan husus, sigortacının sigorta sözleşmesine konu olan riziko hakkında bilgi sahibi olmasıdır. Bu kapsamda beyanda bulunmayan taraf açısından beyan görevinin ihlali sonucu ortaya çıkmayacaktır²⁴⁵.

Sigorta sözleşmesi yetkisiz temsilci aracılığıyla akdedilmesi halinde temsilci ilk sigorta döneminin primlerinden sorumlu olacaktır²⁴⁶. Adına sigorta sözleşmesi yapılan kişi, rizikonun gerçekleşmesinden önce veya geçmişe etkili *sigorta (TTK m. 1458)* hükmü saklı kalmak üzere, riziko gerçekleşince de sözleşmeye sonradan icazet verirse sözleşme geçerli sayılacaktır²⁴⁷. Ayrıca başkasının adına yapıldığı

²⁴² ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 42; AYDIN, s. 87.

²⁴³ TAŞKIN, s. 296; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 68.

²⁴⁴ AYDIN, s. 74-75. AĞSAKAL, s. 63.

²⁴⁵ ÖZTAN, s.84; AYDIN, s. 76; AĞSAKAL, s. 64.

²⁴⁶ Öğretide sigorta ettirenin durumuna kıyasla yetkisiz temsilcinin durumunun ağırlaştırılması eleştirilmektedir. TTK m. 1430/f. 3 uyarınca sigorta ettirenin prim borcunun yarısını ödeyerek sözleşmeden cayması mümkünken yetkisiz temsilcinin ilk sigorta döneminin primlerinden sorumlu tutulması adil bir düzenleme değildir. Görüş için bkz. MEMİŞ, s. 93.

²⁴⁷ AYDIN, s. 70-71.

anlaşılmayan veya yetkisiz yapılan sözleşmelerin, menfaati bulunması şartıyla, temsilci adına yapılmış sayılacağı hüküm altına alınmıştır²⁴⁸.

Sigorta sözleşmeleri açısından temsilci olarak akla ilk gelenler acente ve brokerdir. Aracı veya sözleşme yapma yetkisi ayrımı yapılmaksızın her acentenin beyan görevi bakımından yetkili bir temsilci olduğu kabul edilmektedir²⁴⁹.

Brokerlerde²⁵⁰ ise kendiliğın doğan bir temsil yetkisi olduğu kabul edilmektedir²⁵¹. Sigorta ve Reasürans Brokerliği Yönetmeliği (SRBY)²⁵² m. 15/f. 1 uyarınca brokerlik yetkisi, temsil edilecek tarafça sözleşmelerin akdinden önceki hazırlık çalışmalarını yürütmeyi ve gerektiğinde sözleşmelerin uygulanmasına ilişkin işlemleri için yetki belgesi verileceği hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle sigorta ettirenin tarafında yer alan brokerin işinin niteliği gereği temsil yetkisi söz konudur²⁵³. Dolayısıyla sözleşme yapma yetkisi verilen brokerin sigorta ettirenin temsilcisi olduğu değerlendirilmesi ile beyan yükümlüsü olarak kabul edilmesi gerektiği görüşündeyiz²⁵⁴. Ancak broker sadece aracılık yapmakla görevliyse brokerin beyan görevi söz konusu değildir. Bu hâlde sözleşme öncesi beyan görevini sigorta ettiren yerine getirecektir²⁵⁵.

Ancak uygulamada sigorta sözleşmeleri, genel olarak sigorta şirketi veya sözleşme akdetmeye yetkili acenteler aracılığıyla akdedilmektedir²⁵⁶. Kredi hayat sigortalarının broker veya aracı acente ile akdedilmesi halleri uygulamada çok az olduğu özellikle vurgulanmalıdır²⁵⁷.

²⁴⁸ YAZICIOĞLU, Emine, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Sigorta Hukukuna Dair 6. Kitabının Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi. Sigorta Hukuku Dergisi, Özel Sayı, 2015, s. 86 (Genel Hükümlerin Değerlendirilmesi).

²⁴⁹ AĞSAKAL, s. 67.

²⁵⁰ SK m. 2/f. 1/b. d'de broker, sigorta veya reasürans sözleşmesi yaptırmak isteyenleri temsil eden, şirket seçiminde tarafsız ve bağımsız davranan, teminat almak isteyen kişilerin menfaatlerini gözeterek sözleşmelerin kurulmasından önceki hazırlık çalışmalarını yürütmeyi ve gerektiğinde sözleşmelerin uygulanmasında veya tazminatın tahsilinde yardımcı olmayı meslek edinen kişi olarak tanımlanmıştır.

²⁵¹ Öğretide brokerin sigorta ettirenin temsilcisi olup olmadığı hususunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Temsilin ancak hukuki muamele ile olabileceği gerekçesi ile brokerin sigorta ettirenin temsilcisi konumunda olmadığı yönünde bkz. KENDER, s. 153; Brokerin, sigorta ettireni temsilen işlem yapan sui generis bir tacir yardımcı olduğu yönünde bkz. ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar s. 76.

²⁵² RG. 27.05.2015, S. 29368.

²⁵³ AYDIN, s. 91; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 191; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 75.

²⁵⁴ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 77; AĞSAKAL, s. 68.

²⁵⁵ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 77.

²⁵⁶ TAŞKIN, s. 173.

²⁵⁷ TAŞKIN, s. 278.

4. Beyan Görevinin Muhatabı

a) Genel Olarak

Sigorta ettirenin beyan görevi karşı tarafa varması gereken bir bilgi açıklaması niteliğindedir²⁵⁸. Karşı tarafa gerekli bilgi açıklamasının varması için muhatabın belirlenmesi gerekmektedir. Sigorta sözleşmelerinde sigorta ettirenin karşı tarafını sigortacı oluşturmaya rağmen sigorta ettirenler genellikle sigortacı aracısı ile muhatap olmaktadır²⁵⁹. O halde, sigorta ettirenin beyan görevini kime ya da kimlere karşı yerine getireceği tespitinin yapılması gerekmektedir.

Beyan görevinin yetkili kişiye ya da birime yapılmadığı halde sigorta ettiren tarafından beyan görevi usulüne uygun olarak yerine getirilmemiş olduğu kabul edileceğinden, sigorta ettirenin hak kaybına uğraması söz konusu olabilmektedir²⁶⁰.

b) Sigortacı

Sigorta sözleşmelerinde sigorta ettiren, beyan görevini “*sigortacıya*” karşı yerine getirecektir. Bilindiği üzere sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettirenin karşı tarafında sigortacı yer almaktadır. SK m. 3/f. 1 hükmü uyarınca Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketlerinin anonim şirket ya da kooperatif şeklinde kurulmuş olması şarttır. Bu düzenlemeye göre sigorta ettiren, beyan görevini sigortacının temsile yetkili organlarına yapması gerekecektir²⁶¹.

Sigorta sözleşmelerinde birden fazla sigortacı sözleşmenin tarafı olabilir. Birden fazla sigortacı, rizikonun gerçekleşmesi halinde ekonomik sıkıntıya düşmemek için aynı menfaati, aynı süre içinde ve aynı rizikoya karşı sigorta sözleşmesi akdedebilir²⁶². Bu halde, aynı menfaatin birden fazla sigortacı tarafından sigortalı olması durumunda “*birden çok sigorta*” söz konusu olmaktadır. TTK’de birden çok sigorta kavramı, “*müşterek sigorta*”, “*çifte sigorta*” ve “*kısmi sigorta*” olmak üzere üç farklı şekilde düzenlenmiştir. Ancak uygulamada kredi hayat sigortaları tek

²⁵⁸ KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 226.

²⁵⁹ AYDIN, s. 92.

²⁶⁰ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 78-79; AYDIN, s. 92.

²⁶¹ Türkiye’de sigorta şirketleri çoğunlukla anonim şirket şeklinde kurulmaktadır. Bu kapsamda TTK m. 365 hükmü uyarınca temsile yetki organı yönetim kuruludur. Beyanın yönetim kurulundan birine yapılması yeterli olacaktır. Bununla birlikte uygulamada, sigorta sözleşmeleri yönetim kurulunun yetkilendirdiği kişi veya iş birimlerine aracılığıyla akdedildiğinden beyanın yetkilendirilen kişi ya da birimleri yapılması gerekmektedir. Bu hususta bkz. AĞSAKAL, s. 70; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 79; KENDER, s. 299. Ancak her halükârda yönetim kuruluna yapılacak beyanın da geçerli olduğu kabul edilmelidir. Bu hususta bkz. AĞSAKAL, s. 70.

²⁶² AYDIN, s. 100; AĞSAKAL, s. 71; ATABEK, s. 83; KENDER, s. 36.; BOZER, s. 98.

bir sigorta şirketi ile akdedildiğinden çalışmamızda müşterek sigorta, çifte sigorta ve kısmi sigorta alt başlıklarına değinilmeyecektir.

Kredi hayat sigortalarında herhangi bir sigorta aracı olmaksızın sigorta sözleşmesi akdedilmesi halinde sigorta ettiren tarafından beyan görevi doğrudan sigortacıya karşı yerine getirilecektir²⁶³. Ancak ülkemizde kredi hayat sigortalarının büyük kısmı, sigorta acentesi sıfatına sahip kredi kuruluşu aracılığıyla akdedildiğinden sigorta acentelerinin beyana kabule yetkili olup olmadığı hususunun irdelenmesi gerekmektedir²⁶⁴

c) Sigorta Acentesi

Uygulamada sigorta sözleşmeleri genellikle doğrudan sigortacı ile değil; sigorta acenteleri aracılığıyla akdedilmektedir. Bu kapsamda, sigorta ettirenler doğrudan sigorta acenteleri ile muhatap olmaktadır. Türk Hukukunda acentenin tanımı TTK m. 102/f. 1²⁶⁵, SK m. 2/f. 1/b. 1²⁶⁶ ve SAY m. 3/f. 1/b. a²⁶⁷ hükümlerinde düzenlenmiştir²⁶⁸.

Acente tanımına ilişkin düzenlemelere bakıldığında sigorta acenteleri, “sözleşme yapmaya yetkili acente” ve “aracı acente” olmak üzere ikiye ayrılmıştır²⁶⁹. Sözleşme yapmaya yetkili acente, sigortacı ad ve hesabına sigorta sözleşmesi akdetme yetkisine sahip iken; aracı acente ise sözleşmeye ilişkin bilgi verme, danışmanlık yapma ve sigorta sözleşmesi akdedilmesi için hazırlık çalışmalarını yürütmektedir²⁷⁰.

²⁶³ TAŞKIN, s. 297.

²⁶⁴ TAŞKIN, s. 297.

²⁶⁵ Acente: “Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimseye acente denir.”

²⁶⁶ Sigorta acentesi:” Ticarî mümessil, ticarî vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tâbi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimî bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişiyi ifa eder.”

²⁶⁷ Acente: “5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 2’nci maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde tanımlanan gerçek veya tüzel kişi sigorta acentesini ifade eder.”

²⁶⁸ Sigorta acentelerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. YAZICIOĞLU, Emine, Sigorta Aracıları Hukuku I, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2010, s. 103 vd. (Sigorta Aracıları).

²⁶⁹ KENDER, s. 142; YAZICIOĞLU, Sigorta Aracıları, s. 112; ARSEVEN, s. 63-64; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 182.

²⁷⁰ YAZICIOĞLU, Sigorta Aracıları, s. 112; AĞSAKAL, s. 81.

Sözleşme akdetme yetkisine sahip acenteler kendisine yapılan beyanları kabule yetkilidir²⁷¹. Acenteye sözleşme akdetme yetkisi verilmesi, acentenin sözleşme görüşmelerini yürütme ve karar alma yetkisini de kapsamaktadır²⁷². Ayrıca TTK m. 1416/f. 1 hükmü gereğince sigorta ettiren tarafından yapılacak tebliğler ve bildirimlerin sigortacıya veya sözleşmeyi yapan ya da yapılmasına aracılık eden acenteye yapılabileceği hüküm altına alınmıştır. Ancak aracı acenteye yapılan bildirimin geçerli olup olmadığı yönünde görüş ayrılıkları söz konusudur²⁷³.

Bir görüşe göre, TTK m. 105/f. 1 kapsamında aracı acenteye yapılan beyanın geçerli olduğu yönündedir. Zira düzenlemede acentenin, aracılıkta bulunduğu veya akdettiği sözleşmelerle ilgili her türlü ihtar, protesto gibi hakkı koruyan beyanlarını sigorta şirketi adına yapmaya ve bunları kabule yetkili olduğu ileri sürülmüştür²⁷⁴.

Buna karşı diğer görüş ise TTK m. 105/f. 1 hükmünde, acentelerin aktif ve pasif temsil yetkilerinin birlikte düzenlendiği; sigorta ettirenin beyanının kabulünün pasif temsil yetkisi kapsamında incelenmesi gerektiği ve acentenin fiilen aracılıkta bulunduğu veya akdettiği sözleşmeler ile sadece hakkı koruyan beyanlar ile sınırlı olacağı ifade edilmiştir²⁷⁵. Ancak beyan görevi kapsamında yapılan bildirimin, hakkı koruyan bir bildirim olarak kabul edildiğinden aracı acenteye yapılan bildirimlerin TTK m. 105/f. 1 uyarınca değerlendirilemeyeceği sonucuna varılmaktadır. Bu nedenle, beyan görevi kapsamında yapılacak bildirimlerin geçerliliği acentenin yetkisi göz önünde bulundurmak suretiyle belirlenmesi gerektiği savunulmuştur.

Kanaatimizce Türk Hukukunda, aracı acentelerin temsil yetkisine bakılmaksızın sözleşmenin kurulması ve içeriğinin belirlenmesi hususunda yetkileri olduğu kabul edilmektedir. Buna göre, beyan görevi kapsamında aracı acenteye

²⁷¹ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 84; AĞSAKAL, s. 81.

²⁷² ÖZTAN, s. 93; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 83-84; Aksi görüş ise acentenin bilgisinin sigortacıya izafe edilebilmesi için acentenin sözleşme akdetmeye yetkili acente olmasının tek kıstas olmayacağı ve bu husus için ayrıca acentenin yetkili kılınıp kılınmadığının önemli olduğu yönünde bkz. KENDER, s. 144; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 158.

²⁷³ Aracı acentenin temsil yetkisi olmamasına karşın, sözleşme akdedilmesine ilişkin faaliyetlerde bilgi sahibi olduğu, sigorta ettiren lehine yorum yaparak aracı acenteye yapılan beyanın geçerli olduğu yönünde bkz. ARAL ELDELEKLİOĞLU, İrem, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılmasında Beyan Yükümlülüğü, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 18, S. 2, s. 728 (Beyan Yükümlülüğü).

²⁷⁴ ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 152; ARAL ELDELEKLİOĞLU, Beyan Yükümlülüğü, s. 728. Ayrıca uygulamada aracı acenteler sigorta ettirenlerde beyan yükümlülüğünün muhatabı olduğu izlenimi uyandırmaya zemin hazırlayacak davranışlar sergilemektedir. Bkz. YAZICIOĞLU, Sigorta Aracıları, s. 130-131.

²⁷⁵ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 83; AYDIN, s. 95.

yapılan bildirimlerin geçerli olacağı ve sigortacıya yapılmış gibi sonuç doğuracağı kabul görmektedir.

Bu açıklamalar çerçevesinde, kredi hayat sigortalarının kredi kuruluşu ile akdedildiği hallerde, kredi kuruluşunun sözleşme akdetmeye yetkili acente sıfatına sahip olması sebebiyle sigorta ettirenin beyanının kabulü veya geçerliliği hususunda bir tereddüt söz konusu olmayacaktır²⁷⁶.

5. Beyan Görevinin Şekli

Sigorta ettirenin beyan görevini hangi şekilde yerine getireceğine ilişkin Kanun'da bir düzenleme yer almamaktadır. Bu kapsamda sigorta ettiren beyan görevini sözlü, yazılı, resmi şekille veya telefonla yerine getirebilir²⁷⁷.

TTK' de sigorta ettirenin beyan görevi açısından şekil serbesti olmasına karşı birçok sigorta sözleşmesi genel şartlarında²⁷⁸, beyan görevinin yazılı olarak yerine getirileceği yönünde kayıtlar yer almaktadır. Sigorta genel şartlarıyla beyan görevine ilişkin bir şekil şartı belirlenmesi mümkün ise de bu şekil, geçerlilik şartı olarak öngörülemez²⁷⁹. Sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında, genel şartlar ile sigorta ettirenin yerine getirmesi gereken davranışların düzenlenmesi mümkün değildir²⁸⁰. Genel şartlar, sözleşme akdedildikten sonraki aşama için geçerli olacaktır.

Bu kapsamda sözleşmenin devamı sırasında geçerli olacak şekilde sigorta sözleşmesinin tarafları tarafından ispat için gerekli bir şekil şartı kararlaştırılabilir²⁸¹. Zira bu konuda kanun koyucu bir şekil şartı öngörmeyerek beyanın hangi şekilde yapılacağını tarafların iradesine bırakmıştır²⁸². Ancak sigorta ettirenin beyan görevini yazılı olarak yerine getirmesinin kendisine ispat kolaylığı sağlayacağı görüşündeyiz.

²⁷⁶ TAŞKIN, s. 300.

²⁷⁷ Sigortacı tarafından yazılı olarak sorulan soruları, sigorta ettiren yazılı olarak cevaplandırmak zorunda değildir. Sigorta ettiren yazılı soruları sözlü olarak da cevaplayabilir. Bkz. AĞSAKAL, s. 47; AYDIN, s. 121.

²⁷⁸ Örneğin Hırsızlık Sigortası Genel Şartları C.7 hükmünde sigortalı veya sigorta ettireninin yapacağı bildirimlerin noter vasıtası veya taahhütlü mektupla yapılacağı ve Sağlık Sigortası Genel Şartlar C. 14 hükmünde söz konusu bildirimlerin noter aracılığıyla veya yazılı olarak yapılması gerektiği yer almaktadır.

²⁷⁹ Sigorta genel şartları ile sözleşme öncesinde yerine getirilecek davranışların düzenlenemeyeceğine dair görüş için bkz. Bkz. AĞSAKAL, s. 48.

²⁸⁰ ÜNAN, Hayat Sigorta Sözleşmeleri, s. 140; AĞSAKAL, s. 47.

²⁸¹ OMAĞ, s. 394.

²⁸² Yazılı şeklin sigorta ettirenin lehine bir durum teşkil ettiği yönünde bkz. OMAĞ, s. 96; Aksi görüş ise yazılı şekil şartının sigorta ettirenin sözlü olarak beyanda bulunmasını engelleyebileceği için sigorta ettiren aleyhine olacağı yönünde bkz. AYDIN, s. 123.

6. Beyan Görevi

a) Sözleşme Öncesi Beyan Görevi

1) Genel Olarak

Taraflar, sigorta sözleşmesi akdederek karşılıklı olarak borç ve yükümlülük altına girmektedirler. Bu sebeple sigorta sözleşmesinin tarafları, sözleşme akdedilmesinden önce hangi borç ve yükümlülüklere katlanacakları hususunda bilgi sahibi olmak istemektedirler²⁸³.

Sigortacının sigorta sözleşmesine konu olan rizikoyu üzerine alıp almayacağı, rizikoyu üstlenecekse bunun şartları ve prim miktarını belirleyebilmesi ve rizikonun artması durumunda ise artan rizikoyu üstlenip üstlenmeyeceğinin tespiti için bazı hususları bilmesi gerekmektedir.²⁸⁴

Sigorta sözleşmelerinde, rizikonun belirlenebilmesi için gerekli hususların her zaman sigortacı tarafından tespit edilmesi mümkün değildir. Bu sebeple genellikle sigorta ettirenin beyanları doğrultusunda ve sigorta ettirenin beyanlarının doğru olduğuna itibar edilerek sigorta sözleşmeleri akdedilmektedir²⁸⁵.

Bu doğrultuda sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyanı, sigortacının sözleşme akdetme iradesinin belirlenmesinde doğrudan etkili olmaktadır²⁸⁶. Sözleşme akdedilmesi sürecinde sigortacı, sigorta ettirenden aldığı bilgilerle riziko analizi yaparak uygun bir prim belirlemektedir²⁸⁷.

Hayat sigortası sözleşmelerinde, rizikonun kişinin gerçek durumunun sigortacı tarafından bilinmesi gerekmektedir. Örneğin, riziko kişinin yaşı, mesleği ve sağlık durumuna göre sigortacı tarafından prim belirlenecektir. Sigortacı riziko

²⁸³ AYDIN, s. 20; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 21.

²⁸⁴ AĞSAKAL, s. 10; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 252; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, s. 22; OMAĞ, s. 4; KENDER, s. 290. Sigortacı, prim-riziko dengesini temin edebilmek için hayat sigortası sözleşmelerinde hayat sigortasına konu edilen riziko kişinin gerçek durumunu bilmek istemektedir. Bkz. ÖZTAN, s. 1.

²⁸⁵ Bütün sözleşmelerde iyi niyet ilkesi önemli bir yer tutmaktadır. Bununla beraber sigorta sözleşmesinin çoğu zaman sigorta ettiren beyanı üzerine vücut bulduğu, iyi niyete dayalı bir sözleşme olduğu yönünde bkz. BOZER, s. 23; ULAŞ, s. 75.

²⁸⁶ Sigortacının rizikoyu belirlemesi, rizikoyu sınırlandırması, primi belirlemesi veya rizikoyu taşıyıp taşımayacağına karar verebilmesi için sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevi önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra tarafların sözleşme özgürlüğünün sağlanması ve sağlıklı karar alabilmesi açısından da sigorta ettirenin beyanı ayrı bir öneme sahiptir. Bkz. AYDIN, s. 24-30.

²⁸⁷ ÖZTAN, s. 82; DEMİRAYAK, Ezgi Başak, Sigorta Sözleşmesinin Yapılması Sırasındaki Beyan Yükümlülüğünün İhlalinde Nedensellik Bağı, İÜHFD, C. 2, S. 2, 2011, s. 478; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 58.

kişisinin sağlık durumunu riskli görmesi halinde sigorta sözleşmesi akdetmekten kaçınılabilir²⁸⁸.

Kredi hayat sigortalarında, diğer sigorta sözleşmelerine benzer şekilde riziko tespiti işlemi, sigortacı tarafından sigorta ettirene iletilen soru listelerine verilen cevaplar doğrultusunda belirlenmektedir²⁸⁹. Bu sebeple riziko kişinin durumuna ilişkin tam ve doğru beyanda bulunulması prim-riziko dengesi açısından büyük önem arz etmektedir.

2) Sözleşme Öncesi Beyan Görevinin Kapsamı

i. Yasal Düzenleme

Sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevi, tüm sigorta sözleşmelerinde uygulanacak şekilde genel olarak TTK m. 1435/f. 1 hükmü uyarınca düzenleme altına alınmıştır. Bu düzenlemeye göre, sigorta ettiren, sözleşmenin akdedilmesi sırasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Düzenlemenin devamında ise önemli husus ifadesi; sigortacıya bildirilmeyen, eksik ya da yanlış bildirilen hususların, sözleşmenin yapılmamasına veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikteki hususlar şeklinde tanımlanmıştır.

Hükme göre sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevinin kapsamını, sigorta ettirenin sözleşme yapılması sırasında “*bildiği veya bilmesi gereken önemli hususlar*” belirleyecektir. Sözleşme öncesi beyan görevinin kapsamının belirlenmesinde, sigorta ettirenin hangi hususları beyan etmesi gerektiği ve beyan görevinin sınırlarının tespiti önem arz etmektedir.

ii. Beyan Görevinin Kapsamının Belirlenmesi

Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesi akdetmeden önce bilgisi dahilinde olan hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Sigorta ettiren, sözleşme yapılması

²⁸⁸ Sigortacının kanserli bir hastaya hayat sigortası akdetmeyi tercih etmeyeceği yönünden bkz. ARSEVEN, s. 127; Daha önce intihara teşebbüs etmiş birinin ölme ihtimaline karşı hayat sigortası sözleşmesi akdedilmesinin sigortacı tarafından riskli olabileceği yönünde bkz. KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 253.

²⁸⁹ ÖZTAN, s. 1; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 142; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 254; OMAĞ, s. 4.

sırasında henüz gerçekleşmemiş ancak gerçekleşmesi kesin olan hususları da beyan etmekle görevlidir²⁹⁰.

Konuyla ilişkin bir Yargıtay kararında²⁹¹;*” Sözleşme sırasında imzalanan yıllık kredi hayat sigortası başvuru ve beyan formunda sigortalı tarafından herhangi bir hastalık bildirilmemiştir. Davalı, sözleşmenin yapılması sırasında sigortalının beyan yükümlülüğüne aykırı davrandığını savunarak davanın reddini istemiştir. Şu hâlde, uyuşmazlığın çözümünde, sözleşmenin yapılması sırasında sigortalının hastalığını bilip bilmediği önem kazanmaktadır.”* şeklinde değerlendirmede bulunulmuştur.

Sigorta ettirenin, Kanun’a uygun olarak sözleşme öncesi beyan görevini yerine getirebilmesi için sadece *“bildiği hususları”* değil *“bilmesi gereken hususları”* da beyan etmesi gerekmektedir. Ancak düzenlemede yer alan *“bilmesi gereken hususlar”* ifadesinden ne anlaşılması gerektiği açık değildir. Sigorta ettirenin hangi hususları bilmesi gerektiğinin tespiti, sözleşme öncesi beyan görevinin yerine getirilip getirilmediğinin tespiti açısından önemlidir.

TTK m. 1435/f. 1’de yer alan *“bilmesi gereken hususlar”* ifadesinden ne anlaşılması gerektiği hususunda öğretide farklı görüşler yer almaktadır. İlk görüşe göre²⁹², gerekli özenin gösterilmesi halinde bilinmesi mümkün olan hallerin anlaşılması gerektiği savunulmuştur. Diğer görüş ise²⁹³, sigorta ettirenin bilmediği bir hususu sigortacıya bildirmesinin kabul edilebilir olmadığını savunmuştur. Ancak sigorta ettiren tarafından bilme ve öğrenmeden kasten kaçınma hali söz konusu ise sigorta ettirenin bu hususu bildiği varsayılmaktadır.

Katıldığımız görüşe göre²⁹⁴ sigorta ettirenin bilinçli olarak öğrenmekten kaçınması ve bu şekilde kendine haksız menfaat sağlamasını engellemek amacıyla TTK’de bu ifadeye yer verilmiştir. Ayrıca sigorta ettirenin bilmediği bir hususu beyan etmesini beklemek, sigorta hukukunun amacına uygun düşmeyecektir. Bu kapsamda, sigorta ettirenin bilgisi dahilinde olmayan ancak öğrenebileceği bir hususu, bilinçli

²⁹⁰ Hayat sigortası sözleşmesi akdedecek kişinin, sözleşme kurulmasından sonra tehlikeli bir işe başlayacak olması halinde bu hususun beyan edilmesi gerekmektedir.

²⁹¹ Y. 11. HD. 15.02.2012 E. 2010/10314 K. 2012/1965 (www.lexpera.com.tr).

²⁹² ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 102.

²⁹³ ÜNAN, Hayat Sigorta Sözleşmesi, s. 145.

²⁹⁴ AYDIN, s. 168. Örneğin, kredi hayat sigortalarında normal şartlar altında kalp rahatsızlığı sebebiyle uzun süre hastanede tedavi gören kişinin bu hastalığı bilmesi ve beyan etmesi beklenmektedir. Bu kapsamda sigorta ettirenin hastalığın taşıdığı riskleri bütün yönüyle bilmesi gerekmemektedir. Sigorta ettirenin sağlık durumunda bir kötüleşme olduğunu bilmesinin yeterli olacağı yönünde bkz. ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmeleri, s. 145; ULAŞ, s. 75-76.

olarak öğrenmekten kaçınması halinde sözleşme öncesi beyan görevine aykırı davrandığı şeklinde değerlendirilmelidir.

Sigorta ettirenin bildiği ya da bilmesi gereken hususlar ancak “önemli husus” ise sigorta ettirenin beyan görevi gündeme gelecektir²⁹⁵. TTK m. 1435/f. 1’de ifade edildiği üzere beyan edilmesi gereken bir bilgi, “sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda²⁹⁶ yapılmasını” gerektiriyorsa önemli husus olarak kabul edilmektedir.

Önemli husus kavramının tespit edilmesi, sigorta ettirenin beyan görevini ihlal edip etmediği hususunda belirleyici rol oynayacaktır. Sigortacının, sözleşme akdetmemesi veya sözleşmeyi daha ağır şartlarda akdetmesini gerektirecek hallerin tespitinde öğretide iki farklı görüş bulunmaktadır.

Katıldığımız görüşe göre²⁹⁷, sigorta sözleşmesini akdetmeme veya sözleşmeyi daha ağır şartlarda akdetmeye neden olacak niteliklerin tespiti sigortacıya tarafından yapılmalıdır. Dolayısıyla sübjektif kriterler ile beyan edilmesi gereken hususların önemli olup olmadığı yönündeki değerlendirmelerde, sigortacının iradesi esas alınacaktır. Bu kapsamda sigorta şirketlerinin rizikoyu taşıma ve üstlenme derecesi birbirinden farklı olduğundan her sigorta şirketinin önemli husus tayininde ayrı inceleme ve değerlendirme yapması gerektiği savunulmuştur.

Sübjektif kriter görüşünün aksine objektif kriterlerin esas alınması yönündeki görüş ise²⁹⁸, sigorta tekniği, matematiği ve sigorta branşları arasındaki farklılıkların dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır. Hukuki birliğin ve ticari hayatın güvenilirliğinin sağlanması gerekçe gösterilerek önemli hususların tespitinde objektif kriterlerin esas alınması gerektiği belirtilmiştir.

²⁹⁵ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 256; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 142; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 97-98.

²⁹⁶ TTK m. 1435/f. 1 hükmünde her ne kadar “değişik şartlar” ifadesi kullanılmışsa da “daha ağır şartlar” ifadesinin kullanılması daha uygun olacaktır. Madde metninden “değişik şartlar” ifadesi ile hem “daha ağır” hem de “daha hafif” şartları içeren tüm hususların önemli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak sözleşmenin daha hafif şartlar altında yapılmasını gerektirecek hususlar sigortacının üstleneceği riziko açısından olumsuz bir etki yaratmamaktadır. Bu kapsamda, Kanun’un getirilme amacı da dikkate alındığında burada ifade etmek istenen, sözleşmenin sigorta ettiren için “daha ağır şartlarda” yapılmasını gerektiren hususların önemli husus olarak nitelendirilmesidir. Aynı yönde bkz. AYDIN, s. 172; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 254; AĞSAKAL, s. 12; ARAL ELDELEKLİOĞLU, Beyan Yükümlülüğü, s. 727; KENDER, s. 297.

²⁹⁷ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 99; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 256.

²⁹⁸ İhbar mükellefiyetinin sigorta türüne göre ayrı ayrı belirlenmesi gerektiği yönünde bkz. BOZER, s. 243.

Kanun’da yer alan düzenlemeye göre önemli hususların tespitinde subjektif kriterler esas alınmıştır.²⁹⁹ TTK m. 1435/f. 1 hükmünde “*aksi ispat edilinceye kadar sigortacının yazılı veya sözlü sorduğu soruların önemli olduğu*” belirtilmiştir. Bu kapsamda, kanun koyucu ilke olarak her sigortacının önemli hususları belirlemede takdir yetkisi bulunduğu sübjektif kriter görüşünü benimsemiştir³⁰⁰.

Öğretide bazı yazarlar³⁰¹, bir hususun önemli olup olmadığının tespit edilmesinde, öncelikle sigorta sözleşmesinin zorunlu mu isteğe bağlı mı yapıldığının belirlenmesi gerektiğini savunmuşlardır. İsteğe bağlı yapılan sigorta sözleşmelerinde, sigortacı tarafından sübjektif kriterler belirlenebilirken; zorunlu yapılan sigorta sözleşmelerinde ise objektif kriterlerin esas alınması gerektiği savunulmuştur³⁰².

Kredi hayat sigortalarında, sözleşme öncesi beyan görevi kapsamında bildirilmesi gereken hususlara riziko kişinin yaşı, sağlığı³⁰³, mesleği, genetik özellikleri örnek gösterilebilir³⁰⁴. Bu hususlar, sigortacının hayat sigortası sözleşmesi akdedip akdetmemesi ya da daha ağır şartlarda akdetmesini etkileyecek niteliktedir.

3) Beyan Görevinin Yerine Getirilmesinde Özellik Arz Eden Haller

Hayat sigortası sözleşmelerinde, sözleşmeye konu rizikonun belirlenebilmesi için riziko kişinin yaşı ve mesleğinin yanı sıra sağlık durumu, ailesinin hastalık öyküsü, özel hayatına ilişkin bilgiler ve genetik bilgileri gündeme gelecektir³⁰⁵. Bu tür bilgilerin doğru şekilde tespit edilmesi ile belirlenen prim ve üstlenilen riziko arasında denge sağlanmış olacaktır.

²⁹⁹ AĞSAKAL, s. 15; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 98.

³⁰⁰ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 256; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 100; AĞSAKAL, s. 15.

³⁰¹ TAŞKIN, s. 302; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 100; GÜLMEZ, Merve, Sigorta Sözleşmelerinde Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019, s. 52.

³⁰² TTK m. 1483/f. 1 hükmünde sigortacının, diğer kanun hükümleri saklı kalmak üzere, faaliyet gösterdiği branş kapsamında bulunan zorunlu sigortaları yapmaktan kaçınamayacağı hüküm altına alınmıştır. Zorunlu olarak akdedilen sigorta sözleşmelerinde, sigortacının sözleşme yapıp yapmama veya daha yüksek bir prim belirleme yetkisi bulunmadığından sübjektif değerlendirme yapılmasının bir katkısı olmayacaktır. Görüş için bkz. AYDIN, s. 175-176.

³⁰³ Örneğin; sigortalının daha önce kanser tedavisi olmuş olması, kronik hastalıkları, kullandığı ilaçlar, geçirdiği ameliyatlar önemli hususlardır bkz. AYDIN, s. 179-180.

³⁰⁴ TAŞKIN, s. 301; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 98

³⁰⁵ AYDIN, s. 184; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, 98; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 257.

i. Doktor İncelemesi

Hayat sigortası sözleşmelerinde, riziko kişinin sağlık durumuna ilişkin beyan edilen bilgiler doğrultusunda sigortacı tarafından prim belirlenmektedir. Bu nedenle sigortacının riziko kişiye ilişkin tam ve doğru bilgi sahibi olması büyük önem arz etmektedir. Sigorta ettiren tarafından yanlış beyanda bulunulması, bazı hususların gizlenmesi veya eksik bilgi verilmesi halinde, sigortacı tarafından sigorta priminin doğru tespit edilememesi söz konusu olacaktır. Bu nedenle, özellikle hayat sigortası sözleşmelerinde sigortacı tarafından tam ve doğru bilgiye sahip olmak amacıyla “*doktor incelemesi*” talep edilebilmektedir³⁰⁶.

Ölüm ihtimaline karşı akdedilmiş kredi hayat sigortalarında, sigorta bedelinin ödenmesi riziko kişinin ölümüne bağlı olduğundan sigortacı tarafından doktor incelemesi talep edebilmektedir.³⁰⁷ Bu kapsamda muayene sonucuna göre sözleşme şartları belirlenmektedir³⁰⁸.

Yaşama ihtimaline karşı akdedilen kredi hayat sigortalarında ise riziko kişinin yaşı veya mesleği önem arz etmektedir. Bu nedenle sigortacı tarafından genellikle bu tür sözleşmelerde sağlık durumu araştırılması ve doktor incelemesi talep edilmemektedir³⁰⁹.

Uygulamada, kredi kuruluşları veya sigorta şirketleri tarafından sigorta ettirene, riziko kişinin sağlık durumuna ilişkin soru listesi verilmektedir. Soru listeleri, çoğunlukla riziko kişinin yaşı ve sağlık durumu bilgisini içermektedir³¹⁰.

Genel olarak soru listeleri riziko kişinin, mevcut hastalıkları³¹¹, geçirdiği rahatsızlıkları, ilaç kullanıp kullanılmadığı, ameliyat geçirip geçirmediği, boy, kilo ve yaş bilgisi, meslek bilgisi, sigara veya alkol kullanımı gibi ayrıntılı soruları

³⁰⁶ BAHAR SAYIN, Hediye, Hayat Sigortalarında Doktor İncelemesi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:10, S. 2, s. 682; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 257.

³⁰⁷ TAŞKIN, s. 305; BOZER, s. 244; ÜNAN, Can Sigortaları, s. 56.

³⁰⁸ BAHAR SAYIN, s. 687.

³⁰⁹ BOZER, s. 244; ÖZTAN, s. 37; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 142; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 257.

³¹⁰ AYDIN, s. 193; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 142.

³¹¹ Ölüme bağlı ve karma hayat sigortalarında beyan edilecek en önemli hususun riziko kişinin hayatının devamı bakımından önem arz edebilecek hastalıklar ve durumlar olduğu yönünde bkz. YÜCEL, Çağrı, Hayat Sigortasında Sigorta Ettirenin Hak ve Yükümlülükleri, İstanbul Barosu Dergisi, C. 80, S. 6, 2006, 2538.

içermektedir³¹². Sigorta şirketleri bu soru listesi dışında rizikoyu daha iyi değerlendirebilmek amacıyla doktor incelemesi talep edebilmektedir.

Sigorta ettirenin ve riziko kişinin aynı kişi olması halinde sigortacının sigorta ettirenden doktor incelemesi talep etmesi mümkündür. Ancak bu hakkın sınırları bulunmaktadır³¹³. Bu sınıırı, kişilik hakları belirlemektedir. Kişilik haklarının ihlalini sebep olacak şekilde muayene için sigorta ettirenin zorlanması mümkün değildir.

Sigorta ettirenin ve riziko kişinin farklı kişiler olması halinde ise riziko kişisi olan üçüncü kişinin doktor incelemesine zorlanıp zorlanamayacağı hususu önem arz etmektedir. Bu kapsamda TTK m. 1492/f. 1 hükmü, üçüncü kişi olan riziko kişinin kişilik haklarını koruyucu şekilde düzenleme altına alınmıştır. Düzenlemeye göre, sigorta ettiren ile sigortacı arasında sigortalının doktor incelemesinden geçeceği kararlaştırılmış olsa dahi, sigortalının bu incelemeye zorlanamayacağı açıkça hükme bağlanmıştır³¹⁴.

ii. Genetik İnceleme

Genetik inceleme ile kişilerin var olan hastalıkları veya hangi hastalıklara eğilimli olduğu hususu tespit edilebilmektedir³¹⁵. Sigortacının, riziko kişisine ait genetik inceleme sonuçları hakkında bilgi sahibi olması, sözleşme şartlarının belirlenmesi açısından ayrı bir önem taşımaktadır³¹⁶. Bu kapsamda sigortacının sigorta ettirenden genetik inceleme yaptırmasını talep etmesinin mümkün olup olmadığı ya da var olan genetik inceleme sonuçlarının sigortacı ile paylaşılması gerekip gerekmeyeceği hususunun irdelenmesi gerekmektedir.

TTK'de genetik inceleme talep edilip edilemeyeceği ya da var olan genetik incelemelerin sonuçlarının kullanılıp kullanılamayacağı yönünde özel bir düzenleme yer almamaktadır. TTK m. 1492/f. 1 hükmünde doktor incelemesine ilişkin düzenleme

³¹² TAŞKIN, s. 306.

³¹³ BAHAR SAYIN, s. 688; AYDIN, s. 195.

³¹⁴ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 257; BAHAR SAYIN, s. 691. Üçüncü kişinin doktor incelemesine zorlanması, TMK m. 23 uyarınca kişilik haklarına aykırılık sonucuna yol açacaktır. Üçüncü kişinin rızası olmadan doktor incelemesine tabi tutulmasını öngören sözleşme hükümleri de kişilik haklarına aykırılık teşkil edeceğinden işbu hükümler, TBK m. 27 çerçevesinde, kesin hükümsüz olacağı yönünde görüş için bkz. TAŞKIN, s. 307.

³¹⁵ SONAT, Kazım Ali, Soybağının Tespiti Amacıyla İsteğe Bağlı Olarak Yapılan Gen İncelemeleri, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 3, 2013, 345; AYDIN, s. 197.

³¹⁶ Özellikle, riziko kişinin sağlık durumu, ölüme bağlı hayat sigortalarında önem arz ettiğinden genetik inceleme de hayat sigortası sözleşmeleri açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Bkz. TAŞKIN, s. 308.

yer almakta olup, bu hükmün genetik inceleme açısından da uygulanabilir olup olmadığı irdelenmelidir³¹⁷.

Genetik inceleme, sadece inceleme yapılan kişi değil, aynı soydan gelen yakınlarının genetik durumunu, mevcut hastalıklarını, gelecekte ortaya çıkabilecek rahatsızlıklarını tespit edecektir. Bu kapsamda aslında genetik inceleme talebi veya genetik inceleme sonuçlarının paylaşılması³¹⁸, riziko kişisi de dahil birçok kişinin kişilik haklarının ihlaline yol açması muhtemeldir. Bu nedenle genetik incelemeyi TTK m. 1492/f. 1’de yer alan doktor incelemesi başlıklı madde kapsamında değerlendirmek mümkün değildir³¹⁹.

TBK ve TMK temel ilkeleri doğrultusunda bir değerlendirme yapıldığında bu tür testlerin yapılmasını veya paylaşılmasını zorunlu kılan sözleşmeler, TMK m. 23 ve TMK m. 24 kapsamında kişilik haklarının ihlali sonucunu doğuracaktır.

iii. e-Nabız Kişisel Sağlık Sistemi

Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı tarafından kullanıma sunulan e-Nabız Kişisel Sağlık Sistemi³²⁰, kişisel sağlık verilerine kişilerin kendileri veya yetki verdikleri üçüncü kişilerce erişimine aracılık eden elektronik veri toplama sistemi olarak adlandırılabilir³²¹. Kişisel Sağlık Verileri Hakkında Yönetmelik (KSVY)³²² m. 4/f. 1’de “Tanımlar” başladığı altında ç bendinde, e-Nabız’ın tanımı kişilerin sağlık verilerinin kendilerinin, doktorların veya yetki verdikleri üçüncü kişilerin erişimini sağlayan ve Bakanlıkça e-Devlet uygulamalarına uygun olarak kurulan sistem olarak ifade edilmiştir.

Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen “e-Nabız Projesi” kapsamında kişisel sağlık verilerinin, elektronik olarak kaydının yapılması ve bu verilerin Sağlık

³¹⁷ TTK m. 1492/f. 1 hükmünün, riziko kişisinden talep edilen genetik test sonuçları bakımından uygulanabilir olması yönündeki görüş için bkz. TAŞKIN, s. 308.

³¹⁸ Daha önce yaptırılmış bir genom analizinin sonuçlarını sigortacıyla paylaşmak kişilik haklarına aykırı sayılmayacağı yönünde bkz. ÜNAN, Can Sigortaları, s. 56.

³¹⁹ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 260; AYDIN, s. 209.

³²⁰ Çalışmamızın devamında “e-Nabız” olarak anılacaktır.

³²¹ BAYINDIR, Hamza, Özel Sağlık Kurumları Kapsamında Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesi ve Korunması, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2020, s. 79.

³²² RG. 21.06.2019, S. 30808.

Bakanlığı ve Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)'nın yanı sıra sigorta şirketleri ile de paylaşılması gerekmektedir³²³.

Kişisel sağlık verileri söz konusu olduğunda sağlık kuruluşları dışında sigorta şirketlerinde de bu verilere erişebilir. Özel Sağlık Sigortaları Yönetmeliği (ÖSSY) konuyu ayrıntılı şekilde düzenlemektedir³²⁴.

e-Nabız uygulamasıyla kişilerin sağlık verileri, kendi belirledikleri sigorta şirketi ile belirledikleri sürede paylaşması mümkün kılınmıştır. Sigorta şirketleri bu verilere doğrudan erişim hakkına sahip değildir. Kişilerin e-Nabız uygulaması üzerinden³²⁵ oluşturabilecekleri sigorta kodları olmadan sigorta şirketleri tarafından kişilerin sağlık verilerine ulaşması mümkün değildir. e-Nabız uygulaması üzerinden sigorta şirketlerinin sağlık verilerine erişim süresi de kişiler tarafından belirlenebilmektedir. Ayrıca kişilerin almış olduğu sağlık hizmetlerini ve hastane ziyaretlerini silme imkânı sağlanmaktadır.

Sigorta şirketinin kişinin sağlık verilerine erişebilmesi için söz konusu kişinin yazılı izni gerekir. Yazılı olarak izin vermekten imtina eden kişilerin sağlık durumlarının belirlenmesi için bir hekimin görüşü alınabilir (ÖSSY m. 5/ f. 3). Kişi sigorta şirketine karşı sağlığına ilişkin doğru bilgi vermekle yükümlüdür. Öte yandan sigorta şirketleri de bu verileri gizli tutmak zorundadır³²⁶.

Kredi hayat sigortalarında, 2022/5 sayılı Genelge m. 10 kapsamında sözleşmenin kurulabilmesi, risk değerlendirmesi yapılabilmesi veya tazminat başvurularının sonuçlandırılabilmesi amacıyla sigorta kapsamına giren ya da girecek kişilerin sağlık bilgilerinin, sigortalılık kayıtlarının ve diğer bilgilerin işlenmesi mümkündür. Sağlık beyanları kişilerin beyanı ile alınabileceği gibi Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi (SBM), SGK veya Sağlık Bakanlığı üzerinden erişebilecek sistemler üzerinden de elde edilebilecektir. Bu kapsamda çalışmamıza konu kredi hayat

³²³ İMANÇLI, Canan. Kişisel Sağlık Verilerinin Korun(a)mamasından Doğan Özel Hukuk Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2020, s. 92.

³²⁴ RG. 23.10.2013, S. 28800. ÖSSY m. 5/f. 3 hükmü “Şirket, sigortalının yazılı onayı alınarak, sigortalıyı tedavi eden kişi ve kurumlardan, SBM’den, SGK’den ve Sağlık Bakanlığı’ndan ilgili mevzuat çerçevesinde bilgi alma ve belge isteme hakkına sahiptir.” şeklindedir.

³²⁵ Detaylı bilgi için bkz. T.C Sağlık Bakanlığı (2023), e-Nabız V. 2.1 Kullanım Kılavuzu, <https://enabiz.gov.tr/document/WebKILAVUZ.pdf>, E.T: 13.05.2023.

³²⁶ BACAŞIZ, P. (2020), Kişisel Sağlık Verilerinin Korunması ve COVID-19 Süreci, <https://kisiss.bau.edu.tr:2220/kisisel-saglik-verilerinin-korunmasi-ve-covid-19-sureci/>, E.T: 13.05.2023.

sigortalarında da kişilerin izin verdiği ölçüde sigorta şirketleri tarafından e-Nabız üzerinden sağlık verilerine erişimi mümkün görünmektedir.

e-Nabız uygulaması üzerinden sigorta şirketlerinin kişilerin sağlık verilerine erişebilmesi için kişilere, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Hakkındaki Kanun (KVKK)³²⁷ kapsamında “Aydınlatma Metni” ve “Açık Rıza Metni” dokümanları çevrimiçi olarak iletilmektedir³²⁸. Bunun yanı sıra sigorta şirketleri tarafından bilgilendirme metinlerinde veya başvuru/beyan formlarında “sigortalının kendisinden sağlık özgeçmişi hakkında bilgi ve kayıt kopyalarını, e-nabız uygulamasındaki tıbbi kayıtlarını isteme hakkına da sahip olduğu yönünde” veya “şirket tarafından talep edilmesi halinde teklif, tazminat/provizyon talebinin değerlendirilmesi sürecinde e-nabız kayıtlarına sigorta şirketine ileteceği “şeklinde kayıtlara yer verilmektedir³²⁹.

Sigortacılık faaliyeti alanında en fazla sorun yaratan husus “sağlık verileri” ile ilgili olarak ortaya çıkmaktadır³³⁰. Bir kişinin sağlık verileri, KVKK m. 6/f. 1 “özel nitelikli kişisel veri” sayılarak daha geniş bir koruma altına alınmıştır.

Sağlık verilerinin kullanıldığı çok sayıda sigorta türü bulunmaktadır. Örneğin, kanser olan bir sigortalısının bu hastalığının polişe öncesinde mevcut olup olmadığını tespit etmek isteyen sigortacı, onun bazı sağlık verilerini almak ve incelemek isteyecektir.

Sağlık verilerinin işlenmesi ilgili kişinin iznine bağlı olup bu iznin kişinin “bilgilenmiş” olması ve özgür irade ile verilmiş olması gereklidir. Ancak sigorta şirketlerinin veri sahibinin izin olmaksızın bu verilere ulaşması ve bunları işlemesi mümkün bulunmamaktadır. Bu hususta kişilerin sağlık verilerine sigorta şirketlerinin ne şekilde erişebileceği yönünde açık ve detaylı bir yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu görüşüdeyiz.

³²⁷ RG. 07.04.2016, S. 29677.

³²⁸ KVKK “Veri Sorumlusunun Aydınlatma Yükümlülüğü” kenar başlıklı 10’uncu maddesi uyarınca ve KVKK kapsamında veri sorumlusu olan T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından, e-Nabız kullanıcılarına, kullanıcılara ait kişisel veriler hususunda bilgilendirme yapmak amacıyla Aydınlatma Metni sunulmaktadır. Ayrıca kişiler tarafından sigorta şirketi tarafından e-Nabız üzerindeki özel nitelikli kişisel verilerin görüntülenmesine ilişkin açık rıza metni iletilmektedir.

³²⁹ Sağlık Sigortası Bilgilendirme Formu, https://www.anadolusigorta.com.tr/i/content/29_1_oss_bilgilendirme_formu_SA916.pdf, E.T: 13.05.2023. Ferdi Katılımlı Grup Sağlık Sigortası Başvuru ve Sağlık Beyan Formu, https://www.bupaacibadem.com.tr/media/5783/ferdi_katilimli_grupsagligisigortasi_basvurubeyan.pdf, E.T: 13.05.2023.

³³⁰ ÜNAN, S. (2018, Ocak 31), Sigortacılığın ‘kişisel veri’ imtihanı, <https://sigortacigazetesi.com.tr/sigortaciligin-kisisel-veri-imtihani/> E.T: 13.05.2023.

4) Sözleşme Öncesi Beyan Görevinde Usul

Sözleşme öncesi beyan görevinin yerine getirilmesinde üç farklı yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemler; beyan usulü³³¹, liste usulü ve karma usul şeklinde sıralanabilir.

i. Beyan Usulü

Sigorta ettirenin, sigortacının katılımı veya etkisi olmadan tamamıyla sigorta ettiren tarafından belirlenen önemli hususları bildirdiği yöntem olarak tanımlanabilir³³². Sigorta ettiren önemli hususları kendisi değerlendirmekte ve önemli saydığı bu hususları sigortacıya bildirmektedir. Sigortacının ise soru listesi hazırlama veya soru sorma gibi bir yükümlülüğü bulunmamaktadır³³³.

Beyan usulünde sigorta ettirene ağır bir külfet yüklenmektedir³³⁴. Sigortacılık alanı teknik bilgi ve tecrübe gerektirmektedir. Sigorta ettirenden sigortacılık alanına ilişkin teknik bilgi, muhtemel riskler ve istatistikleri bilmesi beklenmemelidir. Sigorta sözleşmesi akdedilmesi sırasında önemli hususların tespitinin tamamıyla sigorta ettirene bırakılması sebebi ile yanlış ya da eksik bir beyan söz konusu olabilir³³⁵. Bu durumda sigorta ettirenin beyan görevini yerine getirmediğinden bahisle sigorta sözleşmesinden beklenen menfaatin elde edilememesi sonucu ortaya çıkacaktır³³⁶.

Buna karşılık, bu usulün sigortacı için avantajlı olduğu ifade edilebilir³³⁷. Sigortacı tarafından beyan edilmeyen hususların önemli olduğunu ispat etmesi halinde, sözleşmeden cayma, tazminattan indirim veya tazminat borcundan tamamen kurtulması imkânı olacaktır³³⁸. Ancak sigorta ettirene yüklenen bu ağır külfet sebebiyle kusur yüklenemeyeceğinden beyan görevine aykırılığın söz konusu

³³¹ Öğretide bazı yazarlar tarafından “*kendiliğinden beyan usulü*” ifadesi tercih edilmektedir. Gerekçe olarak, sigorta ettirenin beyan görevini, sigortacı tarafından herhangi bir soru sorulmadan sigorta ettirenin kendiliğinden (spontane olarak) yerine getirmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca sigorta ettirenin beyanda bulunma yükümlülüğü ile karışabileceği savunulmuştur. Bkz. AYDIN, s. 105.

³³² AĞSAKAL, s. 38; ÖZTAN, s. 75; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 103.

³³³ ÖZTAN, s. 75; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 103.

³³⁴ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 102-103; ÖZTAN, s. 74; ÜNAN, Genel Hükümler, s. 424.

³³⁵ AĞSAKAL, s. 39; AYDIN, s. 105; ÖZTAN, s. 75.

³³⁶ AYDIN, s. 106.

³³⁷ AĞSAKAL, s. 39.

³³⁸ AĞSAKAL, s. 39.

olmayacağı ileri sürülse de beyan görevinde kusur aranmayan durumlarda beyan usulünün sigorta ettirenin aleyhine olacağı savunulmaktadır³³⁹.

ii. Liste Usulü

Liste usulünde, beyan edilmesi gereken önemli hususları sigortacı tespit etmektedir³⁴⁰. Sigortacı, sigorta ettiren tarafından cevaplanmak üzere rizikoyu önceden değerlendirerek önemli olduğunu tespit ettiği hususları içeren bir soru listesi hazırlamaktadır³⁴¹. Beyan usulünün aksine sigortacılık alanında teknik bilgi ve deneyime sahip olan sigortacının, beyan edilmesi gereken önemli hususları tespit etmesi daha kolaydır³⁴². Sigortacı, sigorta ettirenin hangi hususları bildirilmesini istiyorsa sözleşme yapılırken bu hususlara ilişkin sigorta ettirene açık ve net bir şekilde soru sormalıdır³⁴³. Kural olarak liste usulünde sigortacı tarafından sorulan soruların sigortacı açısından önemli olduğu kabul edilmektedir³⁴⁴. Bu kapsamda sigorta ettiren tarafından sigortacının sorduğu sorulara doğru ve eksiksiz cevap verilmesi halinde sigorta ettiren beyan görevini yerine getirmiş sayılacaktır³⁴⁵. Ayrıca TTK m. 1435/f. 1’de sigortacı tarafından yazılı ya da sözlü sorulan soruların, aksi ispatlanıncaya kadar önemli sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

Liste usulünde önemli hususların belirlenmesi sigortacı üzerine bırakıldığından yanlış veya eksik tespitten kaynaklanan riskler sigortacı aittir. Sigorta ettiren, sigortacı tarafından yöneltilen soru listesine doğru ve eksiksiz cevap vermesi halinde beyan görevini gereği gibi yerine getirmiş olmaktadır³⁴⁶. Sigortacı, önemli hususlara ilişkin soruları sigorta ettirene yöneltmediğinde sigorta ettirenin herhangi bir sorumluluğu doğmayacaktır³⁴⁷.

Öğretide liste usulünün genel olarak sigorta ettiren lehine olduğu ancak liste usulünün bazı yönlerden sigorta ettiren aleyhine olduğu da ifade edilmektedir³⁴⁸. Genellikle sigortacı tarafından sorulan soruların cevapları “evet” ya da “hayır” şeklinde olması sebebiyle sigorta ettiren için bazı sorular yeterince anlaşılır

³³⁹ ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 39.

³⁴⁰ AĞSAKAL, s. 97; AYDIN, s. 106.

³⁴¹ ÖZTAN, s. 76; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 103; AĞSAKAL, s. 40; AYDIN, s. 106.

³⁴² AĞSAKAL, s. 40.

³⁴³ ÜNAN, Genel Hükümler, s. 424; AĞSAKAL, s. 97.

³⁴⁴ ÜNAN, Genel Hükümler, s. 424.

³⁴⁵ ÖZTAN, s. 47; ÜNAN, Genel Hükümler, s. 424; AYDIN, s. 106-107.

³⁴⁶ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 103; AĞSAKAL, s. 41; AYDIN, s. 106.

³⁴⁷ AYDIN, s. 106; AĞSAKAL, s. 41.

³⁴⁸ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 103; AĞSAKAL, s. 41; ÖZTAN, s. 76.

olmamaktadır³⁴⁹. Bu kapsamda sigorta ettirenin yanlış cevap vermesi veya net ve açıklayıcı bir cevap verememesi sebebi ile uyuşmazlıklar söz konusu olabilmektedir³⁵⁰. Ancak liste usulü, sigortacının sigorta ettirenin beyan görevini ihlal ettiğini ispat etmesini de kolaylaştırmaktadır³⁵¹. Ayrıca sigortacının riziko hakkında başka önemli hususları araştırmasına gerek kalmayacaktır³⁵².

iii. Karma Usul

Karma usulde, liste usulü ve beyan usulü birlikte uygulanmaktadır³⁵³. Bu iki usulün birlikte uygulanması, usullerin tek uygulanması sebebiyle ortaya çıkabilecek sorunları engelleyecektir³⁵⁴. O halde, önemli hususların belirlenmesinde hem sigorta ettirenin hem de sigortacının yükümlü olması, taraflar arasındaki dengenin bozulmasını engellemektedir³⁵⁵.

Karma usulü benimseyen hukuk sistemlerinde, beyan usulü ya da liste usulü esas alınmakta ve tamamlayıcı olarak ise diğer usul uygulanmaktadır³⁵⁶. Buna göre, esas alınan liste usulü olup tamamlayıcısı beyan usulü olabileceği gibi esas alınan beyan usulü olup tamamlayıcısı liste usulü olabilmektedir.

Beyan usulünün esas alındığı ve tamamlayıcısının liste usulü olduğu sistemlerde, sigortacı soru listesi hazırlayarak sigorta ettirene bildirimde bulunması için yardımcı olmaktadır³⁵⁷. Liste usulünün esas alındığı ve tamamlayıcısının beyan usulü olduğu sistemlerde ise soru listesinde olmayan ancak sigortacı tarafından sorulan ve sigortacının sözleşmeyi akdedip akdetmeme veya değişik koşullarda akdetme iradesine etkileyebilecek hususların da sigorta ettiren tarafından cevaplanması beklenmektedir³⁵⁸.

³⁴⁹ ÖZTAN, s. 77.

³⁵⁰ Uygulamada sigortacıların sigorta ettirenin yanıltmak ve yanlış cevaplar vermesini sağlamak amacıyla kasten farklı anlamlara gelebilecek ve net olmayan sorular sorduğuna dair Bkz. ÖZTAN, s. 77.

³⁵¹ ÖZTAN, s. 76-77.

³⁵² ÖZTAN, 76.

³⁵³ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 262; AĞSAKAL, s. 42-43; AYDIN, s. 107.

³⁵⁴ AYDIN, s. 107.

³⁵⁵ Karma usul, her iki usulün de avantajlı yönlerini kapsadığı yönünde görüş için bkz. ÖZTAN, s. 79.

³⁵⁶ AYDIN, s. 107.

³⁵⁷ ÖZTAN, s. 78; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 103; AĞSAKAL, s. 43; AYDIN, s. 107.

³⁵⁸ AĞSAKAL, s. 43; AYDIN, s. 107.

iv. Türk Ticaret Kanun’da Kabul Edilen Usul

TTK’nin 1435. ve 1436. maddelerinde sözleşme öncesi beyan görevinde uygulanacak usule ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. TTK m. 1435/f. 1 hükmünde yer alan “*bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmesi*” ifadesiyle önemli hususların belirlenmesi ve sigortacıya bildirimi, sigorta ettirenin görevi olarak değerlendirilmiştir. Bu düzenleme tek başına değerlendirildiğinde Kanun’un beyan usulünü esas aldığı ifade edilebilir³⁵⁹.

Bunun yanı sıra, TTK m. 1436’de “*sigortacının, sigorta ettirene soru listesi verebileceği ve liste dışında sormak istediği sorular varsa bu soruları da sigorta ettirene sorabileceği*” şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca “*sigortacı tarafından sorulan soruların açık ve yazılı olması gerektiği ve sigorta ettirenin de bu soruları cevaplandırmakla yükümlü olduğu*” hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme tek başına değerlendirildiğinde ise Kanun’un liste usulünü esas aldığı ifade edilebilir.

TTK’de her iki usulün de özellikleri yer almaktadır³⁶⁰. O halde Kanun’un karma usulü benimsediği sonucuna varılmaktadır³⁶¹. Ancak Kanun’un karma usulde temelde beyan usulünü mü yoksa liste usulünü benimsediğinin tespit edilmesi gerekmektedir.

TTK m. 1436 hükmünde ve gerekçesinde³⁶² sigorta ettirenin listede belirtilen soruları cevaplamasının yeterli olduğu değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Kanun’un liste yöntemini esas aldığı sonucuna varılmaktadır.

Ancak öğretide³⁶³ TTK m. 1436’nın gerekçesine rağmen beyan usulünü esas alan karma usulün kabul edildiği savunulmaktadır. Gerekçe olarak, TTK m. 1435’te yer alan düzenlemenin beyan usulüne yönelik olduğu, TTK m. 1436’da yer alan düzenleme kapsamında sigortacının soru listesi vermek zorunda olmadığı ancak sigortacı tarafından soru listesi verilmesi halinde sigorta ettiren tarafından cevap verme yükümlülüğünün bulunduğu ifade edilmiştir. Sigortacı soru listesi sunmamış

³⁵⁹ AĞSAKAL, s. 43-44.

³⁶⁰ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 105; AYDIN, s. 114.

³⁶¹ AĞSAKAL, s. 44; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 106; AYDIN, s. 115.

³⁶² Liste usulünün daha az uyumsuzluğa konu olacağı ve riziko üzerinde etkili olacak önemli hususlar konusunda her zaman sigorta ettirenin bilgisinin olamayacağı gerekçesi ileri sürülmüştür. Görüş için bkz. ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 106; AYLI, Ali, Sigorta Ettirenin Sözleşmenin Kuruluşundaki İhbar Yükümlülüğüne İlişkin Hükümlerin Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Çerçevesinde Yeniden Değerlendirilmesi, Hüseyin HATEMİ’ye Armağan, İstanbul, 2006, s. 207.

³⁶³ AĞSAKAL, s. 46; AYDIN, s. 115.

olsa bile sigorta ettirenin sözleşme yapılması sırasında bildiği veya bilmesi gerektiği önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlü olduğu savunulmuştur³⁶⁴. Bu kapsamda, sigorta ettirenin önemli hususları belirleme ve bildirimde bulunma yükümlülüğünün asıl olduğu savunularak TTK'nin beyan usulüne esas alan karma usulü benimsediği ifade edilmiştir

Bizim katıldığımız görüşe göre, TTK'de beyan usulünü esas alan karma usul benimsenmiştir. TTK m. 1436 hükmünden de anlaşılacağı üzere sigortacı tarafından soru listesinin verilmesi zorunlu tutulmamıştır. Sonuç olarak, liste usulünü mü yoksa beyan usulünü mü uygulanacağının tercihi sigortacının inisiyatifine bırakıldığı görülmektedir³⁶⁵.

Ayrıca BKBSY m. 13/f. 2 uyarınca kredi hayat sigortalarında sigortacının, risk kabul politikası kapsamında sağlık beyanı alması durumunda, yazılı ve sözlü soruların sigortalı tarafından cevaplanması gerekmektedir. 2022/5 sayılı Genelge kapsamında sigortacı tarafından sorulan soruların evet/hayır gibi alternatifli beyanda bulunulacak şekilde açık olarak sorulmalıdır. Sorulan sorulara sigortalı tarafından sözlü cevap verilmesi halinde ise cevapların elektronik ortamda kaydedilerek sigortalının onayı veya imzası alınmalıdır. Sigortacı tarafından sağlık beyanı alınması halinde, kredi kullananın sağlık durumuna ilişkin bir ay içerisinde ön inceleme yapma imkânı bulunmaktadır. Bu kapsamda ön incelemede SBM, SGK ve Sağlık Bakanlığı üzerinden erişilecek sistemler üzerinden yapılır³⁶⁶. Ancak bu süre içerisinde sigortacı tarafından ön inceleme yapılmaması veya sözleşmeden cayılması halinde sigortacının sigorta ettirenin kasıtlı bir şekilde beyan görevine aykırı davrandığı ileri sürülemeyecektir.

Sigorta şirketi tarafından sağlık verilerine hukuki ve teknik sebepler³⁶⁷ ile erişilemediği takdirde sigortacının ön inceleme kapsamında sorumluluğu doğmayacaktır. Bu kapsamda sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevini kasıtlı olarak ihlal ettiğini öne sürmesi mümkün olacaktır. Bu düzenleme kapsamında kredi

³⁶⁴ ULAŞ, s. 89; KENDER, 298-299.

³⁶⁵ TAŞKIN, s. 305.

³⁶⁶ Ön inceleme süresi içerisinde sigortacı tarafından bu sistemler haricinde beyan görevinin ihlalini öğrenmesi halinde de cayma veya prim farkı talebi söz konusu olacaktır.

³⁶⁷ Bu sebepler, kredi kullananın sağlık verisine erişime izin vermemesi, kredi kullananın SGK, SBM ve Sağlık Bakanlığı sistemlerinde kaydının bulunmaması veya söz konusu sistemlerde erişim sorunu yaşanması ve SEDDK tarafından ilan edilen diğer hususlar şeklindedir. Bkz. 2022/5 sayılı Genelge m. 8.

hayat sigortalarında, sigorta ettirenin listedeki sorulara cevap vermesi ve sigortacı tarafından ön inceleme yapılması ile sigorta ettirenin beyan görevini yerine getirmesi beklenmektedir. Bu kapsamda kredi hayat sigortalarında liste usulünün esas alındığı karma usulün temel alındığı şeklinde de değerlendirme yapılabilir görüşündeyiz.

5) Sözleşme Öncesi Beyan Görevinin Yerine Getirilmesi Gereken Zaman

Sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevini, TTK m. 1435/f. 1 hükmüne göre “*sözleşme kurulması sırasında*” ifa etmesi gerektiği belirtilmiştir. Ancak öğretide, “*sözleşme kurulması sırası*” ifadesiyle beyan görevinin yerine getirilmesi gereken zaman diliminin üst sınırının belirtildiği değerlendirilmektedir³⁶⁸.

Sözleşme öncesi beyan görevi kapsamında sigorta ettirenin vereceği bilgiler, sigortacının sözleşme akdetme iradesine doğrudan etkileyeceğinden bilgilendirmenin sözleşme kurulmadan önce yapılması gerekmektedir³⁶⁹. Sözleşme kurulduktan sonra sigorta ettiren tarafından bildirilmeyen önemli hususlar olması halinde sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali ortaya çıkacaktır³⁷⁰.

Sigorta sözleşmesinin bizzat sigortacı ile akdedildiği hallerde, sözleşme hazırlar arasında ise kabul beyanına kadar; hazır olmayanlar arasında ise kabul beyanın karşı tarafa ulaşınca kadar sigorta ettiren tarafından beyan görevi yerine getirilmelidir³⁷¹.

TTK m. 1443/f. 1 hükmü, teklifin yapılması ile kabulü arasındaki değişiklikler hakkında sözleşmenin yapılması sırasındaki beyan görevine ilişkin madde hükümleri kıyas yoluyla uygulanacağı şeklindedir. Düzenlemeye göre, teklif yapıldıktan sonra kabul aşamasına geçilmeden önce, sözleşme akdetme kararını etkileyecek önemli hususlarda ek bilgi verilmesi ya da verilen bilgilerin güncellenmesi imkânı açıkça hüküm altına alınmıştır. Ancak öğretide, belirtilen zaman diliminde sözleşme akdedilmemiş olduğundan bu kapsamda TTK m. 1443/f. 1 belirtilen görevin,

³⁶⁸ ÖZTAN, s. 70; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 88; TAŞKIN, s. 311; AYDIN, s. 135. Sigorta ettirenin bu yükümlülüğü sözleşme kurma teklifi ile başlayacağı ve sözleşmenin kurulduğu ana kadar devam edeceği yönünde görüş için bkz. HACIÖMEROĞLU, Oğuzhan, Sigorta Sözleşmelerinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa In Contrahendo Sorumluluğu Açısından Değerlendirilmesi, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C. 1, S. 2, 2015 s. 53.

³⁶⁹ TAŞKIN, s. 311-312.

³⁷⁰ AYDIN, s. 137.

³⁷¹ AĞSAKAL, s. 50.

“sözleşme sırasında beyan görevinden” farklı bir görev olmadığı şeklinde değerlendirilmektedir³⁷².

Sözleşme öncesi beyan görevinin yerine getirilmesinde değinilmesi gereken diğer husus ise sözleşmenin yenilenmesi halinde sigorta ettirenin TTK m. 1435/f. 1 hükmü uyarınca yükümlü olup olmayacağı hususudur. Sözleşmenin yenilenmesi halinde, sigortacının edimini ağırlaştıran haller söz konusu ise (kredi hayat sigortalarında rizikonun gerçekleşme ihtimalinin artması halinde³⁷³) sözleşmenin yenilenmesi sırasında sigorta ettirenin TTK m. 1435/f. 1 kapsamında beyan görevini yerine getirmesi beklenmektedir³⁷⁴.

b) Sözleşme Devamı Sırasında Beyan Görevi

1) Genel Olarak

Sigorta sözleşmesi, devamlı bir ilişkiyi düzenlemektedir³⁷⁵. Sözleşme akdedildikten sonra sigorta sözleşmesini etkileyebilecek nitelikte değişiklikler söz konusu olabilir³⁷⁶. Sigorta sözleşmelerinde kararlaştırılan riziko, sözleşmenin devamı süresince ağırlaşabilir, hafifleyebilir ya da tümüyle ortadan kalkabilir³⁷⁷. Bu kapsamda taraflar arasından menfaat dengesinin devamı açısından sözleşme devamı sırasında sigorta ettirenin beyan görevi ayrı bir öneme sahiptir³⁷⁸.

Sigorta ettirenin sözleşme devamı sırasında beyan görevi, TTK m. 1444’te düzenleme altına alınmıştır. TTK m. 1444 uyarınca sigorta ettiren, sözleşmenin devamı sırasında, sigortacının izni olmadan rizikoyu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasını neden olacak davranış ve işlerde bulunamayacaktır.

³⁷² ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 92; ŞEKER ÖĞÜZ/ KUYUCU, s. 56. Ayrıca bu hükmün, özellikle sigorta sözleşmesinin susma yoluyla kurulmasına ilişkin TTK 1405/f. 2 hükmü dikkate alındığında önem kazanacağı ve sözleşmenin “susma” yoluyla kurulmuş sayılacağı hallerde, teklifname ile sözleşmenin yapılmış sayıldığı an arasında uzun bir süre olacağından bu sürede bazı durumların değişmesi olasılığının söz konusu olduğu yönünde görüş için bkz. ÜNAN, Genel Hükümler, s. 462.

³⁷³ Riziko kişinin can güvenliğini etkileyecek tehlikeli bir işe başlaması örnek gösterilebilir.

³⁷⁴ Rizikonun gerçekleşmesi ihtimalini artıran hallerin sigortacıya bildirilmesinde, sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali mi yoksa sözleşme devamı sırasındaki beyan görevinin ihlali mi olduğunun tespiti her somut olay bakımından ayrıca değerlendirilmelidir. Ancak sözleşme yenileme sırasında, sigorta ettiren tarafından bilinen tüm önemli hususların TTK m. 1435/f. 1 hükmü uyarınca bildirilmesi gerekmektedir. Bkz. TAŞKIN, s. 315-316.

³⁷⁵ BOZER, s. 122; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 280.

³⁷⁶ BOZER, s. 122.

³⁷⁷ ARSEVEN, s. 134; GÜLMEZ, s. 52.

³⁷⁸ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 282; AKGÜN, Evrim, Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 4 (Bilgilendirme Yükümlülüğü); AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 200.

Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşmesini artırıcı ya da rizikoyu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa veya sözleşmede açıkça belirtilen riziko ağırlaşmasına ilişkin hususlar gerçekleşirse derhâl; bu işlemler sigorta ettirenin bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirmelidir. Hükme göre, rizikonun ağırlaşması halinde sigorta ettirenin beyan görevinin kapsamı için öncelikle “*riziko ağırlaşmasına*” neden olacak hususların tespiti gerekmektedir³⁷⁹. Sözleşme devamı sırasında sigorta ettirenin yerine getirmesi gereken beyan görevi, sadece rizikonun ağırlaşmasında ibaret değildir; sigorta ettirenin, mal sigortalarında sigorta konusunun devrini ve çifte sigortayı bildirme görevi de söz konudur³⁸⁰.

2) Rizikoyu Ağırlaştıran Hususların Bildirilmesi

Sigorta sözleşmelerinde prim, sigortacılık esasına ve genel kabul görmüş aktüeryal tekniklere göre tespit edilmektedir³⁸¹. Bu tespit ile riziko ile prim arasında bir denge temin edilmektedir³⁸². Ancak sözleşme devamı sırasında edimler arasında riziko değişikliği sebebiyle var olan dengenin bozulması söz konusu olabilir³⁸³. Riziko değişikliği, rizikonun artması veya azalması şeklinde gerçekleşebilir. Prim ve riziko dengesini sağlamak için rizikonun artmasına bağlı olarak primin yükselmesi; rizikonun gerçekleşme ihtimalinin azalması halinde ise primin indirilmesi beklenmektedir³⁸⁴. Sözleşme devamı sırasında beyan görevinin amacı prim ve riziko arasında bozulan dengenin tekrardan sağlanmasıdır³⁸⁵. Ancak Kanun koyucu, özellikle TTK m. 1444/f. 1 hükmü ile “*rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırılması*” ifadesi ile sadece rizikonun ağırlaşmasına ilişkin hükümleri düzenlemeyi tercih etmiştir³⁸⁶.

Her ne kadar Kanun koyucu TTK m. 1444/f. 1 hükmü ile rizikonun ağırlaşması kavramını kullanmışsa da öğretide, bu kavram yerine rizikonun gerçekleşme ihtimalinin artması ya da muhtemel zarar miktarının artması³⁸⁷ ifadesi tercih

³⁷⁹ KENDER, s. 309; TAŞKIN, s. 355.

³⁸⁰ Hayat sigortalarında riziko ağırlaşması, genel çerçeve içine sokulamayacağı ve bu nedenle riziko ağırlaştırıcı hallerin sigorta sözleşmesinde açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Bkz. KENDER, s. 317; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 200.

³⁸¹ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 201.

³⁸² KENDER, s. 309; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 201.

³⁸³ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 201.

³⁸⁴ ARSEVEN, s. 135; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 208-281.

³⁸⁵ KENDER, s. 309; OMAĞ, s. 88.

³⁸⁶ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 281.

³⁸⁷ ŞENOCAK, Kemal, Sigorta Ettirenin Rizikoyu Ağırlaştırmama ve Rizikonun Ağırlaşması Halinde Ağırlaşan Rizikoyu İhbar Kulfeti, Sigorta Hukuku Sempozyumları, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s.

edilmektedir³⁸⁸. Riziko ağırlaşması mutlaka tazminat tutarının artması şeklinde gerçekleşmeyebilir, rizikonun gerçekleşme ihtimalinin arttırılması yeterlidir³⁸⁹.

Rizikonun gerçekleşme ihtimalinin azalması halinde sigorta ettirenin sigortacıya beyanda bulunması zorunlu değildir. Ancak TTK m. 1433/f. 1 hükmü kapsamında, sigorta ettiren tarafından rizikonun gerçekleşme ihtimalinin azaldığına ilişkin sigortacıya başvuruda bulunarak primin indirilmesini talep edebilmektedir³⁹⁰.

Sigorta ettireninin sözleşme devamı sırasında beyan görevinin sınırlarının tespiti için hangi durumların riziko ağırlaşması olarak kabul edildiğinin irdelenmesi gerekmektedir. Rizikonun ağırlaşmasından bahsedebilmek için belli şartların mevcut olması gerekir. Bu şartlara değişikliğin, sigortacının izni olmadan gerçekleşmiş olması, süreklilik arz etmesi ve önceden beklenmeyen bir değişiklik olması³⁹¹ örnek gösterilebilir.

Rizikonun ağırlaşmasının devamlı olması şarttır³⁹². Bir defaya mahsus ya da anlık durumlar riziko ağırlaşması kapsamına girmeyecektir³⁹³. Örneğin, hayat sigortası sözleşmelerinde, sözleşme akdedildikten sonra sigortalının tehlikeli bir meslek icra etmesi durumunda riziko gerçekleşme ihtimalinin artması devamlılık arz ettiğinden sigorta ettirenin bu değişikliği beyan etme görevinin bulunduğu kabul edilmelidir³⁹⁴.

Bir değişikliğin riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilmesi için bu değişikliğin sigortacının izni olmadan gerçekleşmiş olması gerekir. Sigortacının öncesinde izin verdiği ya da meydana geldikten sonra onayladığı değişiklikler riziko ağırlaşması olarak nitelendirilmeyecektir³⁹⁵.

Rizikonun ağırlaşması sübjektif veya objektif nitelikte gerçekleşebilir. Sübjektif riziko ağırlaşması, sigorta ettirenin veya onun izni ile başkasının fiili veya

203 (Rizikoyu Ağırlaştırmama). Bu ifadenin, tazminat tutarı esas alınarak belirtilmesinin hatalı olduğu ve düzenleme genel hükümler kapsamında olduğundan Hayat Sigortalarına da uygulanacak şekilde düzeltilmesi gerektiği yönünde bkz. KENDER, s. 312; ATABEK, s. 237.

³⁸⁸ Bu kapsamda beyan edilmesi gereken hususlar, mevcut durumu ağırlaştıran veya rizikonun gerçekleşme ihtimalini artıran işlemler olacaktır. Bkz. KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 296.

³⁸⁹ KENDER, s. 312.

³⁹⁰ Primin nasıl, ne zaman ve hangi taleple indirileceği hususlarının belli olmadığı ancak olumlu bir düzenleme olarak değerlendirildiği yönünde bkz. ARAL ELDELEKLİOĞLU, Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu, s. 210.

³⁹¹ Örneğin, hayat sigortası sözleşmelerinde yaşlanma önceden görülebileceğinden bir riziko ağırlaşması sayılamayacağı yönünde bkz. KENDER, s. 309.

³⁹² KENDER, s. 310; AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 201.

³⁹³ KENDER, s. 310.

³⁹⁴ TAŞKIN, s. 356; OMAĞ, s. 48.

³⁹⁵ ÜNAN, Genel Hükümler, s. 473; OMAĞ, s. 248.

davranışı ile tehlikenin ağırlaşması halidir³⁹⁶. Bu durumda sigorta ettirenin tehlike durumunu ağırlaştırmama görevi ve riziko ağırlaşmış ise sigortacıya beyanda bulunma görevi söz konusu olacaktır³⁹⁷.

Objektif riziko ağırlaşmasında³⁹⁸ ise sigorta ettirenin veya onun izninde başkasının herhangi bir fiili olmadan, üçüncü bir kişinin fiili veya kendiliğinden tehlikenin ağırlaşması söz konudur. Bu durumda sigorta ettirenin sadece riziko ağırlaşmış ise beyanda bulunma görevi doğacaktır³⁹⁹.

Kanun koyucu, riziko ağırlaşmasında sigorta ettirenin bildirim görevini nasıl yerine getireceğine hususunda düzenlemelere yer vermemiştir⁴⁰⁰. Bu yaklaşımla, sigorta ettiren tarafından yapılacak bildirimlerin herhangi bir şekilde yapılabileceği sonucuna varılmaktadır⁴⁰¹.

Kredi hayat sigortalarında, sözleşme akdedildikten sonra riziko gerçekleşme ihtimalini arttıracak değişiklikler daha çok ölüm ihtimaline karşı akdedilen hayat sigortası sözleşmelerinde söz konusu olacaktır⁴⁰². Bu tip sigorta sözleşmelerinde teminat altına alınan ölüm rizikosunun gerçekleşme ihtimalini arttıran değişiklikler, riziko ağırlaşması olarak kabul edilecektir⁴⁰³. Riziko kişinin can güvenliğini tehlikeye sokabilecek şekilde mesleğinin değiştirmesi hali bu duruma örnek gösterilebilir⁴⁰⁴.

Riziko kişinin sözleşme devamı sırasında ölüm rizikosunun gerçekleşme ihtimalini arttıracak nitelikte sağlık durumunda ortaya çıkan hastalıkların rizikonun ağırlaşması kapsamına girip girmediğinin irdelenmesi gerekmektedir. TTK m. 1445/f. 4 hükmü uyarınca riziko kişinin sağlığında meydana gelen değişikliklerin riziko ağırlaşması olarak değerlendirilemeyeceği hüküm altına alınmıştır⁴⁰⁵. Bu nedenle

³⁹⁶ KENDER, s. 310; OMAĞ, s. 65-67.

³⁹⁷ OMAĞ, s. 65-67; KENDER, s. 310; BOZER, s. 123.

³⁹⁸ Doğal afetler ve sosyal olaylar sebebiyle rizikonun ağırlaşması, objektif riziko ağırlaşmasına örnek gösterilebilir. Bkz. OMAĞ, s. 67.

³⁹⁹ KENDER, s. 310; OMAĞ, s. 65-67.

⁴⁰⁰ BOZER, s. 124.

⁴⁰¹ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 203.

⁴⁰² ULAŞ, s. 99; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 163; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 281.

⁴⁰³ Hayat sigortalarında rizikoyu ağırlaştırmama görevi son derece sınırlı kapsama sahip olduğu yönünde ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 163; OMAĞ, s. 72; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 238.

⁴⁰⁴ Bu halde sigorta ettirenin rizikonun ağırlaştığını sigortacıya bildirme görevi bulunmaktadır. Bkz. ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 163; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 281; TAŞKIN, s. 356; OMAĞ, s. 48.

⁴⁰⁵ ÜNAN, Genel Hükümler, s. 488.

riziko kişinin sağık durumunda meydana gelen değişikler kapsamında yenileme sırasında yapılacak bildirimin, TTK m. 1444 kapsamında sözleşme devamı sırasında yapılacak bildirim niteliğinde olmadığı; TTK m. 1435 kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir⁴⁰⁶.

3) Sözleşme Devamı Sırasında Beyan Görevinin Yerine Getirilmesi Gereken Zaman

TTK’de sigorta ettirenin sözleşme devamı sırasında beyan görevini yerine getirmesi gereken zaman bakımından ikili ayırım yapılmıştır. TTK m. 1444/f. 2 hükmü gereğince, rizikonun gerçekleştirme ihtimalini arttıran değişiklik, bizzat sigorta ettiren veya sigorta ettirenin bilgisi dâhilinde gerçekleştiyse sigorta ettiren rizikonun ağırlaştığını derhal bildirmek zorundadır. Ayrıca sözleşme devamı sırasında açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilen hallerden biri gerçekleşirse sigorta ettiren tarafından bu değişiklik derhal bildirmelidir.

Ancak rizikonun gerçekleşme ihtimalini arttıran değişiklik, sigorta ettirenin bilgisi dışında ise değişikliği öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirmelidir. Söz konusu süre, değişikliğin öğrenildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. Beyan görevinin gerektiği gibi yerine getirilmesi için on günlük süre içerisinde beyanın sigortacıya ulaşmış olması gerekmektedir⁴⁰⁷.

Mücbir sebep nedeniyle sigorta ettiren tarafından beyan görevi yerine getirilemezse ise mücbir sebebin ortadan kalktığı tarihten itibaren on günlük sürenin işlemeye başlayacağı kabul edilmektedir⁴⁰⁸.

TTK m. 1444/f. 2 hükmü, iki tür ağırlaşma için farklı süreler öngörmektedir. Ancak 2002 HSGŞ’de ayırım yapılmaksızın “*meydana gelen değişikliklerin*” sekiz gün içerisinde sigortacı bildirmesi gerektiği şeklinde düzenlenmiştir. TTK beyanda bulunmak için on günlük bir süre öngörmesine rağmen 2002 HSGŞ’nin sekiz gün süre öngörmesi öğretilde eleştirilmektedir⁴⁰⁹. Ancak 2022 HSGŞ m. 22/f. 1 hükmü de beyan görevi için on günlük süre öngörmüştür. Bu kapsamda yeni genel şartların TTK’ye

⁴⁰⁶ TAŞKIN, s. 316.

⁴⁰⁷ OMAĞ, s. 98.

⁴⁰⁸ OMAĞ, s. 98.

⁴⁰⁹ AKGÜN, Hayat Sigortası Genel Şartlar, s. 576.

paralel olarak düzenleme altına alınması ile var olan çelişkinin ortadan kaldırılmasının amaçlandığı görüşündeyiz.

c) Riziko Gerçekleştiğini Beyan Etme Görevi

1) Genel Olarak

Hayat sigortası sözleşmelerinde, sigortacının sigorta ettirene veya lehtara sigorta bedelini ödeme borcunu yerine getirebilmesi için rizikonun gerçekleşmesi gerekmektedir. Sigortacı, sigorta bedelini ödemesi için rizikonun gerçekleştiğinden haberdar olması gerekir. Bu kapsamda, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya beyan etmesi ile sigortacı rizikodan haberdar olacaktır⁴¹⁰.

Riziko gerçekleştiğini beyan etme görevi, TTK m. 1446'da düzenleme altına alınmıştır. Riziko gerçekleştiğini beyan etme görevini düzenleyen TTK m. 1446 hükmü, genel hüküm niteliğinde olup tüm sigorta sözleşmeleri için uygulama alanı bulacaktır⁴¹¹.

Bu hükme göre, sigorta ettiren rizikonun gerçekleştiğini gecikmeksizin sigortacı bildirmesi gerekmektedir. Sigorta ettiren tarafından rizikonun gerçekleştiğine dair beyanda bulunulmaması veya geç bulunulması, tazminatta veya bedelde artışa sebep olmuşsa, sigorta ettirenin kusurun ağırlığına göre, tazminattan veya bedelden indirim yoluna gidilecektir. Ancak sigortacı, rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmişse bu durumda tazminat veya bedelden indirim yoluna gidilemeyecektir.

Ayrıca sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğinden haberi yoksa TTK m. 1412/f. 1 hükmüne gereğince sigorta sözleşmesinden haberdar olan ve rizikonun gerçekleştiğini bilen sigortalı veya sigortadan faydalanan kimse⁴¹² beyanla yükümlü olacaktır⁴¹³.

⁴¹⁰ Rizikonun gerçekleştiğini en iyi bilen sigorta ettiren ve özellikle sigortalı olduğu yönünde görüş için bkz. KENDER, s. 140; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 245. Ayrıca sadece rizikonun gerçekleştiğini değil, rizikonun gerçekleşmesi ile ilgili önemli bilgileri de içerecek şekilde bildirim yapılması gerektiği yönünde görüş için bkz. KENDER, s. 142.

⁴¹¹ TAŞKIN, s. 366; GÜLMEZ, s. 116.

⁴¹² TTK m. 1412/f. 1 hükmüne gereğince can sigortalarında lehtarın bilgisi ve davranışı da dikkate alınacaktır.

⁴¹³ ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 165; KUBİLAY, s. 111-112; BOZER, s. 245.

2) Riziko Gerçekleştiğini Beyan Etme Görevinin Hayat Sigortaları Kapsamında Değerlendirilmesi

Sigorta ettirenin riziko gerçekleştiğini beyan etme görevi, sözleşme öncesi ve sözleşme devamında olan beyan görevlerinden farklı olarak, prim ve riziko dengesini sağlama değil; sigortacının zararının tespiti ve gerekirse zararın artmasını engelleme amacına hizmet etmektedir⁴¹⁴.

Rizikonun gerçekleştiğinin sigortacıya bildirilmesi, zarar sigortaları bakımından anlamlı olmakla birlikte hayat sigortası sözleşmelerinde ise uygulama alanı oldukça dardır⁴¹⁵. Şöyle ki, ölüm halinde rizikonun geç bildirilmesi kural olarak hayat sigortası sözleşmelerinde sigorta bedelinin artışına neden olmayacaktır⁴¹⁶. Bu görevin ihlali hayat sigortalarında sigorta bedelinde ne şekilde bir artma meydana gelebileceğinin açıklanması zordur. İlke olarak rizikonun gerçekleştiğini geç bildirilmesi sigortacının daha fazla bedel ödemesi neden olmayacaktır⁴¹⁷. Riziko gerçekleştikten sonra sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini beyan etme görevindeki amaç, sigortacının zarara ilişkin gerekli tespitleri yapabilmesi, gerekli hallerde zararı azaltması veya zararın artmasını engelleyecek tedbirleri alabilmesine yöneliktir⁴¹⁸.

Kredi hayat sigortalarında rizikonun gerçekleştiğinde sigorta ettirenin beyanda bulunması, diğer hayat sigortası sözleşmelerinde olduğu gibi sigortacının ifa etme borcunun muaccel hale gelmesi ve bununla birlikte sigortacının avans ödeme sorumluluğu bakımından önem arz etmektedir⁴¹⁹.

⁴¹⁴Riziko gerçekleştiğini beyan etme görevinin nitelik ve işlevinin farklı olduğu yönünde görüş için bkz. KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 245. Ayrıca rizikonun bildirilmesinin yanı sıra rizikonun nasıl gerçekleştiği, yeri, tarihi ve sebepleri açıklanmalı, tedavi gereken bir durum söz konusu ise doktor raporu da sigortacıya iletilmesi gerektiği yönünde ULAŞ, s. 250; KENDER, s. 319.

⁴¹⁵ Hayat sigortası sözleşmelerinde sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiği beyan etme görevinin ihlal edilmesi halinde sigorta bedelinde nasıl bir artma olabileceğinin açıklanmasının mümkün olmadığı ve özel hüküm gerektiği yönünde bkz. KENDER, s. 323; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 303; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmeleri, s. 164.

⁴¹⁶ BOZER, s. 245; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 303; Ayrıca yalnızca ölüm halinde bu görevin söz konusu olacağı yönünde görüş için bkz. KUBİLAY, s. 111.

⁴¹⁷ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 303.

⁴¹⁸ ARSEVEN, s. 140. Bu görevin ihlali hem zarar hem de meblağ sigortalarına uygulanacak şekilde kaleme alınmıştır. Ancak meblağ sigortalarının niteliği itibari ile bu hükmün uygulanmasının bir anlamı olmadığı yönünde KENDER, s. 140.

⁴¹⁹ TAŞKIN, s. 367.

3) Riziko Gerçekleştiğini Beyan Etme Görevinin Yerine Getirilmesi Gereken Zaman

TTK’de sigorta ettirenin riziko gerçekleştiğini beyan etme görevini ne zaman yerine getirmesi gerektiğine ilişkin net bir süre belirtilmemiş, beyanın “*gecikmeksizin*” yapılması gerektiği ifade edilmiştir⁴²⁰.

Sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini gecikmeksizin sigortacıya bildirmesi ifadesinden anlaşılan, mümkün olan en kısa zaman içerisinde yapılması gerektiği şeklindedir⁴²¹. Bu süre sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini öğrenmesinden itibaren başlayacaktır. Bu kapsamda rizikonun hangi anda gerçekleştiğinin tespiti önem arz etmektedir. Hayat sigortası sözleşmelerinde rizikonun gerçekleşme anı, riziko kişinin ölümü veya belirli bir tarihte hayatta kalması şeklindedir⁴²².

Mücbir bir sebep olması halinde sigorta ettirenin beyan görevini ne zaman yerine getireceği hususunda da TTK’de bir düzenleme mevcut değildir. Bu kapsamda mücbir sebebin ortadan kalkması ile makul sayılabilecek bir sürede bildirim yapılması gerektiği kabul edilmelidir⁴²³.

2002 HSGŞ B. 1, c. 1’de yer alan düzenlemeye göre, rizikonun gerçekleştiği hak sahipleri tarafından öğrenildiği tarihten itibaren beş gün içinde hak sahipleri tarafından sigortacıya bildirimde bulunulmalıdır. Ancak 2002 HSGŞ ‘de yer alan düzenlemede bildirim için beş günlük bir süre öngörülürken TTK m. 1446/f. 1 kapsamında “*gecikmeksizin*” bildirim yapılması öngörülmektedir.

TTK m. 1446/f. 1 hükmü, TTK m.1520/f. 3 uyarınca nispi emredici nitelikte olması sebebiyle 2002 HSGŞ’de düzenlenen beş günlük sürenin uygulanmaması gerektiği öğretide ifade edilmektedir.⁴²⁴. Ancak 01.06.2022 tarihinde yürürlüğe giren 2022 HSGŞ kapsamında rizikonun gerçekleşmesi öğrenildiğinde gecikmeksizin

⁴²⁰ Rizikonun gerçekleştiği bildiriminin nasıl yapılması gerektiği Kanun’da düzenlenmediği, ispat açısından sorunların söz konusu olduğu ve bildirimin herhangi bir şekil şartına bağlanmamış olması sebebi ile herhangi bir şekilde bildirim yapılabileceği yönünde görüş için bkz. AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 200; KENDER, s. 142.

⁴²¹ KENDER, s. 320.

⁴²² Ölüme karşı yapılan hayat sigortalarında rizikonun gerçekleştiğinin bildirilmemesi sebebi ile sigortacının bir kaybı olmayacağı ancak mal sigortalarında gerçek zararın tespiti için bu bildirimin önemli olduğu ileri sürülmüştür. Görüş için bkz. BOZER, s. 245.

⁴²³ İhbarla görevli kişinin bu görevi yerine getirememesi halinde, sigorta sözleşmesinden doğan haklarını kaybetmesi, menfaate aykırı sonucu doğurabileceği yönünde bkz. KENDER, s. 319-320; YETİŞ ŞAMLI, Kübra, Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin / Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri, Sigorta Hukuku Sempozyumları, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 557-558.

⁴²⁴ TAŞKIN, s. 368; AKGÜN, Hayat Sigortası Genel Şartlar, s. 563.

sigortacıya bildirilmesi gerektiği hüküm altına alınarak (m. 23/f. 1) genel şartlar ve kanun arasındaki çelişki giderilmiştir. Bu kapsamda yeni genel şartlar ile öğretide yer alan tartışmaların ve farklı uygulamaların sona ereceği görüşündeyiz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. KREDİ HAYAT SİGORTALARINDA SİGORTA ETTİRENİN BEYAN GÖREVİNİ İHLAL ETMESİ VE İHLALİN SONUÇLARI

A. Sözleşme Öncesi Beyan Görevinin İhlal Edilmesi

1. Aykırılık Halleri

a) Genel Olarak

Sözleşme öncesi beyan görevi, TTK m. 1435/f. 1’de düzenleme altına alınmıştır. Hükme göre, sözleşmenin akdedilmesine etki eden önemli hususların, sigortacıya yanlış, eksik veya hiç bildirilmesi halinde sözleşme öncesi beyan görevinin ihlal edildiği sonucu ortaya çıkmaktadır⁴²⁵.

TTK m. 1435/f. 1 hükmünde, sigorta ettirenin sorulan sorulara cevap vermemesi yani susma hali, sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali hallerinden biri olarak sayılmasa da uygulamada susma hali de aykırılık hallerinden biri olarak değerlendirilmektedir⁴²⁶.

Sigortacı, kendisine sigorta ettiren tarafından eksik veya yanlış bildirilen hususların doğrusunu bildiği hallerde, sigorta ettirenin beyan görevini ihlalinden bahsetmek mümkün değildir⁴²⁷ (TTK m. 1438).

BKBSY’de, sözleşme öncesi beyan görevinin ihlaline ilişkin doğrudan bir düzenleme yer almadığından TTK m. 1435/f. 1 hükmü uyarınca sözleşme öncesi beyan görevinin ifasına ilişkin hükümler ve bu görevin ihlaline bağlanan sonuçlar kredi hayat sigortası sözleşmeleri bakımından da uygulama alanı bulacaktır⁴²⁸.

Ancak BKBSY m. 13 “İyiniyet” başlığı altında sözleşme öncesi beyan görevi kapsamında sigortacının ön inceleme yapması veya yapmaması halinde ortaya çıkacak sonuçlar bakımından düzenleme yapılmıştır. Çalışmamızın devamında⁴²⁹ bu konuları ayrıca değerlendireceğiz.

⁴²⁵ ÜNAN, Genel Hükümler, s. 467; ATABEK, s. 244; OMAĞ, s. 98; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 231; KENDER, s. 301; AĞSAKAL, s. 99; AYDIN, s. 257.

⁴²⁶ AĞSAKAL, s. 99; ÖZTAN, s. 107.

⁴²⁷ KENDER, s. 300; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 231.

⁴²⁸ TAŞKIN, s. 318; AYDIN, s. 217.

⁴²⁹ Bkz. “Cayma Hakkının Kullanılması”, (Bölüm 3, III, A, 4, c, 1, i).

b) Sigorta Ettirenin Bildirilmesi Gereken Hususları Bildirmemesi

Sigorta ettiren veya beyanla yükümlü olan diğer kişiler tarafından önemli bir hususun beyan edilmemesi ve bu konuda hiç bilgi verilmemesi hali, sözleşme öncesi beyan görevinin ihlaline sebep olmaktadır⁴³⁰.

Sözleşme öncesi beyan görevinin yerine getirilmesiyle ilgili olarak sigortacı tarafından sigorta ettirene cevaplandırması için soru listesi verilmesi ve soru listesi verilmemesi halleri, bu ihlal halinde iki ayrı başlık altında inceleme altına alınacaktır.

1) Soru Listesi Verilmesi Durumunda

Sigortacı tarafından belirlenen soru listesi sigorta ettirene cevaplandırmak üzere iletildiğinde, kural olarak sigorta ettiren tarafından bu sorulara tam ve doğru şekilde cevap verilmesi ile sözleşme öncesi beyan görevi yerine getirilmiş olacaktır⁴³¹. Ancak sigorta ettiren tarafından bu soruların hiç cevaplandırılmaması, eksik veya yanlış cevaplandırılması halinde ise sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali ortaya çıkacaktır.

TTK m. 1436/f. 1 hükmüne göre kural olarak soru listesinde yer almayan hususlar için sigorta ettirene sorumluluk yüklenemeyecektir⁴³². Diğer bir ifadeyle soru listesi verildiği takdirde önemli hususların soru listesindeki sorularla sınırlandırıldığı söylenebilir. Ancak sigorta ettiren, soru listesinin varlığına rağmen önemli bir hususu bilmesine rağmen kötü niyet⁴³³ ile saklar ve beyan etmez ise bu durumda beyan görevinin ihlali gerçekleşmiş olacaktır⁴³⁴.

Sigorta ettirenin kötü niyetinden bahsedebilmek için soru listesinde yer almayan ancak sigorta ettiren tarafından önemli olduğu bilinmesine rağmen sigorta sözleşmesinden daha iyi şartlarda yararlanma amacıyla ve dürüstlük kuralına aykırı

⁴³⁰ AYDIN, s. 217.

⁴³¹ ÖZTAN, s. 76; ŞEKER ÖĞÜZ, s. 103; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 143; AĞSAKAL, s. 102; AYDIN, s. 224.

⁴³² ÜNAN, Genel Hükümler, s. 426; AĞSAKAL, s. 102.

⁴³³ Her ne kadar kanun lafzında kötü niyet ifadesi yer alsa da dürüstlük kuralına aykırılık ifadesi daha doğru olacaktır. Şöyle ki; beyan görevinin ihlali sözleşme kurulma aşamasına ilişkin olduğundan dürüstlük kuralı ile bağlantılıdır. Buna karşılık kötü niyet ise borç ve/veya yükümlülüğün ifasından çok bir hakkında kazanılması yöneliktir. Görüş için bkz. AĞSAKAL, s. 103. Kanun koyucu kötü niyet kavramını kast olarak kullandığı yönünde görüş için bkz. BOZER, s. 228.

⁴³⁴ Soru listesinde olmayan ve sigorta ettiren tarafından kötü niyetle beyan edilmeyen önemli hususların varlığı halinde bildirmeme suretiyle beyan görevini ihlali söz konusu olacaktır. Ancak sigortacı tarafından listede yer alan bir hususa ilişkin sigorta ettirenin bildirmeme suretiyle beyan görevi ihlali ettiği öne sürülemeyeceği yönünde bkz. AĞSAKAL, s. 103.

olarak önemli hususların gizlenmesi gerekmektedir⁴³⁵. Sigorta ettirenin hastalığının uzun süredir devam etmesine rağmen beyan edilmemesi, geçirmiş olduğu bazı hastalıkların hiç beyan edilmemesi gibi haller sigorta ettirenin kötü niyetli olarak önemli bir hususu gizlediğine örnek gösterilebilir⁴³⁶. Yargıtay’a göre de Kanun’da yer alan kötü niyet ifadesiyle, sigorta ettiren tarafından bilindiği halde kasıtlı şekilde beyanda bulunmama halinden söz edilmektedir⁴³⁷.

Sigorta ettiren hem kendiliğinden tespit ettiği hususları beyan etmekle hem de sigortacı tarafından verilen soru listesini doğru ve eksiksiz olarak cevaplamakla mükelleftir⁴³⁸. Zira TTK m. 1435/f. 1 hükmünün devamında sigortacı tarafından yazılı ve sözlü olarak sorulan soruların önemli husus olduğu karine olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla sigorta ettirenin bu hükümlere aykırı davranması halinde sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali gerçekleşmiş olacaktır.

Sigortacı tarafından sigorta ettirene soru listesini cevaplandırması için uygun bir süre tanınması gerekmektedir⁴³⁹. Sigorta ettirene soru listesinin tamamı verilerek soruları bir bütün olarak açık bir şekilde cevap verme olanağı sağlanmalıdır⁴⁴⁰.

Uygulamada özellikle kredi hayat sigortalarında listelerde yer alan soruların bazılarının yanıtı bırakılması, bilgisayar ortamında acente sıfatını haiz kredi kuruluşları/acenteler tarafından doldurulan formların sigorta ettiren tarafından okunmadan imzalanması, formların hiç imzalanmaması⁴⁴¹, kredi borçlusunun

⁴³⁵ AYDIN, s. 246; AĞSAKAL, s. 103.

⁴³⁶ AYDIN, s. 251. Yargıtay’ın bir kararında, poliçenin düzenlendiği tarihte kanser rahatsızlığının davacıların murisi tarafından bilindiği, poliçe düzenlenirken bu hususun davalı şirketten gizlendiği, bu nedenle vefat tazminatının hayat sigortası teminatı dışında olduğundan bahisle davanın reddine karar verilmiş, hüküm Yargıtay tarafından onanmıştır. Karar için bkz. Y. 17. HD. 14.11.2017 E. 2015/3738 K. 2017/10541 (www.lexpera.com.tr).

⁴³⁷ “Davacılar murisi tarafından imzalanan sağlık beyan formunda, kalp damar hastalıkları ve yüksek tansiyon nedeniyle tedavi görüp görmediği murise açıkça sorulmuş; sigortalı muris tarafından bu sorulara olumsuz cevap verilmiş, poliçeden önce mevcut olan hipertansiyon rahatsızlığı bildirilmemiştir. Davacılar murisinin poliçe öncesinde mevcut rahatsızlıkları için muhtelif tarihlerde tedavi gördüğü ve ilaç kullandığının, uzman bilirkişi heyeti tarafından tespit edildiği de dikkate alındığında, beyan yükümlülüğüne aykırılığın mevcut olduğu açıktır. ...gizlemenin kasten mi yoksa ihmâl nedeniyle mi olduğunun hükümde tartışılması; varılacak sonuca göre....hüküm tesisi gerekirken, yanılığlı değerlendirmeye, yazılı biçimde hüküm tesisi bozmayı gerektirmiştir.” Y. 17. HD. 30.09.2019 E. 2016/16688 K. 2019/8672 (www.lexpera.com.tr).

⁴³⁸ AYDIN, s. 224; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 142.

⁴³⁹ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 109; AĞSAKAL, s. 103-104.

⁴⁴⁰ AĞSAKAL, s. 104; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 109.

⁴⁴¹ Sigortalının imzası alınmadan akdedilen hayat sigortalarına ilişkin karar, “Poliçenin incelenmesinde poliçenin hiçbir sayfasında sigortalının imzasının bulunmadığı, sigortalının sağlık beyanının alınmadığı anlaşılmaktadır. Sigorta şirketi olan davalının, poliçenin tanzimi sırasında basiretli bir tacir gibi davranarak sigortalıya bu hususlarda gerekli soruları yöneltip, cevaplarını alması gerekmektedir. Basiretli bir tacir gibi davranmayarak, sigortalıya gerekli soruları yöneltmeyen, poliçede imzasını

imzaladığı başvuru formunun acente sıfatına haiz kredi kuruluşu/acente tarafından doldurulması⁴⁴² ve kredi borçlusunun soruları önemsiz sayması gibi ihtimaller söz konusu olmaktadır.

Sigortacı tarafından bir soru listesi verildiğinde sigorta ettiren tarafından bu soru listesinde bazı sorular yanıtsız bırakılabilmektedir. Ancak cevaplanmayan sorular olmasına rağmen sigortacı, sigorta sözleşmesini akdetmiş ise bu durumda TTK m. 1442/ f. 1 hükme uyarınca sigortacının ihlal nedeniyle sahip olduğu cayma hakkı düşecektir⁴⁴³. Çalışmamızın devamında⁴⁴⁴ TTK m. 1442 hükmü ayrıca irdelenecektir.

Özellikle kredi hayat sigortalarında kredi kuruluşu veya acenteler tarafından başvuru formu bilgisayar ortamında doldurulmakta ve kredi borçlusu tarafından sonradan imzalanmaktadır⁴⁴⁵. Bu durumda acente sıfatını haiz kredi kuruluşu veya acenteler tarafından kredi borçlusunun beyanları doğrultusunda başvuru formunu doldurması sorun teşkil etmeyecektir⁴⁴⁶. Ancak kredi kuruluşu veya acenteler tarafından kredi borçlusunun iradesine uygun olmayan şekilde sorulara cevap verilmesi halinde sözleşme öncesi beyan görevinin ihlalinden bahsetmek mümkün olmayacaktır⁴⁴⁷.

Kredi kuruluşu tarafından kredi borçlusuna, kredi sözleşmesi evrakları ile sağlık sorularını içerir başvuru formu birlikte iletilmektedir. Ancak sigorta ettirene başvuru formunu inceleme fırsatı verilmeksizin kredi sözleşmesi evrakları ve başvuru formunun imzalanması beklenmektedir. Bu halde, sigorta ettirenin soru listesine vakıf

almayan, ancak buna rağmen poliçe prim bedelinin tamamını tahsil eden davalı sigorta şirketinin, sigortalının bildirim yükümlülüğünü yerine getirmediğini ileri sürerek bu durumdan lehine sonuç çıkarması kabul edilemez. Bu nedenle, davacının poliçe bedelinden miras hissesine düşen kısmın tamamını talep etme hakkının olduğu kabul edilerek karar verilmesi gerekirken, yazılı olduğu şekilde sürpriz uygulaması yapılarak davanın kısmen kabulüne karar verilmiş olması doğru görülmemiş, bozma sebebi yapılmıştır.” şeklinde. Karar için bkz. Y. 17. HD. 13.10.2015 E. 2013/18506 K. 2015/10521 (www.lexpera.com.tr).

⁴⁴² “...soru listesinin müteveffaya hiç verilmediği, zira sigorta sertifikasında sigortalıya ait görünen imzanın gerçekte müteveffaya ait olmayıp davalı banka çalışanı ... tarafından temin edildiği, sahte imza ile sigorta sertifikasında sigortalı adına beyan düzenlenerek rizikonun teminat dışında bırakılmaya çalışıldığı, davalıların şahsi kusur ve haksız fiillerinin böylece sabit olduğu...” Y. 11. HD. 27.01.2016 E. 2015/14161 K. 2016/854 (www.lexpera.com.tr).

⁴⁴³ Sigortacı, teklifnamedeki sorular cevaplanmamış olmasına rağmen sözleşmeyi kurmuş olduğu takdirde, bu soruların cevaplanması talebinde bulunmadıkça görev ihlaline dayanamayacağı yönünde görüş için bkz. ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 144.

⁴⁴⁴ Bkz. “Cayma Hakkının Kullanılması”, (Bölüm 3, III, A, 4, c, 1, i).

⁴⁴⁵ TAŞKIN, s. 344.

⁴⁴⁶ Ayrıca 2022 HSGŞ’de m. 20/ f. 5 uyarınca sigorta ettiren, sigortalı veya temsilci tarafından verilen cevapların kalıcı veri saklayıcısı ile alınabileceği düzenleme altına alınmıştır.

⁴⁴⁷ AĞSAKAL, s. 104.

olduğu iddia edilemeyeceği gibi sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevini ihlal ettiğinden de bahsetmek mümkün değildir⁴⁴⁸.

Kredi hayat sigortalarında yaşanan bir diğer sorun ise, sağlık beyanlarını içerir başvuru formunda yer alan bazı soruların teknik ifadeler içermesi sebebi ile sigorta ettiren tarafından soruların hiç anlaşılmaması ya da yanlış anlaşılması halidir⁴⁴⁹. TTK m. 1436/ f. 2 hükmü gereği, listede yer alan veya liste dışında sigortacının öğrenmek istediği hususlara ilişkin sorular, yazılı ve açık olmalıdır. Yani sorulacak soruların net, anlaşılır ve yoruma yer verilmeyecek şekilde olması gerekir⁴⁵⁰. Soru listelerinde yer alan teknik hususların yorumlanmasında sigorta ettirenin yorumu esas alınarak sigorta ettiren lehine değerlendirme yapılmalıdır⁴⁵¹. Ancak her hâlükârda sigortacı tarafından sorulan sorular, TTK m. 1435 hükmü uyarınca önemli nitelikte olduğu kabul edildiğinden sigorta ettirenin soruları teknik veya önemsiz addederek cevaplamamış olması durumunda sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali sonucu ortaya çıkacaktır⁴⁵².

Sigorta ettiren, soru listesinde yer alan sorulardan bazılarını sadece çizgi çekmek suretiyle cevaplandırmış olabilir. Bu durumda sigorta ettirenin beyanının hangi anlama geldiğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Çizgi çekmek, evet ya da hayır anlamına gelebileceği gibi susma olarak da yorumlanabilir. Öğretide çizgi çekmek suretiyle cevap vermenin kural olarak “hayır” anlamına geldiği değerlendirilmektedir⁴⁵³. Ancak üzeri çizilen sorunun cevabının olumsuz kabul edildiği hallerde, üzeri çizili soru diğer sorulara verilen cevaplarla çelişiyor ise

⁴⁴⁸ AĞSAKAL, s. 104; Aksi yönde görüş için, sigorta ettirenin beyan görevini yerine getirmesi için soru listesini inceleyip cevaplandırması gerektiği ancak sigorta ettirenin soru listesini inceleme ve değerlendirme imkânı olmasına rağmen sadece metnin altını imzalaması sigorta ettirenin aleyhine sonuç doğuran bir hal olarak değerlendirileceği yönünde bkz. ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 110. “Somut olayda Tüketici kredi sözleşmesinde müteveffanın hayat sigorta yaptıracağına düzenlenmiş olması ve kredi sözleşmesinin yapıldığı banka şubesi tarafından düzenlenen kredi hayat sigortaları başvuru formunun matbu olarak düzenlenerek müteveffanın kimlik bilgileri dışında diğer kısımların doldurulmamış olması da değerlendirildiğinde sigorta ettirenin ihtiyaçlarından ziyade kredi veren kurumun, bankanın ihtiyaçları ve zorlaması ile ortaya çıkan bir sözleşme söz konusu olduğundan sözleşmelerde görülen irade özgürlüğü bulunmadığı, ayrıca eksik beyanda bulunulması halinde sigortalının hangi yaptırımlara maruz kalacağını kendisine bildirilmemesinin bilgilendirme yükümlülüğüne aykırılık teşkil ettiği” Bkz. Y. 17. HD. 29.04.2014 E. 2013/7007 K. 2014/6591 (www.lexpera.com.tr).

⁴⁴⁹ TAŞKIN, s. 353; AYDIN, s. 239; AĞSAKAL, s. 105.

⁴⁵⁰ AYDIN, s. 238.

⁴⁵¹ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşmesi Öncesi İhbar, s. 111; AĞSAKAL 105-106.

⁴⁵² ŞEKER ÖĞÜZ, Zehra, Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, Sigorta Hukuku Sempozyumları, 2018, s. 159 (Sempozyum).

⁴⁵³ ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 144.

sigortacı tarafından bu çelişkinin giderilmesi için ek inceleme ve araştırma yapması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁵⁴. Ayrıca çizgi çekmek suretiyle cevap vermeyi “*susma*” olarak değerlendirmenin mümkün olmadığı ayrıca ifade edilmektedir⁴⁵⁵.

Son olarak, sigorta ettiren tarafından bazı sorular cevapsız bırakılmasına rağmen sigorta ettirenin diğer sorulara vermiş olduğu cevaplardan boş bırakılan soruların cevabı anlaşıyorsa, sigorta ettiren tarafından bu soruların da zımni olarak cevaplandığı kabul edilmektedir⁴⁵⁶. Bu durumda sözleşme öncesi beyan görevinin ihlalden bahsetmek mümkün olmayacaktır⁴⁵⁷.

2) Soru Listesi Verilmemesi Durumunda

Sigortacı tarafından sigorta ettirene soru listesi verilmediği hallerde önemli hususları sigorta ettiren kendiliğinden beyan etmekle mükelleftir⁴⁵⁸. TTK’ye göre sigortacının soru listesi verme zorunluluğu yoktur⁴⁵⁹. Liste verilip verilmeyeceği kararı sigortacıya bırakılmıştır. Ancak sigortacı tarafından liste verilmediği hallerde, önemli hususlar sigorta ettiren tarafından tespit edilerek sigortacıya bildirmelidir.

Uygulamada kredi hayat sigortalarında sigortacı tarafından çoğunlukla liste verilmektedir⁴⁶⁰. Ancak sigortacının liste dışında öğrenmek istediği hususlar söz konusu ise bu durumda sigorta ettirene soru sorabilir. Sigorta ettiren liste dışında olsa dahi bu soruları da cevaplamakla yükümlüdür. Sigorta ettiren tarafından sigortacının liste dışında sormuş olduğu sorulara cevap verilmez ise sözleşme öncesi beyan görevine aykırılık gerçekleşecektir⁴⁶¹.

Önemli bir hususun sigorta ettiren tarafından hiç beyan edilmemesi de beyan görevinin ihlali olarak değerlendirilmektedir⁴⁶². Ancak burada dikkat edilmesi gereken

⁴⁵⁴ ŞEKER ÖĞÜZ, Sempozyum, s. 164.

⁴⁵⁵ ÖZTAN, s. 102.

⁴⁵⁶ Görüş için bkz. ÖZTAN, s. 151; AYDIN, s. 231.

⁴⁵⁷ Örneğin; sigorta ettiren ‘Kronik bir hastalığınız var mı?’ sorusuna “*insülin bağımlı Tip I Diyabet*” cevabı vermesi durumunda “*Devamlı kullandığınız bir ilaç var mı?*” sorusuna cevap vermemesi halinde önceki sorudan sigorta ettirenin insülin kullandığı sonucu çıkarılabildiğinden sözleşme öncesi beyan görevinin ihlal edilmediği şeklinde değerlendirilmesi gerektiği yönünde bkz. AYDIN, s. 231; KIR ÇELİK, Şebnem Tansu, Kredi Hayat Sigortasında Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2019, s. 67.

⁴⁵⁸ ŞEKER ÖĞÜZ, Sempozyum, s. 166; AYDIN, s. 216.

⁴⁵⁹ AĞSAKAL, s. 99.

⁴⁶⁰ ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmeleri, s. 142.

⁴⁶¹ AYDIN, s. 242.

⁴⁶² AYDIN, s. 217; AĞSAKAL, s. 100.

husus, sigorta ettiren tarafından önemli olduğu bilinmesine rağmen beyanda bulunmaması gerektiğidir⁴⁶³.

Sigorta ettiren önemli de olsa bilmediği hususları bildirmemesi halinde sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali gerçekleşmeyecektir⁴⁶⁴. Sigorta ettiren tarafından önemli bir hususu önemsiz addedilerek beyanda bulunmaması halinde sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali söz konusu olabilmektedir⁴⁶⁵.

TTK m. 1435/f. 1 hükmü kapsamında sigorta ettiren, bilmesi gereken hususları da beyan etmekle yükümlüdür. Bilinmesi gereken hususlar kavramından ne anlaşılması gerektiği yukarıda ayrıntılı olarak incelenmiştir⁴⁶⁶. Yargıtay bir kararında⁴⁶⁷, kredi kullananın kanser tedavisi gören bir hasta olmasına rağmen hastalığını gizleyerek beyan yükümlülüğünü ihlal ettiği gerek tedavi süresinin uzunluğu gerekse hastalığının gittikçe daha kötüye seyir izlemesi nedeniyle kredi kullananın hastalığını bilmemesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğu şeklinde değerlendirme yapmıştır.

Ayrıca sigorta ettirenin daha önce bildiği bir hususu aradan zaman geçmesi sebebi ile unutmaması söz konusu olabilir. Bu halde, sigorta ettirenin dürüstlük kuralı

⁴⁶³ Örneğin, sigorta ettirenin üç yıldır kalp rahatsızlığı sebebi ile tedavi görmesine rağmen sigortacıya bu hususun bildirmemesi sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali sonucunu doğurmaktadır. Ancak TTK m. 1439/f. 1’de önemli olan bir hususu sigorta ettiren kusuru sebebiyle öğrenememiş olması ya da sigorta ettirenin tarafından bir hususun önemli olmadığı değerlendirmesi ile beyan etmemesi halleri de durumu değiştirmeyeceği hüküm altına alınmıştır.

⁴⁶⁴ AYDIN, s. 219.

⁴⁶⁵ AYDIN, s. 220; AĞSAKAL, s. 100; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 108.

⁴⁶⁶ Bkz. “Beyan Görevinin Kapsamının Belirlenmesi” (Bölüm 2, II, B, 6, a, 2, ii).

⁴⁶⁷ “Davacıların murisinin 31.01.2012 tarihinde ... Bankası ... Şubesi’nden tüketici kredisi çektiği, aynı tarihte bir yıl süreli ve teminatı 21.000,00 TL olan poliçe ile hayat sigortası yapıldığı, sigorta poliçesi tanzim edilirken murisin önemli bir rahatsızlığının olmadığını ve tamamen sıhhatli olduğunu beyan ettiği, bu beyan üzerine hayat sigortasının yapıldığı, murisin ... Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi kayıtlarına göre 13.04.2009 tarihinde kanser tanısıyla tedavisine başlanıldığı, 29.04.2009 ve 09.09.2009 tarihli ... Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi raporları ile de murisin kronik lenfositik lösemi hastası olduğunun anlaşıldığı, murisin hayat sigortası sözleşmesini 31.01.2012 tarihinde imzaladığı, sözleşmenin imzalandığı tarih ile kanser tanısının konulduğu tarih arasında 2,5 yıllık bir sürenin geçtiği, bu dönem içerisinde kendisine iki defa daha kanser tanısı konulduğuna ilişkin raporların bulunduğu, tedavisinin başladığı, sözleşme tarihi itibarıyla murisin kanser tedavisi gören bir hasta olmasına rağmen hastalığını gizleyerek beyan yükümlülüğünü ihlal ettiği, gerek tedavi süresinin uzunluğu, gerekse hastalığının gittikçe daha kötüye seyir izlemesi nedeniyle murisin hastalığını bilmemesinin hayatın olağan akışına aykırı olduğu, bu itibarla davanın ispatlanmadığı gerekçesiyle, reddine karar verilmiştir.” Bkz. Y. 11 HD. 31.10.2014 E. 2014/9105 K. 2014/16536 (www.lexpera.com.tr).

çerçevesinde unutulmasının mümkün olup olmayacağını incelemesi yapılarak ihlal değerlendirilmesi yapılmalıdır⁴⁶⁸.

c) Sigorta Ettirenin Yanlış Beyanda Bulunması

Sigortacının kararını etkileyebilecek bir hususu, sigorta ettirenin gerçeğe aykırı şekilde beyan etmesi hali yanlış beyanda bulunma olarak değerlendirilir⁴⁶⁹. Sigorta ettirenin verdiği yanlış cevaplar doğrultusunda sigortacı rizikoyu doğru değerlendiremeyecek ve sözleşme öncesi beyan görevi ihlali gerçekleşmiş olacaktır⁴⁷⁰.

Sigorta ettirenin yanlış beyanda bulunması, önemli bir hususu yanlış bilmesi veya önemli hususu bilmesine rağmen yanlış bildirmesi şeklinde olabilir⁴⁷¹. Her iki halde de sigorta ettirenin yanlış beyanda bulunması sebebiyle sözleşme öncesi beyan görevi ihlal edilmiş sayılacaktır. Ancak beyan edilen yanlış bilgide sigorta ettirene yüklenecek bir kusur yoksa, sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevini aykırı davranmadığının kabulü gerekir⁴⁷².

Sigortacının sigorta ettirene soru listesi vermesi halinde, sigorta ettiren listede yer alan sorulara yanlış yorumlayabilir ve bu sebeple sorulara yanlış cevap verebilir. Bu halde, sigorta ettirenin beyan görevini ihlal ettiği sonucuna varılamaz⁴⁷³.

Genel olarak kredi hayat sigortalarında soru listeleri, sigorta ettirenin tarafından evet/hayır şeklinde cevaplandırılması için hazırlanmaktadır. Örneğin

⁴⁶⁸ AĞSAKAL, s. 100; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 144. Örneğin, sigorta ettirenin kısa bir süre önce geçirmiş olduğu hayati bir tehlike doğuran bir hastalık, sigorta ettirenin yaşam şartlarında değişikliğe yol açmışsa sigorta ettirenin bu hastalığı unuttuğunu iddia etmesi mümkün olmamalıdır. Bkz. ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 144.

⁴⁶⁹ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 109.

⁴⁷⁰ AĞSAKAL, s. 108; AYDIN, s. 222. Yargıtay, “Adli Tıp Kurumundan alınan raporda dosya içerisindeki sağlık bilgilerine göre kredi çekim tarihleri olan 26.01.2012 ve 31.08.2012 tarihleri arasında kanser hastalığının tedavi gerektirecek düzeyde mevcut olduğunun kabulü gerektiği müteveffa ... Zayıf ... ve ... sözleşmelerin tanzimine esas alınan 26/01/2012 ve 31/08/2012 tarihli Kredili Hayat Sigortası Katılım Formunda; Tüm Kalp ve Damar Hastalıkları, felç, diyabet, her türlü kanser, böbrek, akciğer, karaciğer ve kan hastalıkları olmadığını, son beş yıl içerisinde 5 günden fazla süre ile hastaneye yatmasını gerektiren ameliyat olmadığını, kapsamlı bir tedavi görmediğini ve hali hazırda malul olmadığını, düzenli bir tedavi veya kontrole ihtiyaç olan bir sağlık probleminin olmadığını beyan etmesine göre davacının subut bulmayan davasının reddi” şeklinde ilk derece mahkemesinin kararının onanmasına karar vermiştir. Bkz. Y. 17 HD. 16.01.2019 E. 2018/3075 K. 2019/200 (www.lexpera.com.tr).

⁴⁷¹ Sigorta ettirenin yanlış bir bilgiye sahip olmasında kusuru yoksa -ihlalin riziko gerçekleşikten sonra öğrenilmesi halinde- sözleşme öncesi beyan görevinin ihlalden kaynaklanan yaptırımlar uygulanmayacaktır. Bkz. AYDIN, s. 222; AĞSAKAL, s. 108.

⁴⁷² Sigorta ettirene doktor tarafından yanlış teşhis konulması sebebi ile sigortacı tarafından verilen sağlık sorularına doktorun bu teşhisinin bildirilmesi örnek gösterilebilir bkz. AĞSAKAL, s. 109.

⁴⁷³ Soru açık değil ise liste kötü bir şekilde kalem alınmışsa, uzman olmayan kişiler bakımından iki anlamlı olabilir, bunun hatalı cevaplandırılması görevin ihlali sayılmayacağı yönünde bkz. ARSEVEN, s. 128; AĞSAKAL, s. 109.

sigorta ettirene “*Kanser hastalığınız var mı?*” şeklinde bir soru yönetilmekte buna karşılık sigorta ettiren *Hayır* veya *Evet* şeklinde cevap vermektedir. Sigorta ettiren, listede yer alan sorulara yanlış cevap verirse sözleşme öncesi beyan görevini ihlal etmiş olacaktır.

Kredi hayat sigortalarında karşılaşılan diğer bir husus ise sigorta ettirenin imzaladığı soru listesinin acente sıfatını haiz kredi kuruluşunun veya acentenin doldurması halidir. Bu durumda sigorta ettirenin yanlış beyandan sorumlu olup olmayacağı değerlendirilmelidir. Sigorta ettiren, kendisine yönetilen soru listesine yazılı veya sözlü olarak cevap verebilir⁴⁷⁴. Öğretide, kredi kuruluşu veya acente tarafından soru listesinin sigorta ettiren yerine doldurulduğu/işaretlendiği hallerde, yanlış beyanlardan sigorta ettirenin sorumlu olduğunu savunanların⁴⁷⁵ yanı sıra yanlış beyanların sigortacı veya acentenin eylemlerinden kaynaklanması sebebiyle sonuçlarının da sigortacı aleyhine olması gerektiğini savunanlar⁴⁷⁶ da bulunmaktadır.

Kanaatimizce listede yer alan soruların, sigorta ettirenin iradesine aykırı olarak yanıtlanmasından veya sigorta ettirenin doğru ve tam beyanda bulunmasına rağmen acentenin yanlış işaretlemeinden ihlal kaynaklanmışsa, ihlale sigortacının sebebiyet vermesi sebebiyle ihlal kaynaklı haklarını sigorta ettirene ileri sürmesi mümkün değildir.

Kredi hayat sigortalarında, riziko kişinin yaşının doğru tespit edilmesi sigortacının rizikoyu değerlendirebilmesi açısından ayrı bir öneme sahiptir⁴⁷⁷. Sigorta ettirenin yanlış yaş beyanında bulunması her ne kadar sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali anlamına gelse de TTK m. 1497’de yer alan özel hüküm uygulama

⁴⁷⁴ AYDIN, s. 235; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 113.

⁴⁷⁵ Sözlü olarak beyan görevini yerine getiren sigorta ettiren, sigortacı tarafından düzenlenen yazılı beyanları inceleyerek beyanların doğru olup olmadığını kontrol etmelidir. Aksi halde sigorta ettiren ihmal ederek kontrol sağlamadığında, bu halin sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali olarak değerlendirilebileceği yönünde görüş için bkz. ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 113; AYDIN, s. 235.

⁴⁷⁶ AĞSAKAL, s. 109.

⁴⁷⁷ ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 156; AYDIN, s. 349; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 264. Ayrıca T.C Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından sigorta şirketleri ile paylaşılan Kimlik Paylaşım Sistemi (KPS) kapsamında, kişilerin nüfus ve yerleşim yeri bilgilerine (merkezi veri tabanında tutulan verilere) sigorta şirketlerinin erişmesi mümkündür. Bu kapsamda KPS sorgusu ile kişilerin yaş bilgisine de sistem üzerinden erişim sağlanacağından sigorta ettirenin yanlış yaş beyanda bulunmasının uygulamada bir önemi kalmayacağı kanaatindeyiz.

alanı bulacaktır. Çalışmamızın devamında⁴⁷⁸ sigorta ettirenin yanlış yaş bildiriminde bulunması hali ve sonuçları detaylı olarak irdelenecektir.

d) Sigorta Ettirenin Eksik Beyanda Bulunması

Sigorta ettirenin eksik beyanda bulunması, sözleşmenin hiç yapılmaması veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek önemli bir hususun sigortacı tarafından tamamıyla öğrenilmemiş olması halidir⁴⁷⁹. Sigorta ettirenin eksik beyanda bulunmasında kastı, ihmali veya kusursuz olması söz konusu olabilir. Sigorta ettirenin bildirim görevini ihlal etmesindeki kusuru sigortacının hakları bakımından önem taşımaktadır⁴⁸⁰.

Sigorta ettirenin eksik beyanda bulunması, sigortacı tarafından verilen soru listesinden kaynaklanabilir. Sigorta ettiren soru listesinde belirtilen sorulara cevap vermiş ancak soru listesinde bir eksiklik söz konusu ise sigorta ettirenin eksik beyanda bulunduğu sonucuna varılması mümkün değildir. Zira soru listesinin hazırlanması ve içeriğinin belirlenmesi sigortacının sorumluluğundadır.

Diğer taraftan soru listesinde yer almasına rağmen sigorta ettirenin eksik beyanda bulunması söz konusu olabilir. Örneğin, kredi hayat sigortalarında sigortacı tarafından hazırlanan soru listelerinde *“kanser, siroz, AIDS, böbrek yetmezliği, kalp hastalıkları, KOAH gibi rahatsızlıklardan dolayı operasyon geçirdiniz mi?”* şeklinde sorular yer almaktadır⁴⁸¹. Sigorta ettiren bu soruya cevap verdiği takdirde beyan görevini yerine getirmiş olacaktır⁴⁸². Ancak sigortacı, sigorta ettirenin beyan ettiği hastalıklar haricinde başka hastalık sebebiyle tedavi gördüğünü ya da ameliyat olduğunu tespit eder ve sigorta ettirenin bu hususları kötü niyetle gizlediğini ispat ederse sigorta ettirenin eksik beyan sebebi ile sözleşme öncesi beyan görevini ihlal ettiğini öne sürebilecektir⁴⁸³.

⁴⁷⁸ Bkz. “Yanlış Yaş Bildiriminde Bulunması Halinde”, (Bölüm 3, III, A, 4, d).

⁴⁷⁹ AYDIN, s. 232; AĞSAKAL, s. 106; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 109.

⁴⁸⁰ AĞSAKAL, s. 106.

⁴⁸¹ KIR ÇELİK, s. 75.

⁴⁸² AĞSAKAL, s. 107.

⁴⁸³ AĞSAKAL, s. 107.

e) Sigorta Ettirenin Susması

Sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali halleri, TTK’de üç ihtimal değerlendirilerek düzenlenmiştir. Ancak sigorta ettirenin susma ihtimalinden bahsedilmemiştir⁴⁸⁴. Sigorta ettirenin susma halinin hangi anlama geldiği ve sözleşme öncesi beyan görevine aykırılık teşkil edip etmeyeceğinin irdelenmesi gerekmektedir.

Sigortacının, sigorta ettirene soru listesini vermemesi halinde sigorta ettirenin önemli hususları beyan etmeyip susması, bildirmeme sureti ile sözleşme öncesi beyan görevine aykırılık teşkil edecektir⁴⁸⁵.

Sigortacının soru listesi vermesi halinde ise sorular cevapsız bırakıldığında bunun hangi anlama geleceği tartışmaya açık bir husustur⁴⁸⁶. Listede yer alan soruları cevaplamama, olumsuz cevap olarak değerlendirilebileceği gibi, sigorta ettirenin beyanda bulunmadan kaçınması olarak da nitelenebilir⁴⁸⁷. Ancak sigorta ettiren beyanda bulunmadan kaçınması halinde sigortacının ek inceleme ve araştırma yükümlülüğü söz konusu olacaktır.

Sigorta ettiren tarafından bazı sorulara yanıt verilmemiş olmasına rağmen sigortacı sigorta sözleşmesi akdederse, TTK m. 1442/ f. 1 c bendi uyarınca sigortacının cayma hakkını kullanması mümkün olmayacaktır. Bu kapsamda sigortacı, rizikonun gerçekleşmesi öncesinde cayma yoluna gidemeyecektir⁴⁸⁸.

2. Kusur

Sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevini kusuru ile ihlal etmesi; kasıtlı veya ihmali bir davranışı neticesinde ortaya çıkmaktadır⁴⁸⁹. Kusurun türünün belirlenmesi sigorta ettirene uygulanacak yaptırımın tespitinde önem arz etmektedir⁴⁹⁰.

⁴⁸⁴ Susmak, sigorta ettirenin ihbarı gereken hususları bildirmemesi hâlidir. Birden fazla önemli hususun varlığı hâlinde, bazılarının bildirilip bazılarının bildirilmemesi hâlinin de susma olarak değerlendirilebileceği yönünde bkz. ÖZTAN, s. 111; HACİÖMEROĞLU, s. 105; AĞSAKAL, s. 109-110.

⁴⁸⁵ AĞSAKAL, s. 110.

⁴⁸⁶ ÜNAN, Genel Hükümler, s. 430.

⁴⁸⁷ ÜNAN, Genel Hükümler, s. 430.

⁴⁸⁸ TTK m. 1442 hükmü sadece riziko öncesinde söz konusu olan cayma yaptırımı hakkında değil, riziko gerçekleşikten önce veya sonra uygulanacak yaptırımlar hakkında da geçerli olması gereken bir düzenlemedir. Bu sebeple sigorta ettiren tarafından bazı soruların yanıtsız bırakılmış (ancak bu durumun sigortacının kararını olumsuz etkilememiş ve sözleşmenin yapılmış olduğu durumlarda sigortacının hiç yaptırım uygulayamayacağını kabul etmek lazımdır. Görüş için bkz. ÜNAN, Genel Hükümler, s. 431.

⁴⁸⁹ Sigorta ettirenin ihlalinin kusura dayandığını ispat külfeti sigortacıya yüklenmemiş olup sigorta ettiren, kendisinin kusurlu olmadığını ispat edecektir. Bkz. ÖZTAN, s. 103; AYDIN, s. 370.

⁴⁹⁰ AYDIN, s. 370.

Diğer bir ifadeyle, sigortacının ihlalden kaynaklı haklarını kullanabilmesi için sigorta ettirenin ihlalde kusurlu olup olmadığı, eğer sigorta ettiren kusurlu ise bunun kast derecesinde mi yoksa ihmal derecesinde mi olduğunun tespiti gerekmektedir⁴⁹¹.

Kanun kusur durumunu, riziko gerçekleşmeden önce ve riziko gerçekleşikten sonra olmak üzere ikiye ayırarak düzenleme altına almıştır⁴⁹².

Kusur durumu ve sonuçları TTK m. 1439'da düzenleme altına alınmıştır. Hükme göre, riziko gerçekleşmeden önce sigorta ettirenin önemli bir hususu hiç bildirmemiş veya yanlış bildirmiş olması halinde sigortacı on beş gün içerisinde sözleşmeden cayabilir ya da prim farkı talep edebilir. Prim farkı talebi, sigorta ettiren tarafından on gün içerisinde kabul edilmez ise sözleşmeden cayılmış kabul edilecektir. Ayrıca riziko gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin beyan görevini kast ya da ihmalle ihlal ettiği durumlarda farklı yaptırımlar söz konusu olacaktır.

Riziko gerçekleşmeden önce beyan görevine aykırılığın öğrenilmesi halinde kusurun aranıp aramayacağı hususu öğretide tartışmalıdır. Katıldığımız görüşe göre⁴⁹³ sözleşme öncesi beyan görevinin riziko gerçekleşmeden önce ihlali halinde Kanun'da kusur aranmadığı ve TTK m. 1439/ f. 1 hükmü ve gerekçesi⁴⁹⁴ incelediğinde önemli halin kusurla öğrenilememiş olması ile sigorta ettirenin önemsiz sayılmasının sigortacının hakları üzerinde bir etkisi olmayacağı ifade edilmektedir.

Diğer bir görüşe göre⁴⁹⁵ sözleşme öncesi beyan görevinin ihlalinde riziko gerçekleşmeden önce sigorta ettirenin kusurunun aranıp aranmayacağı yönünde Kanun'da açık bir düzenleme yer almadığı ifade edilmektedir. Hukukumuzda esas olanın kusur sorumluluğu olduğu ve Kanunda açıkça belirtilmedikçe kusursuz

⁴⁹¹ AYDIN, s. 371.

⁴⁹² ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 124; AĞSAKAL, s. 115; AYDIN, s. 286; ÜNAN, Genel Hükümler, s. 418.

⁴⁹³ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 124; ARAL ELDELEKLİOĞLU, Beyan Yükümlülüğü s. 730; AYDIN, s. 286; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 266. BOZKURT, Tamer, Sigorta Hukuku, 11. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 133.

⁴⁹⁴ Hükmün gerekçesi şu şekildedir; *"Madde ile beyan yükümlülüğünün ihlaline uygulanacak müeyyidenin sözleşmeden cayma olduğu, ancak sigortacının isterse prim farkını talep etmek suretiyle sözleşmeye devam edebileceği düzenlenmiştir. Madde uygulamasında önemli halin kusurlu öğrenilmemesi ile sigorta ettiren tarafından önemli sayılmamasının sigortacının bu hakkı üzerinde etkisi olmadığı hüküm altına alınmıştır. Zira, bildirilecek hususlar sigorta ettirenin bilgisi dahilinde olanlarsa da sigorta ettirenin durumu bilmemesi ile iyiniyetli olması birbirinden farklıdır. Asıl olan beyan edilmeyen hususların sigortacının kararına etki yapmaya elverişli olmasıdır. Bu nedenle, bildirilmesi gerekenlerin tayininde sigorta ettirenin kanaatleri önem taşımadığı gibi ve sigorta ettirenin bilebileceği bir hususu kendi ile öğrenememiş olması da önemli değildir."* Bkz. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, E. T: 14.05.2023.

⁴⁹⁵ AĞSAKAL, s. 116-121; ÜNAN, Genel Hükümler, s. 417-420.

sorumluluktan bahsetmenin mümkün olamayacağı⁴⁹⁶, sigorta ettirenin bilmediği ve bilmemekte kusuru bulunmadığı önemli hususların sigortacıya bildirilmemesi sözleşme öncesi ihbar görevinin ihlali sonucunu doğurmayacağı ve sigorta ettireni sorumlu tutmanın adil olmayacağı savunulmuştur.

Riziko gerçekleşikten sonra sözleşme öncesi beyan görevinin ihlal edildiği sigortacı tarafından öğrenildiği takdirde, sigorta ettirenin kusurlu olması şartıyla yaptırım uygulanmaktadır⁴⁹⁷. Sigortacının ihlal kaynaklı sahip olacağı haklar ise sigorta ettirenin kusurunun derecesine ve illiyet bağının olup olmaması açısından değişkenlik göstermektedir⁴⁹⁸. Sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevini ihlali, kast⁴⁹⁹ veya ihmalden mi kaynakladığının tespiti, ihlalin sonuçları açısından önem arz etmektedir⁵⁰⁰. Çalışmamızın devamında⁵⁰¹ ihlalin sonuçları başlığı altında bu konuyu detaylı olarak irdedeleyeceğiz.

3. İlliyet Bağı

TTK m. 1437 hükmü, tazminat ve bedel ödemelerinde, bildirilmeyen veya yanlış bildirilen bir husus⁵⁰² ile rizikonun gerçekleşmesi arasındaki bağlantıda, TTK m. 1439’te öngörülen kuralların dikkate alınması gerektiği düzenlenmiştir. Başka bir ifadeyle, gerçekleşen riziko ile beyan görevinin ihlali arasındaki nedensellik bağının

⁴⁹⁶TTK m. 1439/f. 1 c.3’te yer alan “kusur” ifadesi yerine “kusursuzluğun” durumu değiştiremeyeceğini vurgulamasının daha uygun olacağını yönünde değerlendirmeler için bkz. ÜNAN, Genel Hükümler, s. 419; AĞSAKAL, s. 117.

⁴⁹⁷ ÇEKER, s. 117; KENDER, s. 303; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 267; AYDIN, s. 287; AĞSAKAL, s. 115-116.

⁴⁹⁸ AYDIN, s. 287.

⁴⁹⁹ Sigorta ettirenin beyan görevini kasten ihlali, sigorta ettirenin veya beyan yükümlüsü olan üçüncü kişilerin “bilerek ve isteyerek” yanlış veya eksik bilgi vermesi veya önemli bir hususta bilgi vermesi şeklinde olduğu yönünde bkz. ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 125; TAŞKIN, 324. Örnek bir kararda, “Davacıların murisinin kullandığı kredi nedeniyle yapılan 3 yıl süreli hayat sigortası imzalı soru formunda, muris C.Y. Adli Tıp Kurumu raporuna göre 14.09.2007 tarihinde teşhisi konulan kronik kalp hastalığı rahatsızlığını bildirmediği, bu şekilde hastalığını gizlediği görülmüştür. Bu durumda, davacılar murisinin sağlığına ilişkin sorulara doğru bilgi vermeyerek sağlığına ilişkin beyan yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlal ettiği hususu mahkemece göz ardı edilerek davanın reddi gerekirken, yanılğı gerekçeyle, yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir.” şeklinde değerlendirme yapılmıştır. Bkz. Y. 17. HD. 11.12.2014 E. 2014/18298 K. 2014/18399 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁰⁰ AĞSAKAL, s. 121-122.

⁵⁰¹ Bkz. “İhlalin Sonuçları”, (Bölüm 3, III, A, 4).

⁵⁰² Hükümde bildirilmeyen veya yanlış bildirilen aykırılık halleri düzenlenirken, eksik beyanda bulunma hali düzenlenme altına alınmamıştır. Ancak hükümde eksik beyandan kaynaklanan ihlal hali yer almasa da eksik beyan halinde de illiyet bağının varlığına hükmetmek gerekir. Aksi halinin hakkaniyete uygun olmadığı yönünde görüş için bkz. AĞSAKAL, s. 126.

bulunmadığı tespit edilmelidir⁵⁰³. Zira açıklanacağı üzere Kanun'da öngörülen yaptırımlar, nedensellik bağının bulunup bulunmadığına göre farklılık göstermektedir.

Örneğin, sigorta ettiren tarafından hayat sigortası yapılması sırasında sigorta ettirenin kalp hastası olduğunu gizlemiş olması ve sigorta ettirenin kalp hastalığından vefat etmesi halinde ihlal ile riziko arasında illiyet bağı bulunmaktadır⁵⁰⁴. Ancak sigorta ettiren gizlediği kalp hastalığından değil beyin tümörden vefat etmiş ise iki hastalık arasında etkileşim bulunmuyorsa, ihlal ile riziko arasında illiyet bağının bulunduğundan bahsetmek mümkün değildir⁵⁰⁵.

Sigorta ettirenin beyan görevini ihlali sebebiyle yaptırımla karşılaşması için illiyet bağının aranması sigorta ettireni korunması düşüncesinden kaynaklanmaktadır⁵⁰⁶. Aksi halde sigorta ettirenin beyan etmediği hususla gerçekleşen riziko arasında illiyet bağı bulunmasa bile rizikonun gerçekleşmesiyle tüm sorumluluk sigorta ettirene ait olacaktır.

Sigortacı tarafından riziko gerçekleştirildikten sonra ihlalin öğrenilmesi halinde illiyet bağının olup olmaması ve kusurun türüne göre sigortacının sahip olduğu haklar

⁵⁰³ “Murisin ölüm sebebi ile ölüme neden olan hastalığın başlangıç tarihi, poliçe tanzimi sırasında bu hastalığın tespit edilip edilmediği, muriste, soru formunda belirtilen hususlarda poliçe tanziminden önce hastalık bulunup bulunmadığı ve var ise bunun ölüm ile arasında illiyet bağı olup olmadığı hususlarında konusunda uzman doktor bilirkişiden rapor alınıp hasıl olacak sonucuna göre karar vermekten ibarettir.” Bkz. Y. 4. HD. 17.06.2022 E. 2021/10352 K. 2022/9005 (www.lexpera.com.tr). “Mahkemece hükme esas alınan bilirkişi raporunda, ölümün diyabete bağlı kalp krizi nedeniyle meydana gelmesinin üstün olasılık olduğu ancak kesin illiyet bağının sağlanamadığı bildirilmiş olup, rapor kendi içerisinde çelişki arz ettiğinden hüküm kurmaya yeterli değildir. Bu itibarla, dosyanın Adli Tıp Kurumu ilgili ihtisas dairesine gönderilerek, dosya kapsamındaki tedavi belgeleri değerlendirilmek suretiyle, müteveffanın ölüm nedeninin diyabet veya hipertansiyon hastalıklarından kaynaklanıp kaynaklanmadığının kesin olarak tespiti yönünden rapor alınarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde davanın reddine karar verilmesi doğru görülmemiştir.” Bkz. Y. 17. HD. 22.12.2014 E. 2013/13875 K. 2014/19188 (www.lexpera.com.tr).

“...muris ...'a akciğer kanseri hastalığı tanısının 13/03/2007 tarihinde konulduğu, 18/02/2010 poliçe tarihinde bu durumun davalıya bildirilmediği, kişinin ölümünün metastatik akciğer kanseri ve gelişen komplikasyonlar sonucu meydana gelmiş olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş” Bkz. Y. 17. HD. 26.01.2015 E. 2013/12985 K. 2022/936 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁰⁴ AYDIN, s. 367. Örnek karar için bkz. “...murisin ölüm sebebi ile kanser hastalığı arasında illiyet bağının bulunduğu saptandığı, davacılar murisinin ölümüne yol açan hastalığın sözleşme sırasında mevcut olduğu görülmüştür. Bu durum karşısında; davacılar murisi ile hayat sigortası sözleşmesi yapıldığı sırada Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliğinin 7. maddesi kapsamında davalının bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirdiği, davacılar murisinin ölüm sebebi ile gerçekleşen riziko arasında illiyet bağının mevcut olduğu, davacılar murisinin rahatsızlığını sözleşmenin kuruluşu sırasında söylemeyerek/gizleyerek beyan yükümlülüğüne aykırı davrandığı... Kayseri BAM 6. HD. 20.10.2021 E. 2021/1653 K. 2021/1852 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁰⁵ AYDIN, s. 367. Örnek karar için bkz. Y. 17. HD. 12.12.2017 E. 2015/4444 K. 2017/11556 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁰⁶ ÖZTAN, s. 107.

değişmektedir⁵⁰⁷. Rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sigorta ettirenin ihmali ile beyan görevi ihlal edildiği takdirde, bu ihlal rizikonun gerçekleşmesine etkileyebilecek nitelikte veya tazminatın üzerinde etkisi var ise ihmalin derecesine göre tazminattan indirim yapılır.

Yargıtay bir kararında⁵⁰⁸, poliçe tanziminde önce mevcut olan KOAH hastalığının, riskin kapsamı konusunda değerlendirme yapma hakkı bulunan sigortacıya bildirilmesi gerektiği açık olmasına rağmen murise ait başvuru formu incelendiğinde, formda belirtilen hastalıklardan herhangi biri ile ilgili teşhis veya tanı konulup konulmadığı, bu kapsamda bir doktor gözetiminde veya hastanede yatarak bir tedaviye başlanıp başlanmadığı veya müdahale gerektiren bir durum olup olmadığının sorulduğu, belirtilen hastalıkların arasında "*akciğer hastalığı*" da olmasına rağmen muris tarafından sorulan sorulara olumsuz yanıt verilmiştir. Murise ait ölüm belgesinde ise, on beş yıldır süren KOAH hastalığı olduğu, bu KOAH hastalığının murisin ölümünün gerçekleşmesinde etkili olduğu ancak ölüm nedeni olmadığı tespit edilmiştir. Murisin sigortacıya eski hastalığını bildirilmesi gerektiği ve bildirim yapılmamasını ihmali davranışı olarak değerlendirilmiştir.

Sigorta ettirenin kusuru kast derecesindeyse ve beyan görevinin ihlali ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa sigortacının tazminat veya bedel ödeme borcu ortadan kalkacaktır. Riziko ile ihlal arasında bağlantı yoksa sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını veya bedelini ödemekle yükümlüdür.

Yargıtay bir kararında⁵⁰⁹ murisin koroner arter hastalığı sonucu vefat ettiği, vefatı ve poliçelerin düzenlenmesinden önce 2005 tarihinden itibaren düzenli olarak

⁵⁰⁷ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 266; AYDIN, s. 369; TAŞKIN, s. 323.

⁵⁰⁸ "TTK'nın 1439/2. maddesindeki açık ifadelerle, sigortalının ihmali ile beyan yükümlülüğüne aykırı davranılması halinin tazminattan indirim sebebi olduğu kabul edilmiştir. Bu durumda sigortalının 15 yıldır devam eden KOAH hastalığı olduğu dikkate alındığında, uzun süredir devam eden ve ciddi sonuçları olabilen KOAH hastalığı bulunan kişiyle ilgili risk değerlendirmesini sağlıklı bir kişininkinden farklı yapacak olan sigortacıya eski hastalığın bildirilmesi gerektiği ve bildirim yapılmayışının sigortalının ihmali davranışı olduğunun kabulü gerekir. Açıklanan hukuki ve maddi vakıalar karşısında mahkemece; muris ...'nın, sigortacı için önemli sayılabilecek bir hususu bildirme yükümlülüğünü ihmal suretiyle ihlal ettiği; TTK'nın 1439/2. maddesinin ilk cümlesindeki ihmal suretiyle beyan yükümlülüğüne uymama hali için tazminattan indirim gerektiği...." Bkz. Y. 17. HD. 24.01.2021 E. 2019/3295 K. 2021/1855 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁰⁹ "Dosya içinde bulunan tıbbi geçmişe ilişkin bilgilerden ve alınan bilirkişi heyeti raporundan; murisin 2007 tarihinden itibaren kardiyoloji alanında tedavi gördüğü, 2005 yılından beri ölümüne sebep olan koroner arter hastalığıyla ilgili ilaç kullandığı dava konusu hayat sigortası sözleşmeleri imzalanırken "Kalp, kanser vs tedavisi gördü mü? Önemli bir hastalık geçirdi mi?" sorularına "Hayır" şeklinde cevap verilerek sigortalı muris tarafından imza edildiği anlaşılmıştır. Davacıların murisi 2005 yılından

bu hastalıkla ilgili ilaç kullandığı, fakat bu durumun resmi ve düzenlenmiş bir rapor ile belirlenmediği, murisin beyan niteliğinde hiçbir ilacından sigortacıyı bilgilendirmediği ve murisin ölümü ile kullandığı ilaçlar değerlendirildiğinde sözleşme öncesi hastalıklarının illiyet bağı bulunduğu tespit edilmiştir. Yargıtay, murisin sözleşme öncesi beyan görevini ihlalinde kastının bulunduğu değerlendirmesiyle sigortacının bedel ödeme yükümlülüğünün ortadan kalktığı sonucuna varmıştır.

4. İhlalin Sonuçları

a) Genel Olarak

Sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevini ihlali sonuçlarına ilişkin genel hükümler TTK m. 1437-1442 arasında düzenleme altına alınmıştır. Hayat sigortası sözleşmelerine ilişkin özel düzenlemeler ise TTK m. 1497 ve TTK m. 1498’de yer almaktadır.

Kanun koyucu, hayat sigortası sözleşmelerinde sözleşme öncesi beyan görevinin ihlalinin sonuçları bakımından diğer sigorta türlerine uygulanacak hükümlerden farklı olarak özel düzenlemelere yer verilmiştir⁵¹⁰. Özellikle hayat sigortası sözleşmelerinin uzun süreli olması sebebi ile akdedilen sözleşmelerin mümkün olduğu kadar devamının sağlanması amacı ile özel düzenlemelere yer verilmiştir⁵¹¹. Diğer bir ifadeyle, özel hükümler ile hayat sigortası sözleşmeleri olabildiğince ayakta tutulmak istenmiştir⁵¹².

İhlalin sonuçları, beş yıl veya daha uzun süreli hayat sigortası sözleşmeleri ve beş yıldan daha az süreli hayat sigortası sözleşmeler bakımından ikiye ayrılmaktadır⁵¹³. Bunun yanı sıra Kanun Koyucu tarafından yanlış yaş bildiriminde

beri kalp rahatsızlığı sebebi ile ilgili takipte olup, TTK 1435,1439 ve 1440 maddelere göre beyan yükümlülüğüne aykırı davrandığının anlaşılmasına ve dava dışı murisin koroner arter sebebi ile vefat ettiğinin ölüm belgesinde düzenlenmiş olmasına göre mahkemece davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı olduğu şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.” Bkz. Y. 17. HD. 14.01.2019 E. 2018/3801 K. 2019/46 (www.lexpera.com.tr). Başka bir karar için bkz. Y. 17. HD. 24.02.2016 E. 2014/4125 K. 2016/2201 (www.lexpera.com.tr).

⁵¹⁰ TTK m. 1498 ile TTK m. 1435 vd. arasındaki ilişki ve özellikle genel düzenleme ile can sigortaları bölümündeki düzenleme arasında uyum olup olmadığı önemli sorunlardır. Bkz. ÜNAN, Can Sigortaları, s. 142; AĞSAKAL, s. 134-135; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 236.

⁵¹¹ AYDIN, s. 354; HACİÖMEROĞLU, s. 64.

⁵¹² KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 264.

⁵¹³ DOĞRUSÖZ KOŞUT, Hanife, 6102 Sayılı TTK’ya Göre Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirenin Sözleşmenin Yapılması Anındaki Beyan Yükümlülüğünü İhlal Etmesinin Müeyyidesi, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 29, S. 4, 2013, s. 178. AYDIN, s. 349; TAŞKIN, s. 319; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 265; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 237; AĞSAKAL, s.135; ÜNAN, Can Sigortaları, s. 142.

bulunulması halinin sonuçları da ayrı yaptırımlara tabi tutulmuştur. Çalışmamızda ihlalin sonuçlarını, Kanun'un sistematığıne paralel şekilde açıklayacağız.

b) Beş Yıl veya Daha Uzun Süreli Kredi Hayat Sigortaları

Yenilemeler de dahil, sözleşmenin akdedilmesinde itibaren beş yıl geçmişse, TTK m. 1498 hükmünde uyarınca sigorta ettirenin sözleşmenin öncesi beyan görevini ihlali sebebiyle sigortacının sözleşmeden cayma hakkı kural olarak yoktur⁵¹⁴. Sigortacı bu durumda ancak prim farkı isteyebilir. Bu düzenleme ile hayat sigortası sözleşmelerinde genel hüküm niteliğinde olan TTK m. 1439'daki cayma hakkının kullanılmasının mümkün olmayacağı hüküm altına alınmıştır⁵¹⁵.

TTK m. 1498 hükmünde öngörülen ilk husus, yenilemelerin de beş yıllık süre hesaplanmasında dikkate alınmasıdır. TTK m. 1498/f. 1, c. 1'de yenilemelerde dahil olmak üzere ifadesi çelişki yaratmaktadır. Yenilenen sözleşmeler ayrı bir sözleşme söz konusu olduğundan sözleşme öncesi beyan görevi de her yeni sözleşme için ayrı ayrı yerine getirilmek zorundadır⁵¹⁶.

Kredi hayat sigortaları, kredi vadesi ile uyumlu olacak şekilde yıllık periyotlar halinde akdedildiğinden TTK m. 1498 hükmü bu tip sözleşmeler bakımından önem taşımaktadır⁵¹⁷. Ayrıca yenilenen sözleşmelerde beş yıllık süre, ilk sözleşmenin akdedildiği tarihten itibaren başlayacağı düzenleme altına alınmıştır.

Düzenleme gereği sözleşmeden cayamayan sigortacı, sigorta ettirenden prim farkı talep edebilir. Sigorta ettiren ise prim farkını kabul etmezse bu halde sigortacı riziko gerçekleştiğinde ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta bedelini ödemekle yükümlü olacaktır.

TTK m. 1498 hükmünün ilk istinası ise sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevini kasıtlı ihlal etmesi halidir. Diğer bir ifadeyle, sözleşmenin kurulmasından

⁵¹⁴ TTK m. 1498 hükmü rizikonun gerçekleşmesi öncesine ilişkin düzenleme getirmiştir. Riziko gerçekleştikten sonra TTK m. 1439/f. 2 hükmü (hükümde yer alan koşullar gerçekleşmiş olması şartıyla) uyarınca yaptırım uygulanacaktır. Hüküm eleştirisi için bkz. ÜNAN, Can Sigortaları, s. 143; DOĞRUSÖZ KOŞUT, s. 178; KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 237.

⁵¹⁵ TAŞKIN, s. 327-328.

⁵¹⁶ TTK m. 1498/f. 1 hükmü, uzun süreli hayat sigortalarında –örneğin 10 sene için yapılan birikime yönelik ürünler için- sözleşme kurulurken beyan görevine aykırılık söz konusu ise uygulanabilir. Birbirini izleyen sözleşmelerde uygulanma alanına sahip değildir. Görüş için bkz. ÜNAN, Can Sigortaları, s. 142-143.

⁵¹⁷ TAŞKIN, s. 329.

itibaren beş yıl geçmiş ve sigorta ettiren kasıtlı olarak sözleşme öncesi beyan görevini ihlal etmişse sigortacı sözleşmeden cayabilir⁵¹⁸.

İkinci istisnası ise riziko artışı halidir. Riziko artışı, sigorta ettirenin beyan görevini ihlali nedeniyle sigortacının teknik esaslarına göre saptadığı sınırlar dışında kalması durumudur. Risk artışının teknik esaslara göre saptanan sınırlar dışında kalma durumunun nasıl tespit edileceği ve hangi esaslara göre değerlendirileceği hususunda bir düzenleme mevcut değildir⁵¹⁹. TTK m. 1498/f. 1, c. 3'ün anlatım açısından başarılı bir hüküm değildir⁵²⁰. Bu kapsamda sigortacı cayma hakkını, sigorta ettirenin prim farkı talebini kabul etmemesi halinde mi kullanması gerektiği yahut her halde kullanmasının mümkün olup olmadığı net değildir⁵²¹. Sigortacı, riziko gerçekleştiğinde prim farkı istemek zorunda kalmadan cayma hakkını kullanabilmesi sigorta ettirenin ağır bir yaptırıma maruz kalmasına sebep olmaktadır⁵²².

Sigorta ettiren tarafından hiç bildirilmeyen, yanlış bildirilen ya da eksik bildirilen bir husus, sigortacı tarafından biliniyor olsaydı o rizikoyu hiç sigorta etmeyeceği anlaşıyorsa- -ilk beş yıldan sonra dahi- sigortacının sözleşmeden cayması mümkündür⁵²³.

Kanun koyucu, TTK m. 1498 hükmünde, sözleşme öncesi beyan görevine aykırılık halinin sigortacı tarafından riziko gerçekleşmeden önce öğrenilmesi veya riziko gerçekleşikten sonra öğrenilmesi olacak şekilde bir ayırım yapmamıştır⁵²⁴. Ancak öğretide⁵²⁵ TTK m. 1498 hükmü rizikonun gerçekleşmesinden önce meydana gelen durumlar için uygulandığı, cayma ve prim farkı ödemenin riziko gerçekleşmeden önce başvurulacak yaptırımlar olduğu savunulmuştur.

2002 HSGŞ C. 2. 4 hükmü uyarınca sözleşme akdedilmesinden itibaren aralıksız veya itirazsız olarak iki yıl süreyle yürürlükte kalmışsa artık sigortacının sözleşmeden cayması mümkün değildir. Ancak sigortacı durumu öğrendiği tarihten

⁵¹⁸ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 269. Kasıt ifadesiyle sözleşme öncesi bildirim görevinin “*bilerek ve isteyerek*” ihlal edilmesi anlaşılmalıdır. Bkz. ÜNAN, Can Sigortaları, s. 143.

⁵¹⁹ DOĞRUSÖZ KOŞUT, s. 179.

⁵²⁰ ÜNAN, Can Sigortaları, s. 144-145.

⁵²¹ ÜNAN, Can Sigortaları, s. 144-145.

⁵²² Bu düzenlemenin TTK m. 1439/f. 2'ye ters düştüğü ve bu sebeple hayat sigortası sözleşmeleri bakımından ağır bir düzenleme getirmesi bakımından eleştirilmektedir. Görüş için bkz. ÜNAN, Can Sigortaları, s. 144-145.

⁵²³ ÜNAN, Can Sigortaları, s. 144; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 269.

⁵²⁴ DOĞRUSÖZ KOŞUT, s. 178.

⁵²⁵ ÜNAN, Can Sigortaları, s. 146; TAŞKIN, s. 329.

itibaren sekiz gün içinde prim farkını talep edebilir. TTK m. 1498 hükmü uyarınca cayma için beş yıllık süre öngörülürken, mülga hükümde cayma için sözleşmenin yürürlükte kalma süresi iki yıl olarak düzenleme altına alınmıştır. Öğretide, TTK hükmünün mü genel şartların mı uygulanacağı yönünde eleştiriler bulunmaktaydı⁵²⁶.

Ancak 2022 HSGŞ m. 20/f. 9 hükmü ile 2002 HSGŞ’de iki yıl öngörülen süre tamamen ortadan kaldırmıştır. 2022 HSGŞ m. 20/f. 9 ile TTK m. 1498’e uyumlu olacak şekilde cayma için sözleşmenin yürürlükte kalma süresi beş yıl olarak düzenleme altına alınmıştır.

c) Beş Yıldan Az Süreli Kredi Hayat Sigortaları

Beş yıldan az süreli hayat sigortaları bakımından TTK’de özel bir düzenleme yer almadığından genel hüküm niteliğindeki TTK m. 1439 uygulama alanı bulacaktır⁵²⁷. Sözleşme öncesi beyan görevine aykırılığın sonuçları “yaptırım” başlıklı TTK m. 1439 hükmünde genel olarak düzenlenmiştir. Hükümde, sigorta ettirenin beyan görevinin ihlaline bağlanan sonuçlar, ihlalin sigortacı tarafından riziko gerçekleşmeden önce ve gerçekleşikten sonra öğrenilmesi olmak üzere ayrı yaptırımlara tabidir. Bu kapsamda beş yıldan az süreli kredi hayat sigortalarında, sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali bu iki başlıkta incelenecektir.

TTK m. 1439 hükmü, sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevini ihlal etmesi hâlinde sigortacıya bazı haklar tanımıştır. Sözleşme öncesi beyan görevine aykırılığın yaptırımı sigortacının Kanun’da kendisine tanınan haklardan birini kullanmasına bağlı olacaktır⁵²⁸.

1) Riziko Gerçekleşmeden Önce

TTK m. 1439 hükmü uyarınca sigorta ettirenin beyan görevini ihlal etmesi halinde, ihlal sigortacı tarafından riziko gerçekleşmeden önce öğrenilirse sigortacı, sözleşmeden cayabilir veya sigorta ettirenden prim farkı talep ederek sözleşmeye devam edebilir.

⁵²⁶ AKGÜN, Hayat Sigortası Genel Şartlar, s. 574; AYDIN, s. 355. Kanaatimizce genel hükümlerdeki bu maddeler TTK m.1452/f. 3’te ve TTK m. 1498’ de TTK m. 1520/f. 3 ile düzenlendiğinden, sigorta ettiren aleyhine değiştirilemeyecektir. TTK, cayma için beş yıl öngörürken, genel şartlarda bu süre iki yıl öngörülmektedir. İki yıllık sürenin sigortacının cayabileceği süreyi azalttığından genel şartların sigorta ettirenin daha lehine olduğu ve lehe olan hükmün uygulanması gerektiği görüşündeyiz.

⁵²⁷ DOĞRUSÖZ KOŞUT, s. 179.

⁵²⁸ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 127.

i. Cayma Hakkının Kullanılması

Riziko gerçekleşmeden önce sigorta ettirenin kast veya ihmaliyle beyan görevini ihlal ettiği sigortacı tarafından öğrenilmesi halinde, sigortacı sözleşmeyi sona erdirebilir⁵²⁹. Sigorta sözleşmeleri azami güven üzerine kurulu olması sebebiyle güveni sarsılan sigortacının sözleşmeyi sona erdirmeye hakkı vardır⁵³⁰.

Riziko gerçekleşmeden önce sigortacı, sigorta ettirenin önemli bir hususu hiç bildirmediğini veya yanlış bildirdiğini öğrenirse cayma hakkını kullanarak sözleşmeyi sona erdirebilir. Cayma hakkının nasıl ve ne zaman kullanılacağı TTK m. 1440'ta düzenleme altına alınmıştır. TTK m. 1440 hükmü uyarınca cayma hakkını kullanmak isteyen sigortacı, *“on beş gün içinde”* ve *sigorta ettirene yönetilmesi gereken bir beyan ile”* bu hakkını kullanabilir. Sigortacı, bildirim yükümlülüğünün ihlal edilmiş olduğunu öğrendiği tarihten itibaren on beş gün içinde bu hakkını kullanabilir. Kanunda belirtilen süre hak düşürücü niteliktedir⁵³¹.

Hak düşürücü süre, özellikle kredi hayat sigortalarında kredi kuruluşu veya bağımsız bir sigorta şirketinin sözleşme akdetmeye yetkili acentesi aracılığıyla akdedildiği hallerde, kredi kuruluşunun veya acentenin ihlali öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır.

TTK m. 1440 başlığı caymanın şekli ve süresi olarak düzenlenmişse de hüküm, cayma beyanın şekil şartına tabi olup olmadığı hususunda bilgi vermemektedir⁵³². Bu kapsamda cayma hakkının kullanımı şekle bağlı olmayıp yazılı veya sözlü olarak yapılabilir⁵³³. Aynı şekilde cayma beyanın içeriği hususunda da bir açıklık söz konusu değildir.

Sigortacının sigorta ettirene cayma beyanını yöneltmesi halinde, cayma beyanın gerekçesini de açıklamasının gerekli olup olmadığı hususu öğretilde tartışmalıdır. İlk görüşe⁵³⁴ göre, sigortacının cayma beyanında sigorta ettirenin

⁵²⁹ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 266.

⁵³⁰ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 266.

⁵³¹ AĞSAKAL, s. 150; AYDIN, s. 303; ÜNAN, Genel Hükümler, s. 456; ARAL ELDELEKLİOĞLU, Beyan Yükümlülüğü, s. 731; ŞEKER ÖGÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 132.

⁵³² ÜNAN, Genel Hükümler, s. 455. Sigorta sözleşmesinin iki tarafı da tacir ise artık bu cayma beyanının TTK.m.18/f. 3 hükmü uyarınca noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılması zorunludur.

⁵³³ ÜNAN, Genel Hükümler, s. 455; AYDIN, s. 304.

⁵³⁴ Görüş için bkz. ÖZTAN, s. 117.

sözleşme öncesi beyan görevinden dolayı sözleşmeden caydığını bildirmesi yeterli olduğu ve ihlalin kaynağını bildirmesine gerek olmadığı savunulmuştur.

Diğer görüşe⁵³⁵ göre sigortacının sigorta ettirene yönelttiği cayma beyanında, sözleşme öncesi beyan görevinin ihlaline sebep olan durumun da sigorta ettirene açıklanması gerekli olduğu savunulmuştur. Kanaatimizce cayma beyanında, sadece sigortacının cayma hakkını kullandığını içermemeli, cayma hakkının kullanıldığı açıkça anlaşılmalı ve cayma beyanının hangi olguya dayandığı belirtilmelidir.

Sigortacı tarafından cayma hakkının kullanılması ile sözleşme geçmişe etkili olarak sona erecek ve tarafların cayma anına kadar ifa edilen edimleri geri vermesi gerektirir⁵³⁶. Ancak bu durumun istinası TTK m. 1441 hükmünde yer almaktadır. Hükme göre, sigorta ettiren kasıtlı olarak sözleşme öncesi beyan görevini ihlal etmişse ve bu ihlali sigortacı riziko gerçekleşmeden öğrenir ve sözleşmeden cayar ise bu durumda sigortacı rizikoyu taşıdığı süreye ait primlere hak kazanacaktır⁵³⁷.

Sigortacının cayma hakkına ilişkin son olarak, cayma hakkının kullanılamayacağı haller TTK m. 1442’de düzenlenmiştir. Hükme göre, ilk hal sigortacı cayma hakkının kullanmasından açıkça ve zımnen vazgeçmiş olması, ikinci hal caymaya yol açan ihlale sigortacının neden olması ve son hal ise sigortacının, sorulardan bazıları cevap verilmemesine rağmen sözleşmeyi akdetmesidir. TTK m. 1442 hükmünün, sigortacının basiretli bir tacir olarak davranması ve sigortacının ihlale neden olmasını engellemek amacıyla getirildiği öğretide ifade edilmektedir⁵³⁸.

Uygulamada sıklıkla karşılaşılan hallerden biri kredi hayat sigortalarında sigorta konusunda teknik bilgiye sahip olmayan sigorta ettiren, kredi kuruluşları/acenteler tarafından sunulan soru listelerinde yer alan bazı soruları cevapsız bırakmasına rağmen kredi kuruluşu tarafından sözleşme akdedilmesi

⁵³⁵ ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 137; AĞSAKAL, s. 149; AYDIN, s. 309; ÜNAN, Genel Hükümler, s. 457.

⁵³⁶ ARAL ELDELEKLİOĞLU, Beyan Yükümlülüğü, s. 731; KENDER, s. 302; ÜNAN, Genel Hükümler, s. 457; AĞSAKAL, s. 155.

⁵³⁷ Cayma, sigorta sözleşmesini ilk kurulduğu ana kadar geçmişe etkili olarak ortadan kaldırdığından, bu sözleşme uyarınca ifa edilen karşılıklı edimlerin sebebi (hukuksal dayanağı) son bulmuş olur ve geri verilmeleri gerekmektedir. Bu sebeple, sigorta ettiren tarafından ödenmiş olan primlerin de sigortacıdan geri alınabilmesi gerekir. Ancak primin bu kısmının sigortacıda kalması ise, bir tür “ceza” niteliğindedir. Görüş için bkz. ÜNAN, Genel Hükümler, s. 458.

⁵³⁸ ARAL ELDELEKLİOĞLU, Beyan Yükümlülüğü, s. 731.

şeklindedir⁵³⁹. Bu durum, sigortacının cayma hakkını kullanmasını engelleyecektir (TTK m. 1442/f. 1, c.).

Sigortacı tarafından gerçek durumun bilinmesine rağmen sigorta ettirenin beyan görevini ihlali sebebi ile cayma hakkını kullanması mümkün değildir. TTK m. 1438’de yer alan düzenlemeye göre, bildirilmeyen ya da yanlış bildirilen bir hususun gerçek durumu sigortacı tarafından biliniyor ise bu durumda sigortacı beyan görevinin ihlaline dayanarak sözleşmeden cayamayacaktır. Bu kapsamda kredi hayat sigortalarında, sigortacının daha önce sigorta sözleşmesi akdettiği kişinin önceki sözleşmesi kapsamında beyan ettiği hastalıkları bilmeli ve TTK m.18/ f. 2 uyarınca basiretli bir tacir olarak hareket etme yükümlülüğü söz konusu olmalıdır⁵⁴⁰.

Kredi hayat sigortalarında BKBSY m. 13/ f. 3 uyarınca sigortacı tarafından yazılı ve sözlü olarak sağlık beyanı alınması durumunda kredi kullananın tercihi doğrultusunda bir ay içerisinde kredi kullananın sağlık durumuna ilişkin ön inceleme yapılabilir. Bu kapsamda yapılacak ön inceleme SBM, SGK ve Sağlık Bakanlığı üzerinden erişilecek sistemler kullanılarak yapılacaktır⁵⁴¹. 2022/5 sayılı Genelge m. 8/f. 5 uyarınca yapılan ön inceleme neticesinde, beyan görevi ihlalinin tespit edilmesi halinde sigortacı on beş gün içerisinde sözleşmeden cayabilir veya prim farkı talep edebilir. Prim farkı on gün içerisinde kabul edilmez ise sözleşmeden cayıldığı kabul olunur. 2022/5 sayılı Genelge m. 8/f. 7 kapsamında sigortacı, erişim sağlayabileceği sistemler dışında sigorta ettirenin beyan görevini ihlal ettiğini öğrenmesi halinde de sözleşmeden cayabilir veya prim farkı talep edebilir.

Kredi kullanan beyan görevini kasıtlı olarak ihlal etmediği hallerde sigortacı tarafından cayma tarihinden itibaren beş gün içinde ödenen primler kesintisiz olarak iade edilecektir. Sigortacı tarafından ön inceleme yapılmadığı ve sözleşmeden cayılmaması halinde, sözleşme öncesi beyan görevinin kasıtlı olarak ihlal edildiği öne süremeyecektir.

Kredi kullananın sağlık verisine erişim yetkisi verilmediği hallerde, sistemlerde (SBM, SGK ve Sağlık Bakanlığı) kaydının bulunmaması veya erişimde sorun yaşanılması ve SEDDK tarafından ilan edilecek diğer hallerde sigortacının ön

⁵³⁹ TAŞKIN, s. 336.

⁵⁴⁰ TAŞKIN, s. 338-339.

⁵⁴¹ Bkz. “e-Nabız Kişisel Sağlık Sistemi”, (Bölüm 2, II, B, 6, a, 3, iii).

inceleme kapsamında sorumluluğu doğmayacaktır. Ancak kredi kullananın sağlık verilerine ulaşamadığını sigortacı ispatlayacaktır.

2022/5 sayılı Genelge m. 8/f. 9 uyarınca bir aylık ön inceleme süresi tamamlanmadan önce rizikonun gerçekleşmesi halinde kredi kullananın beyanı dikkate alınarak işlem tesis edilecektir.

Kredi hayat sigortalarında, BKSBY m. 13 ve 2022/5 sayılı Genelge ile TTK'den farklı olarak sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevini ihlal etmesinde sigortacının haklarını kullanması bakımından sigortacıya ön inceleme yükümlülüğü yüklemektedir. Ancak ön inceleme yapılabilmesi kredi kullananın tercihine bırakılmıştır. Bu kapsamda kredi kullanan tarafından ön inceleme için erişim yetkisi verilmediği veya sigortacının sağlık verilerine ulaşamadığı hallerde sigortacının ön inceleme yükümlülüğü doğmayacağı görüşündeyiz.

Kanaatimizce sigortacıya TTK'den farklı olarak ön inceleme yükümlülüğü yüklenmesi ve buna uyulmaması halinde meydana gelecek yaptırımın hükme bağlanması gerekmektedir. Ancak bu yükümlülüğün Yönetmelik ile değil, Kanun hükmü aracılığıyla yapılması gerektiği görüşündeyiz. Bu hususta ön inceleme yükümlülüğü ve ön inceleme yükümlülüğüne bağlanan sonuçlara ilişkin açık ve detaylı bir Kanuni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu görüşündeyiz.

ii. Prim Farkı Talebi

Sigortacı, riziko gerçekleşmeden önce sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevini ihlal ettiğini öğrenmesi halinde, cayma hakkını kullanmak yerine sigorta ettirenden prim farkı talep edebilmektedir. Bu şekilde sigortacı, sözleşmeyi sona erdirmeyi değil sözleşmeyi yürürlükte tutmayı tercih edebilir⁵⁴². Ancak ülkemizde sigortacıların cayma hakkına sahip olduğu durumlarda, bu hakkı kullanmak yerine prim farkı talep etmesi nadir görülmektedir⁵⁴³.

Sigortacı, ihlali öğrendiği tarihten itibaren on beş gün içinde sigorta ettirene prim farkı talebini bir beyanla yöneltmesi gerekmektedir. On beş günlük süre hak düşürücü olduğundan, bu süre içerisinde cayma hakkını veya prim farkı talebini sigorta

⁵⁴² KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 267. Ayrıca cayma hakkının kullanılmasının sigorta ettiren bakımından ağır bir yaptırım olduğu, prim farkının talep edilerek sözleşmenin devamının sağlanması caymanın ağır sonuçlarına göre daha makul olduğu yönünde görüş için bkz. KENDER, s. 303-304; AYDIN, s. 355.

⁵⁴³ ÜNAN, Genel Hükümler, s. 439.

ettirene bildirmesi gereklidir. Prim farkı talebi de cayma beyanı gibi yazılı ya da sözlü yapılabilir⁵⁴⁴. Ancak prim farkı talebinin yazılı yapılması ispat kolaylığı sağlayacaktır.

Sigortacının istediği prim farkı on gün içinde sigorta ettiren tarafından kabul edilmemesi halinde sözleşmeden cayılmış kabul edilmektedir. Sigorta ettirenin prim farkını kabul etme zorunluluğu bulunmamaktadır⁵⁴⁵. Ancak prim farkının kabul edilmesi halinde sigorta ettiren, sigortacının gerçek durumu bilseydi tahsil edeceği prim ile beyan görevi ihlali sonucu eksik tespit ettiği prim arasındaki fark kadar ödeme yapacaktır⁵⁴⁶.

Kanun koyucu, prim farkı talebinin sigorta ettiren tarafından on gün içinde kabul edilmesini yeterli görmüş ayrıca primin ödenmesini aramamıştır. Ancak sigorta ettiren tarafından prim farkı kabul edildiği halde prim farkı ödenmediği hallerde nasıl bir yaptırım uygulanacağı yönünde bir düzenleme yer almamaktadır⁵⁴⁷.

2022/5 sayılı Genelge m. 8/ f. 5 uyarınca ön inceleme neticesinde beyan görevinin ihlali söz konusu olursa sigortacı tarafından ihlali öğrendiği tarih itibariyle on beş gün içerisinde prim farkı talep edebilir. Ancak sigorta ettiren tarafından on gün içerisinde prim farkı kabul edilmez ise sözleşmeden cayılmış olduğu kabul edilir.

2) Riziko Gerçekleştikten Sonra

Sigorta ettirenin beyan görevini ihlal ettiği rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigortacı tarafından öğrenilmesi hâlinde uygulanacak yaptırım TTK m. 1439/f. 2’de düzenlenmiştir. Hükme göre, sigorta ettirenin kusur durumuna ve nedensellik bağına göre sigortacının; bedelden indirim yapması, proporsiyon hesabı yaparak sigorta bedelini ödenmesi veya bedel ödeme borcunun ortadan kalkması gündeme gelecektir⁵⁴⁸.

⁵⁴⁴ Sözlü olarak yapılan cayma beyanı da hukuken geçerli olacağı yönünden bkz. ÖZTAN, s. 233; AYDIN, s. 357.

⁵⁴⁵ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 198.

⁵⁴⁶ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 198.

⁵⁴⁷ Sigorta ettirenin ödemeyi kabul ettiği prim farkını derhal ödemekle yükümlü olması gerektiği yönünde bkz. ÜNAN, Genel Hükümler, s. 440.

⁵⁴⁸ “TTK’nin 1439/2. maddesinde, sigortalının kasten ya da ihmali ile beyan yükümlülüğüne uymaması hallerinin, sigortacının tazminat sorumluluğunun son bulması, tazminattan indirim yapılması, proporsiyon hesabı ile tazminatın belirlenmesi şeklinde üç ayrı sonucu olduğu kabul edilmiştir. Sigortalının poliçeden önceki rahatsızlıklarını bildirmediği ve bu bildirmeme halinin kast derecesinde olduğu; bildirilmeyen hastalıkların sadece ölüme etki eden faktör olup doğrudan ölüm nedeni olmadığı (bağlantının bulunmadığı) durumda, ödenen prim ile ödenmesi gereken prim arasındaki orana göre (proporsiyon hesabıyla) tazminatın belirlenmesi, TTK’nin 1439/2. maddesi gereğidir.” Y. 17. HD. 01.06.2020 E. 2019/5876 K. 2020/2965 (www.lexpera.com.tr).

i. Sigortacının Bedel Ödeme Borcunun Ortadan Kalkması veya Proporsiyon Hesabı Yapılarak Sigorta Bedelinin Ödenmesi

Sözleşme öncesi beyan görevi ihlalinde sigorta ettirenin kusuru kast derecesinde ise beyan görevinin ihlali ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacının tazminat veya bedel ödeme borcu ortadan kalkacaktır. Sigorta ettiren için sigortacının bedel ödeme borcunun ortadan kalkması, en ağır yaptırımlardan biri olup, rizikonun gerçekleşmesi ile sigorta sözleşmesinden beklediği menfaati sağlayamamaktadır⁵⁴⁹.

Sigortacının bedel ödeme borcunun ortadan kalkması için sigorta ettirenin kusuru kast derecesinde olmalı ve ihlal ile riziko arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Bu iki şartın birlikte gerçekleşmesi halinde sigortacının bedel ödeme borcu ortadan kalkmaktadır⁵⁵⁰.

Örneğin BAM'ın vermiş olduğu bir kararda⁵⁵¹ müteveffa hayat sigortası katılım beyan formunda kalp ve damar hastalıkları, felç, diyabet, her türlü kanser, ruh ve sinir hastalıkları, böbrek, akciğer, karaciğer ve kan hastalıklarının olmadığını ve düzenli bir tedavi veya kontrole ihtiyaç olan sağlık probleminin olmadığını belirterek beyan formunu imzalamıştır. Ancak müteveffanın önceki rahatsızlar ile ölüm nedeni arasında illiyet bağı bulunduğu Mahkeme tarafından tespit edilmiştir. Müteveffanın hayatını etkileyen bir hastalığı bildiği halde beyan etmemiş olması kasıtlı bir hareket olarak değerlendirilmiş ve sigortacının bedel ödeme yükümlülüğünün ortadan kalktığını sonucuna varılmıştır⁵⁵².

⁵⁴⁹ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 267; AYDIN, s. 377.

⁵⁵⁰ AYDIN, s. 377; TAŞKIN, s. 323-324; AĞSAKAL, s. 167; ŞEKER ÖĞÜZ, Sözleşme Öncesi İhbar, s. 168.

⁵⁵¹ "Hayat Sigortası Katılım beyan formunda, müteveffa, "tüm kalp ve damar hastalıkları, felç, diabet, her türlü kanser, ruh ve sinir hastalıkları, böbrek, akciğer, karaciğer ve kan hastalıklarının olmadığını, ... Düzenli bir tedavi veya kontrole ihtiyaç olan sağlık probleminin olmadığını" beyan etmiş, beyan formunu imza altına almıştır. Davacılar vekili her ne kadar 18/05/2011 tarihli sertifikadaki hayır seçeneğini, müteveffa değil, davalı şirketin çalışanlarınca doldurulduğunu iddia etmiş ise de katılım beyan formunda belirtilen hastalıkları ilişkin rahatsızlığı olmadığına ilişkin beyan formunu bizzat müteveffa tarafından imzalandığı, imzanın sahteliğine yönelik bir iddia da bulunmadığından davacılar vekilinin bu yöndeki istinaf nedeni yerinde görülmemiştir. Buna göre müteveffanın önceki rahatsızlar ile ölüm nedeni arasında illiyet bağı bulunduğu, TTK 1435. Maddesi uyarınca bildirim yükümlülüğüne uymadığı, bu nedenle mahkemece TTK 1439. Maddesi uyarınca hayat sigortası yapma konusunda irade göstermiş birinin, hayatını etkileyen bir hastalığını bildiği halde beyan etmemiş olması kasıtlı bir hareket olarak değerlendirildiğinden davanın reddine karar verilmesinde hukuka aykırılık görülmediği" İstanbul BAM. 45. HD. 18.05.2011 E. 2020/1891 K. 2021/1183 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁵² Başka bir kararda, "sigortalı murisin depresyon ve alkol tedavisi gördüğü, murisin bu tedavileri sigorta şirketine bildirmediği ve bildirilmeyen bu tedavilerin TTK 1439/2'ye göre önemli husus olup sigortalının ölümü ile illiyet bağı bulunan bu rahatsızlıklarını polise düzenlenirken sigorta şirketine

Sigorta ettirenin beyan görevini ihlalinde kastının olması halinde, riziko ile ihlal arasında nedensellik bağı söz konusu değilse sigortacı bedel ödemekle yükümlüdür. Bu durumda, sigortacı ödenmesi gereken prim ile ödenen prim arasındaki oranın esas olarak sigorta bedelini ödeyecektir. Örneğin, bir kredi hayat sigortası sözleşmesinde sigorta ettiren kalp hastası olmasına rağmen bu hususu sigortacıdan bilerek gizlemiş olmasına rağmen kalp hastalığı ile nedensellik bağı olmayan başka bir hastalık sebebi ile vefat etmiştir. Sigortacı, kalp hastalığını değerlendirmeden prim hesabı yapmıştır. Sigorta ettirenin kalp hastalığı bilinseydi ödenmesi gereken sigorta primi hesaplanarak ödenen prim ile arasındaki orana göre sigorta bedeli ödenecektir⁵⁵³.

ii. Sigorta Bedelinde İndirim Yapılması

Rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sigorta ettirenin ihmali ile beyan görevini ihlal ettiği hallerde, bu ihlal sigorta bedelinin miktarına veya rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre sigorta bedelinden indirim yapılacaktır.

Konuya ilişkin örnek bir Yargıtay kararında⁵⁵⁴ davacılar murisi tarafından sağlık beyanı formunda herhangi bir hastalığı olmadığını beyan etmiştir. Ancak

bildirmemesinin beyan yükümlülüğünün kasten ihlali olarak değerlendirilip davanın reddine karar verilmiştir.” Karar için bkz. Y. 17. HD. 20.10.2020 E. 2019/1735 K. 2020/5897 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁵³ TTK'deki düzenlemenin isabetli olduğu yönünde görüş için bkz. KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 267-268; Tazminat ödemesinin yapılacağı ancak tazminatın tam ödenmeyeceği durumlarda tazminat istenecek olan primle alınmış prim arasındaki fark indirilerek ödenmeli yönünde diğer görüş için bkz. ÖZTAN, s. 168.

Örnek bir kararda, “sigortalının (müteveffa ...) 04.02.2009 tarihinde ameliyat olduğu 27.02.2009'da (rapor tarihi) kanser teşhisi konduğu anlaşılmaktadır. Sigortalı, davalı sigortacı ile 02.04.2010/2011 tarihlerini kapsayan hayat sigortası sözleşmesi yapmış ve sözleşmeden önce teşhis edilen hastalıktan 06.03.2011'da vefat ettiği bu durum göz önüne alındığında yukarıda açıklanan maddi ve hukuksal olgulara göre tazminatın ödenen prime göre proporsiyon hesabı yapılarak bulunan ve buna göre yerel mahkemece esas alınarak kurduğu hükmün usul ve yasalara uygun olduğu” şeklinde değerlendirme yapılmıştır. Bkz. Y. 17. HD. 22.09.2016 E. 2016/2188 K. 2016/8064 (www.lexpera.com.tr).

⁵⁵⁴ “Davacılar murisi tarafından imzalanan sağlık beyan formunda, herhangi bir rahatsızlığı olmadığı bildirilmiş; poliçeden önce mevcut olan mesane kanseri rahatsızlığı bildirilmemiştir. Davacılar murisinin poliçe öncesinde mevcut mesane kanseri için tedavi gördüğü ve kontrollerinin 2012 yılının şubat ayına kadar devam ettiği dosya kapsamında anlaşılmaktadır. Sigortalıda hem poliçe tanziminden önce mevcut olan (bildirilmeyen) hastalığın hem de ölüme sebep olan hastalığın türleri farklı da olsa kanser hastalığı olduğu; ölüm riski yüksek olan kanser hastalığının (tedavisi tamamlanmış da olsa) riskin kapsamı konusunda değerlendirme yapma hakkı bulunan sigortacıya bildirilmesi gerektiği açıktır. Sigortalının 4,5 yıldır kontrolleri devam eden ve son kontrolü Şubat 2012'de (poliçeden 5 ay önce) yapılan (metastazi saptanmayan) mesane kanserinin iyileştiğini düşünerek sigortacıya bildirimde bulunmadığı düşünülebilirse de daha önce kanser hastalığı geçiren kişiyle ilgili risk değerlendirmesini sağlıklı bir kişininkinden farklı yapacak olan sigortacıya eski hastalığın bildirilmesi gerektiği ve bildirim yapılmayışının da sigortalının ihmali davranışı olduğunun kabulü gerekir. Açıklanan hukuki ve maddi vakıalar karşısında mahkemece; davacılar murisinin, sigortacı için önemli sayılabilecek bir hususu bildirme yükümlülüğünü ihmal suretiyle ihlal ettiği; TTK'nun 1439/2. maddesinin ilk cümlesindeki ihmal suretiyle beyan yükümlülüğüne uymama hali için tazminattan indirim gerektiği ...” Bkz. Y. 17. HD. 14.10.2019 E. 2017/3363 K. 2019/9314 (www.lexpera.com.tr).

davacılar murisinin poliçe öncesinde mesane kanseri olduğu tespit edilmiştir. Murisin uzun süredir mesane kanseri sebebi ile tedavi gördüğü ve poliçe tanziminden beş ay öncesine kadar kontrollerinin de devam ettiği anlaşılmıştır.

Mesane kanserinin poliçe öncesinde var olduğu, ölüm riski yüksek bir hastalık olması sebebi ile sigortacının riziko değerlendirmesi yapması gerektiğinden bu hususun davacılar murisi tarafından beyan edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Mesane kanserinin iyileştiği düşünülerek sigortacıya beyanda bulunmadığı şeklinde bir değerlendirme yapılsa dahi davacılar murisinin eski hastalığını bildirmesi gerektiği ve bildirmesinin ihmali bir davranış olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda sözleşme öncesi beyan görevinin ihmal suretiyle ihlal edildiği ve sigorta bedelinden indirim yapılması gerektiği şeklinde hüküm kurulmuştur.

Sigorta ettirenin kusuru ihmal derecesinde ve sigorta ettirenin beyan görevini ihlaliyle rizikonun gerçekleşmesi arasında nedensellik bağı yoksa sigortacı sigorta bedelinin tamamını ödemekle yükümlüdür⁵⁵⁵.

Uygulamada bilirkişiler tarafından tedavi kayıtları incelenmekte ve sözleşme akdedilirken riziko kişinin hastalığının mevcut olup olmadığı, eğer var ise bu hastalıkların sigorta ettiren tarafından saklanıp saklanmadığı, riziko ile beyan edilmeyen hastalık arasında nedensellik bağı olup olmadığı incelenmektedir⁵⁵⁶. Sözleşme öncesi, riziko kişinin hastalığının olmadığı ve geçmişte var olan hastalıkları ile riziko arasında nedensellik bağı bulunup bulunmadığı tespit edilmektedir. Bu kapsamda sözleşme öncesi beyan görevi ihlali, ihmal ile gerçekleşmiş ve ihlal ile rizikonun gerçekleşmesi arasında illiyet bağı yok ise sigortacı sözleşme bedelinin tamamını ödemekle yükümlü olacaktır.

d) Yanlış Yaş Bildiriminde Bulunulması Halinde

Hayat sigortası sözleşmelerinde sözleşme öncesi beyan görevinin ihlali kapsamında sigorta ettirenin yanlış yaş beyanın bulunması hali TTK'de özel olarak

⁵⁵⁵ TAŞKIN, s. 326; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 267; AĞSAKAL, s. 164.

⁵⁵⁶ “Davacılar murisinin 2007'den beri üroloji hastası olduğu, 29.03.2010 tarihinde tıbbi onkolojiye gittiği, sonrasında da üroloji kayıtlarının olduğu, 31.03.2011'de tekrar tıbbi onkolojiye gittiği görülmekte olup, kanser hastalığına ilişkin teşhis olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Mahkemece davacının tüm tıbbi tedavi evrakları da getirtilerek, ATK'dan rapor aldirılarak poliçenin imzalanmasından önceye dayalı mesane kanseri olup olmadığı, teşhisin ne zaman konulduğu hususunun tereddüde yer vermeyecek şekilde tespit edildikten sonra sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, eksik araştırma sonucu karar verilmiş olması doğru görülmemiştir.” Karar için bkz. Y. 17. HD. 29.05.2019 E. 2016/15059 K. 2019/6946 (www.lexpera.com.tr).

düzenleme altına alınmıştır. TTK m. 1497 hükmü uyarınca riziko kişinin yaşının yanlış bildirilmesine bağlanan sonuçlar, farklı ihtimaller gözetilerek düzenlenmiştir⁵⁵⁷. Hayat sigortası sözleşmelerinde riziko kişinin yaşı, prim tespitinde ayrıca bir öneme sahip olduğundan Kanun Koyucu tarafından özel bir hükme yer verilmiştir⁵⁵⁸.

Hayat sigortalarında sigorta ettirenin yanlış yaş beyanında bulunması halinde genel hükümler ve TTK m. 1497’yer alan özel hükümler uygulama alanı bulacaktır⁵⁵⁹. TTK m. 1497/ f. 1 hükmüne göre, riziko kişinin sözleşme akdedilmesi sırasında yaşının yanlış bildirilmesi durumunda prim yanlış yaşa göre belirlenmişse; gerçek yaşa göre alınması gereken primin, ödenen prime olan oranına göre sigorta bedeli ödenecektir. Bu halde, sigortacı ne cayma hakkını kullanabilecek ne de sigorta ettirenden prim farkını talep edilebilecektir. Yanlış yaş beyanı riziko gerçekleşmesinden sonra öğrenilirse ve sigorta bedeli de ödenmiş ise sigortacı ödediği fazla kısmı faizi ile talep edebilmektedir.

Yanlış yaş beyanı sebebiyle sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevinin ihlaline bağlanan sonuçlar, prim miktarı yerine sigorta bedelinde değişiklik yapılacak şeklinde TTK m. 1497/f. 1 ile hüküm altına alınmıştır⁵⁶⁰. Yine, sigorta ettirenin yanlış yaş beyanında bulunmasında kusurunun olup olmadığı değerlendirilmeksizin ihlalin sonuçları aynı yaptırıma tabi tutulmuştur⁵⁶¹.

Öğretide TTK m. 1497/f. 1 hükmü, yaşın yanlış bildiriminin riziko gerçekleşmeden önce sigortacı tarafından öğrenilmesi halinde hangi hükümlerin uygulanması gerektiği yönünde bir düzenleme getirmediği hususunda eleştirilmiştir⁵⁶². Bu hallerde, TTK m. 1439/f. 1 kapsamında genel hükümlerin uygulanması⁵⁶³ gerektiği, sigortacının cayma hakkı ya da prim farkı talep etme hakkına sahip olması gerektiği ve TTK m. 1497/f. 3’te yer alan sınırlayıcı koşulun bu hallerde de uygulanabileceği ifade edilmiştir⁵⁶⁴.

⁵⁵⁷ TAŞKIN, s. 333.

⁵⁵⁸ ÜNAN, Can Sigortaları, s. 138.

⁵⁵⁹ KENDER, s. 304. Detaylı açıklamalar için bkz. “Sigorta Ettirenin Yanlış Beyanda Bulunması”, (Bölüm 3, III, A, 4, d).

⁵⁶⁰ AYDIN, s. 351.

⁵⁶¹ AYDIN, s. 352.

⁵⁶² ÜNAN, Can Sigortaları, s. 139.

⁵⁶³ KENDER, s. 304.

⁵⁶⁴ ÜNAN, Can Sigortaları, s. 139.

Yanlış yaş beyanın bulunulması halinde her zaman eksik prim ödemesi söz konusu olmayabilir. Sigorta ettirenin gerçek yaşa göre daha fazla prim ödemesi halinde ise TTK m. 1497/f. 2 uyarınca sigorta bedeli ödenen prime göre artırılır. Artırımdan önce sigorta bedeli ödenmiş ise eksik kısım sigortacı tarafından tamamlanacaktır.

Kural olarak yanlış yaş beyanı halinde sigortacının cayma hakkı bulunmamaktadır. TTK m. 1497/f. 3 hükmü ise buna istisna getirmektedir. Hükme göre, sigortacı ancak yanlış yaş bildirimi nedeniyle sadece gerçek yaştan, sözleşmenin yapıldığı sırada teknik esaslara göre belirlenen sınırlar dışında kalması hâlinde, sözleşmeden cayabilmektedir.

B. Sözleşme Devamı Sırasında Beyan Görevinin İhlal Edilmesi

1. Aykırılık Halleri

Sigorta ettiren, sözleşme devamı sırasında rizikoyu ağırlaştırmama ve riziko ağırlaşması meydana gelmiş ise sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. TTK 1444/ f. 1’de düzenlenen “*rizikoyu ağırlaştırmama*” ve TTK 1444/f. 2’de düzenlenen “*riziko ağırlaşmasını sigortacıya bildirme*” görevlerine aykırılık halinde uygulanabilecek yaptırımlar TTK 1445’te hükme bağlanmıştır⁵⁶⁵. Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, sözleşme süresi içerisinde rizikoyu ağırlaştırıcı davranış ve işlemde bulunur ve riziko ağırlaşmasını kanuni süre içerisinde sigortacıya bildirilmez ise bu halde sigorta ettirenin sözleşme devamı sırasında beyan görevini ihlali söz konusu olacaktır⁵⁶⁶.

Sigorta ettiren, teknik konularda bilgisi olmadığı için sigortacının menfaatini etkileyen bir hususun rizikoyu ağırlaştırdığını fark etmeyebilir veya meydana gelen değişikliğin rizikoyu ağırlaştırmadığı değerlendirmesine varabilir. Bu halde sigorta ettirenin meydana gelen her türlü değişikliği, rizikoyu etkileyip etkilemediğini değerlendirmeden sigortacıya bildirmesi gerekir. Sigorta ettirenin iyiniyetli olması olduğu bahsiyle ihlalin sonuçlarından kurtulamayacaktır⁵⁶⁷.

⁵⁶⁵ ÜNAN, Genel Hükümler, s. 484.

⁵⁶⁶ ATABEK, s. 244; OMAĞ, s. 98.

⁵⁶⁷ OMAĞ, s. 90. Hayat sigortalarında riziko şahsının çalıştığı fabrikada, mevcut işinden daha tehlikeli bir bölümde çalışmaya başladığı hallerde rizikonun ağırlaşması söz konusu olabilecektir. Bu kapsamda riziko şahsı, iş değişikliği yapmadığından bunu sigortacıya bildirmeye gerek duymamış olabilir. Ancak riziko şahsının daha tehlikeli bir bölümde görev alması da rizikoyu ağırlaştıracığından bu durumun sigortacıya bildirilmesi gerekli olduğu görüşündeyiz.

2. İhlalin Sonuçları

a) Genel Olarak

Sözleşme öncesi beyan görevinin ihlalinde olduğu gibi, sözleşme devamı sırasında beyan görevinin ihlali sonuçları da hayat sigortası sözleşmeleri için TTK’de yer alan özel düzenlemeler doğrultusunda⁵⁶⁸ “beş yıl ve daha uzun süreli hayat sigortası sözleşmeleri” ve “beş yıldan kısa süreli hayat sigorta sözleşmeleri” olmak üzere iki ayrı başlık altında incelenecektir.

b) Beş Yıl veya Daha Uzun Süreli Kredi Hayat Sigortaları

Sözleşmenin devamı sırasında beyan görevi ihlalinde, hayat sigortası sözleşmelerinde uygulanacak genel hükümlere sınırlama getiren özel bir düzenleme yer almaktadır⁵⁶⁹. TTK m. 1499 hükmüne göre, yenilemeler de dahil olmak üzere rizikonun artmasından itibaren beş yıl geçmişse, sigorta ettirenin beyan görevinin ihlali sebebiyle sigortacı sözleşmeyi kural olarak feshedemez. Bu halde sigortacı prim farkı talep edebilir.

Sigorta ettiren prim farkını kabul etmediği halde ise sigortacı ödenen prim ile ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta bedelini ödemekle yükümlüdür. Ancak beyan görevinin kasıtlı ihlal edildiği haller ve riziko artışının teknik esaslara göre tespit edilen sınırlar dışında kalması durumunda sigortacı sözleşmeyi feshedebilecektir.

c) Beş Yıldan Az Süreli Krediye Hayat Sigortaları

Sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevinin ihlalinde olduğu gibi sözleşmenin devamı sırasında beyan görevinin ihlal edilmesi halinde ihlalin sonuçları “ihlalin riziko gerçekleşmeden önce öğrenilmesi” ve “ihlalin riziko gerçekleştikten sonra öğrenilmesi” ayrımı yapılarak incelenecektir.

1) Riziko Gerçekleşmeden Önce

TTK m. 1445/f. 1’e göre sözleşme devamı sırasında, rizikonun gerçekleşmesi ya da rizikonun ağırlaşma ihtimali veya sözleşmede riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilecek olayların varlığı sigortacı tarafından öğrenildiği takdirde, öğrenme tarihinden itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir veya prim farkı talep

⁵⁶⁸ KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 298.

⁵⁶⁹ KENDER, s. 316.

edilebilir. Prim farkı talebi sigorta ettiren tarafından on gün içerisinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme feshedilmiş sayılacaktır. Bu halde sigorta ettirenin rizikoyu ağırlaştırmada veya riziko ağırlaşmasını sigortacıya bildirmemesinde kusurlu olup olmamasının bir etkisi olmayacaktır⁵⁷⁰.

Bununla birlikte TTK m. 1445/f. 1 hükmünden, yalnızca rizikoyu ağırlaştırmama görevinin ihlaline sonuç bağlandığı anlaşılmakta ise de riziko ağırlaşması halinde beyan görevinin yerine getirilmediği durumlar bakımından da bu madde kapsamında fesih ve prim farkı talebi haklarının kullanılabilmesi kabul edilmelidir⁵⁷¹.

Ayrıca TTK m. 1445/f. 2 hükmü sigortacının fesih ve prim farkı talep haklarını kullanabilmesi için bir aylık süre ve sigorta ettirenden tarafından prim farkının kabul edilmemesi halinde sözleşmenin feshedilmiş sayılması için on günlük süre öngörmektedir. 2002 HSGŞ’de ise fesih, prim farkı talepleri ve sigorta ettirenden tarafından prim farkının kabul edilmemesi halinde sözleşmenin feshedilmiş sayılması için sekiz günlük bir sürenin uygulanacağı belirtilmiştir. TTK’de haklar konusunda bir ay, sözleşmenin feshedilmesi için on günlük süre öngörmesine rağmen 2002 HSGŞ’de sekiz günlük sürenin öngörülmesi öğretide eleştirilmektedir⁵⁷². Ancak 2022 HSGŞ m. 22/f. 2 hükmü ile fesih ve prim farkı talebi için bir aylık süre ve sözleşmenin feshedilmiş sayılması için on günlük süre öngörülmesi ile 2022 HSGŞ’nin TTK’ye paralel olarak düzenleme altına alındığı ve çelişkinin ortadan kaldırılmasının amaçlandığı kanaatindeyiz.

TTK m. 1445/f. 3’te süresinde kullanılmayan fesih ve prim farkı talep etme hakkının düşeceği düzenlenmiştir. Ancak TTK m. 1445/f. 3 hükmü bu fıkraya bir istisna getirmiştir. TTK m. 1445/f. 3’e göre, sigortacının menfaati ile ilişkili bir husus, sigortacının sorumlu olduğu bir olay veya insani bir görevin yerine getirilmesi ve hayat

⁵⁷⁰ KENDER, s. 312. Aksi yönde görüş için, sözleşme devamı sırasında beyan görevi ihmal ile ihlal edildiği hallerde sigortacı bir ay içerisinde sözleşmeyi feshedebileceği gibi, sigorta ettirenden prim farkı da talep edebilecektir. Ancak beyan görevi kast ile ihlal edildiği hallerde ise sigortacı sözleşmesi feshedilmiş olsa dahi değişikliğin meydana geldiği dönemdeki prime hak kazanacaktır bkz. KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 298.

⁵⁷¹ TAŞKIN, s. 359-360.

⁵⁷² AKGÜN, s. 576; ÜNAN, Hayat Sigortası Sözleşmesi, s. 215.

sigortalarında⁵⁷³ da sigortalının sağlık durumunda meydana gelen değişiklikler⁵⁷⁴ rizikonun artmasına neden olmuşsa, ilgili hükmün birinci ile üçüncü fıkraları uygulanmayacaktır.

TTK m. 1445 / f. 6'ya göre sigortacı, rizikonun gerçekleşmesinden önce, sigorta ettirenin beyan görevini kasıtlı olarak ihlal ettiğini öğrenirse sözleşmeyi feshetse bile, değişikliğin meydana geldiği sigorta dönemine ait prime hak kazanacaktır⁵⁷⁵.

Sigortacıya tanınan fesih bildirim süresi veya feshin hüküm ifade etmesi için verilen süre içerisinde, yapılan değişiklikle bağlantılı olarak rizikonun gerçekleşmesi hâlinde, sigorta tazminatı veya bedeli ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oran dikkate alınarak hesaplanacağı TTK m. 1445/f. 7'de düzenleme altına alınmıştır. Hükümde, rizikonun ağırlaşmasında beyan görevinin ihlalinde kusur şartı aranmayacağı ifade edilmektedir.⁵⁷⁶

2) Riziko Gerçekleştikten Sonra

Sözleşme devamı sırasında sigorta ettiren tarafından beyan görevinin ihlal edilmesi ve sigortacı tarafından bu ihlalin riziko gerçekleştikten sonra öğrenilmesi halinde sözleşme öncesi beyan görevinin ihlaline ilişkin düzenlemelere benzer şekilde kusurun ağırlığı ve nedensellik bağı esas alınarak farklı yaptırımlar söz konusu olacaktır⁵⁷⁷.

Sigorta ettirenin ihmalle ve kasten rizikoyu ağırlaştırması hâllerine ilişkin ikili bir ayırım yapılmış ve buna ilişkin hükümler TTK m.1445/f. 5'te düzenlenmiştir. Bu kapsamda konu bu iki başlık altında incelenecektir.

⁵⁷³ TTK m. 1445/f. 4 hükmünde yer alan hayat sigortalarına ait olan kısımdan ne kastedildiğinin anlaşılamadığı yönünde görüş için bkz. KENDER, s. 315.

⁵⁷⁴ Sözleşmenin akdedilmesi sırasında kaçınılmaz olduğu bilinen riziko değişikliklerinin rizikonun ağırlaşması olarak kabul edilemeyecektir. Ölüm rizikosuna karşı yapılan hayat sigortalarında, riziko kişinin yaşının ilerlemesinin kaçınılmaz olduğu bilinen riziko değişikliklerine örnek gösterilebilir. KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 281; KENDER, s. 309. Ayrıca riziko kişinin sağlık durumunun bozulması sigortacı için “öngörülemmez” bir hal olmadığından aslında riziko ağırlaşması oluşturmayacağı ve bu düzenlemenin gerekli olmadığı yönünde bkz. ÜNAN, Genel Hükümler, s. 488.

⁵⁷⁵ Fesih ile sözleşmeye ileriye dönük şekilde sona ereceğinden sigortacının fesih anına kadarki prime hak kazanmasının Kanun'da ayrıca belirtilmesine gerek yoktur. Sigorta ettirenin kasıtlı olmasının durumu değiştirmeyeceği yönünde görüş için bkz. KENDER, s. 315.

⁵⁷⁶ KENDER, s. 315.

⁵⁷⁷ TAŞKIN, s. 361.

i. Rizikonun sigorta ettirenin ihmali ile ağırlaşması

Sigortacının sigorta ettirenin beyan görevini ihmal ile ihlal ettiğini, rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrendiği hâllerde, TTK m. 1445/f. 5/c. 1 uyarınca ihlal sigorta bedeline veya rizikoya etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre sigorta bedelinden indirim yapılır. Bu kapsamda ihlale konu olay, sigorta ettirenin ihmaliinden kaynaklanmışsa bu olayın sigortacının ödeyeceği bedele etki edip etmediğine bakılacak ve olay bedele etki etmemişse bedelden indirim yapılmayacaktır.

ii. Rizikonun sigorta ettirenin kastı ile ağırlaşması

Sözleşme devamı sırasında beyan görevi kast ile ihlal edildiği hallerde ise TTK m. 1445/f. 5/c. 2 uyarınca rizikonun ağırlaşması ile gerçekleşen riziko arasında illiyet bağı varsa, sigortacının sözleşmeyi feshetme hakkı bulunmaktadır. Bu kapsamda sigortacının sigorta bedeli ödeme yükümlülüğü ortadan kalkacaktır. Ancak rizikonun ağırlaşması ile gerçekleşen riziko arasında illiyet bağı yok ise bu halde sigortacı ödenen prim ile ödenmesi gereken prim arasındaki oranı esas alarak sigorta bedelini ödeyecektir.

Hükümde rizikonun gerçekleşmesinden sonra, rizikonun kasten ağırlaştırılmış olması ve gerçekleşen rizikoyla rizikonun ağırlaşmasının bağlantılı olması hâlinde sigortacıya sözleşmeyi fesih hakkı tanımaktadır. Hükümde her ne kadar fesih kavramı kullanılmışsa da feshin sözleşmeyi ileriye dönük ortadan kaldıran bir hukuki işlem olduğu değerlendirildiğinde, sigortacının rizikonun gerçekleşmesiyle doğmuş olan bedel ödeme borcundan riziko gerçekleştikten sonra yapacağı bir fesih beyanı ile kurtulması mümkün değildir⁵⁷⁸. Bu nedenle Kanun'da fesih kavramının kullanılması öğretide isabetsiz olarak değerlendirilmektedir⁵⁷⁹.

C. Riziko Gerçekleştiğini Beyan Etme Görevinin İhlal Edilmesi

1. Aykırılık Halleri

Rizikonun gerçekleştiğini beyan etme görevini öngören hüküm, genel hükümler altında TTK m. 1446'da düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, sigorta

⁵⁷⁸ Hukukta fesih “ileriye etkili” olduğu için, fesih sonucunda sigortacının fesih öncesinde doğan bir yükümlülüğün kurtulmasının anlaşılabilir olmadığı yönünde bkz. ÜNAN, Genel Hükümler, s. 490; KENDER, s. 315.

⁵⁷⁹ ÜNAN, Genel Hükümler, s. 490; KENDER, s. 315.

ettiren rizikonun gerçekleştiğini öğrendiğinde gecikmeksizin rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya beyan etmekle görevlidir.

Sigorta ettiren tarafından rizikonun gerçekleştiği öğrenilmesine rağmen gecikmesizin sigortacıya bildirim yapılmaması halinde beyan görevinin ihlali ortaya çıkacaktır. Ancak sigortacı rizikonun gerçekleştiğini zaten biliyorsa, bu hâlde sigorta ettirenin beyan görevini ihlal ettiğinden söz edilemeyecektir⁵⁸⁰.

TTK m. 1446'da düzenlenen rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya bildirme görevinin ihlali halinde yaptırım uygulanabilmesi için sigorta ettirenin, ihlalde kusuru olması ve ihlalin sigortacının tazminat veya bedel ödeme borcunun artmasına yol açması gerekmektedir. Bu her iki koşulun birlikte gerçekleştiği hallerde yaptırımın uygulanması söz konusu olacaktır⁵⁸¹.

2. İhlalin Sonuçları

Riziko gerçekleştiğini beyan etme görevinin ihlali halinde uygulanacak yaptırım TTK m. 1446/f. 2'de düzenleme altına alınmıştır. Hükme göre, rizikonun gerçekleştiğine dair beyanda bulunulmaması ya da beyanın geç yapılması, tazminat ya da bedelde artışa sebep olmuşsa, sigorta ettirenin kusurun ağırlığına göre, bedelden veya tazminattan indirim yoluna gidilecektir.

Kanun koyucu, rizikonun gerçekleşmiş olduğunun sigortacıya geç bildirilmesi halinde ödenecek bedelde veya tazminatta bir artış meydana gelmemişse sigorta ettirenin beyan görevine aykırı davranmasını bir yaptırıma bağlanmamıştır.

Rizikonun gerçekleştiğini beyan etme görevinin ihlaline ilişkin düzenlemelerin hayat sigortası sözleşmeleri açısından uygulama alanı oldukça dardır⁵⁸². Rizikonun gerçekleşmiş olduğunun sigortacıya hiç bildirilmemesi veya geç bildirilmesi, yukarıda⁵⁸³ da açıkladığımız üzere, sigortacının zararı tespit edebilmesi, zararın

⁵⁸⁰ AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 200; ALGANTÜRK LIGHT, s. 6; KENDER, s. 323; TAŞKIN, s. 267; KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 303.

⁵⁸¹ Her iki koşulun birlikte gerçekleşmesinin uzak bir olasılık olduğu yönünde bkz. ÜNAN, Genel Hükümler, s. 504.

⁵⁸² KABUKÇUOĞLU ÖZER, s. 303. Görevin ihlali halinde hayat sigortalarında sigorta bedelinde artmanın ne şekilde olabileceğinin açıklanması zor olduğu ve özel bir hüküm gerektiği yönünde bkz. KENDER, s. 323.

⁵⁸³ Bkz. "Riziko Gerçekleştiğini Beyan Etme Görevinin Hayat Sigortaları Kapsamında Değerlendirilmesi", (Bölüm 2, II, 6, c, 2).

azaltılması veya artmasını engelleyici tedbirler alması açısından önem arz etmektedir⁵⁸⁴.

Hayat sigortalarında gerçekten sigorta ettiren tarafından rizikonun gerçekleştiği beyanında bulunmaması veya geç beyanda bulunması sigorta bedelinin artışına sebebiyet vermeyecektir⁵⁸⁵. Yaşama şartlı akdedilen hayat sigortası sözleşmesinde, sigorta ettiren tarafından rizikonun gerçekleştiği bildiriminin geç yapılması halinde sigorta bedelinde bir artış meydana gelmeyecektir. Ölüme bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde ise rizikonun gerçekleştiğinin bildirilmesi sigortacının rizikoyu daha kolay ve doğru tespit etmesi açısından önem arz edebilir.

Tüm hayat sigortalarında olduğu gibi kredi hayat sigortalarında da rizikonun gerçekleştiği bildiriminin önemi, sigortacının ifa etme borcunun muaccel hale gelmesi ve avans ödeme sorumluluğunun doğması açısından ortaya çıkmaktadır⁵⁸⁶. Hayat sigortalarında sigorta bedeli, TTK m. 1427/ f. 2 hükmü uyarınca rizikonun gerçekleşmesi ile rizikoya ilişkin belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının araştırmaları bitince ve her halde TTK m. 1446 kapsamında rizikonun gerçekleştiğinde yapılacak bildirimden on beş sonra muaccel olacaktır.

TTK m. 1427/f. 3 uyarınca TTK m. 1446 kapsamında rizikonun gerçekleştiğine dair yapılacak bildiriminden itibaren üç ay içinde sigortacı tarafından araştırma tamamlanmamışsa; sigortacı, sigorta bedelinden mahsup edilmek üzere ve sigorta bedelinin en az yüzde ellisini avans olarak ödemekle yükümlüdür.

Riziko gerçekleştiğini beyan etme görevinin ihlalinde, sigorta ettirenin kusuru ağırlığı ölçüsünde yaptırım uygulanacaktır. Görevin ihlalinde kusur derecesi⁵⁸⁷ esas alınarak yani sigorta ettirenin ihmali veya ağır kusuruna⁵⁸⁸ göre sigorta bedelinden indirimle gidilecektir. Bu kapsamda sigorta ettirenin riziko gerçekleştiğini beyan etme görevinin ihlalinde kusuru yoksa, bu görevi yerine getirememesi halinde bir

⁵⁸⁴ KENDER, s. 319.

⁵⁸⁵ Ölüme bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde riziko kişinin kalp krizinden ölmesi halinde sigorta ettiren tarafından sigortacıya bildirim yapılsa dahi sigortacının yapacağı bir şey olmadığı yönünde bkz. KAYIHAN/GÜNERGÖK, s. 248.

⁵⁸⁶ TAŞKIN, s. 367.

⁵⁸⁷ Kusurun ağırlığına göre tazminatta indirim yapılması Borçlar Hukukundaki haksız fiil sorumluluğunda olduğu, Sigorta Hukukunda böyle bir düzenleme mevcut olmadığı, Sigorta Hukukunda bir görevin ihlalinin hukuki sonuçlarının görevin amacına göre belirlenmesi gerektiği yönünde eleştiriler için bkz. KENDER, s. 322.

⁵⁸⁸ Sigorta bedelinde yapılacak indirim, sigorta ettirenin kusurunun ağırlığına göre belirlenecektir. TTK 1446/f. 2'nin hatalı yönü ise görevin kasıtlı ihlal edilmesi halinde de bir ödeme yapılması gerektiridir. Görüş için bkz. ÜNAN, Genel Hükümler, s. 503.

sorumluluğu da doğmayacaktır⁵⁸⁹. Ayrıca TTK m. 1446/f. 3 uyarınca sigortacı rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmişse⁵⁹⁰, TTK m. 1446/f. 2 hükmünden yararlanamayacaktır.

Sigorta ettirenin riziko gerçekleştiğini beyan etme görevini ihlal etmesinden bahsedebilmek için sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğinden haberdar olması gerekmektedir. Bu nedenle ortaya çıkabilecek bir uyuşmazlıkta sigortacının, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğinden haberinin olduğunu da ispatlaması gerekir. Ancak sigorta ettiren ihlalde kusursuz olduğunu ya da sigortacının riziko gerçekleştiğini zaten bildiğini ispat ederse sigortacı sigorta bedelinin tamamını ödemek zorundadır.

⁵⁸⁹ ALGANTÜRK LIGHT, s. 6.

⁵⁹⁰ Madde metninde ifade edilen “*daha önce*” ve “*fiilen öğrenme*” ifadelerinin hukuki bir fonksiyonu olmadığı ve burada asıl düzenlenen hususun, sigortacının rizikonun gerçekleştiğini bilmesi olduğu yönünde bkz. KENDER, s. 323.

SONUÇ

Kredi hayat sigortalarının ülkemizde geçmişi çok eski tarihlere dayanmamaktadır. Bu tip sigorta sözleşmeleri ülkemizde yakın bir zamandan beri akdedilmektedir. Ancak kredi kullanımının yaygınlaşması ile kredi kuruluşları, kredi borçlarının ödenmesini garanti almak adına kredi hayat sigortası sözleşmeleri akdetmeyi sıklıkla tercih etmektedir.

Türk Hukukunda kredi hayat sigortalarına ilişkin 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda özel bir hüküm yer almamaktadır. Bunun yanı sıra 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'na çerçevesinde hazırlanmış ayrıca bir kredi hayat sigortası genel şartları da mevcut değildir. Bu sebeple, kredi hayat sigortası sözleşmeleri ülkemizde hayat sigortası sözleşmelerinin özel bir görünümü olduğu kabul edilerek, hayat sigortası sözleşmesine ilişkin hükümler kredi hayat sigortası sözleşmelerinde de uygulama alanı bulmaktadır.

13.04.2015 tarihinde yürürlüğe giren “*Bireysel Kredilerle Bağlantı Uygulama Esasları Yönetmeliği*”nde kredi ile bağlantılı sigortalar sözleşmeleriyle ilgili birçok husus ayrıntılı düzenlenmiş olmasına rağmen uygulamaya yönelik bazı hukuki sorunlar karşısında yönetmeliğin yetersiz kaldığı durumlar söz konusu olabilmektedir. Özellikle ülkemizde kredi hayat sigortalarında, kredi kuruluşunun sigorta acentesi sıfatı ile hareket etmesine bağlı olarak kredi borçlusu sözleşme akdederken ve devamında acente/acente çalışanı ile muhatap olması uygulamada birçok sorunu beraberinde getirmektedir.

Çalışmamıza esas olan sigorta ettirenin beyan görevi, kredi hayat sigortası sözleşmeleri için ayrı bir öneme sahiptir. Sigorta sözleşmelerinde tarafların yükümlülükleri kanundan, genel şartlardan ve sözleşmeden doğmaktadır. Sigorta ettirenin en önemli borç ve görevleri; prim ödeme borcu, beyan görevi, bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme görevi ile koruma önlemleri alma görevi olarak sıralanabilir.

Kredi hayat sigortası sözleşmeleri sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmeler olduğu için sigorta ettiren, sözleşmenin yapılması anından sona ermesine kadar çeşitli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Bu kapsamda sigorta ettirenin sigortacıya karşı borç ve ödevlerinden en önemlisi beyan görevidir. Çalışmamızda

özellikle TTK, SK, BKSBY, TKHK, 2002 HSGŞ ve 2022 HSGŞ esas alınmak suretiyle kredi hayat sigortalarında sigorta ettirenin beyan görevi incelenmiştir.

TTK’de sigorta ettirenin beyan görevini düzenleyen hükümleri incelediğimizde sigorta ettirenin sözleşme akdedilmesi sırasında, sözleşmenin devamında ve rizikonun gerçekleştiikten sonra olmak üzere üç ayrı dönemde beyan görevi söz konusudur. Özellikle sigorta ettirenin sözleşme öncesi beyan görevi, sigortacının riziko hakkında kanaate varabilmesi açısından önem arz etmektedir. Sigortacının rizikoyu tespit edebilmesi ve doğru prim belirleyebilmesi için sigorta ettirenin beyan edeceği hususlar ayrı bir öneme sahiptir.

Kredi hayat sigortası sözleşmelerinde sigorta ettirenin beyan görevine ilişkin uygulamalara bakıldığında, genellikle akdedilen sözleşmelerde sigorta ettirenin kredi kuruluşu olduğu ve beyan görevini ifa edenin çoğu zaman acente sıfatına haiz kredi kuruluşu çalışanı/acente çalışanı olduğu görülmektedir. Kredi kuruluşları tarafından çoğu zaman kredi sözleşmesi evrakları ile sağlık beyanlarını içerir başvuru formları birlikte iletilmektedir. Ancak sigorta ettirene başvuru formunu inceleme fırsatı verilmeksizin kredi sözleşmesi evrakları ve başvuru formunun imzalanması beklenmektedir. Bu nedenle teknik anlamda bilgi sahibi olmayan ve sigorta sözleşmesi içinde güçsüz konumda olan kredi kullananın menfaatlerinin de gözetilmesi gerekmektedir. Özellikle kredi kuruluşunun sigorta ettiren olduğu, kredi kullananın sigortalı olduğu hallerde; kredi kullananın menfaatlerini gözetilen ve koruyan ayrı hükümlere ihtiyaç olduğu kanaatindeyiz.

Bunun yanı sıra kredi hayat sigortalarına ilişkin ayrı genel şartların bulunması da uygulamada ortaya çıkabilecek ihtiyaçlara cevap verme açısından kolaylık sağlayacaktır.

Kredi hayat sigortalarında uygulama alanı bulan ve mülga olan 2002 tarihli Hayat Sigortası Genel Şartları ile yürürlükte olan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu arasında birtakım farklılıklar bulunmaktaydı. Öğretide ve uygulamada genel şartların mı yoksa Kanun hükümlerinin mi uygulanması gerektiği ve hangi hükümlerin lehe olduğunun tespiti hususunda fikir ayrılıkları söz konusuydu. 2022 tarihli Hayat Sigortası Genel Şartların yayımlanması ile genel şartlarda yer alan hükümler ve TTK’de yer alan hükümler uyumlu hale gelmiştir. Bu kapsamda 2022 tarihli Hayat

Sigortası Genel Şartlarında yer alan düzenlemeler ile TTK’de yer alan hükümler arasında var olan çelişkinin giderilmesinin amaçlandığı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

AĞSAKAL, İbrahim, Sigorta Sözleşmesinde Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuçları, Ankara, Adalet Yayınevi, 2015.

AKGÜN, Evrim, Hayat Sigortası Genel Şartları'nın Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Uygunluğuna İlişkin Bir İnceleme, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 75, S. 2, İstanbul 2017, s. 557-586 (Hayat Sigortası Genel Şartlar).

AKGÜN, Evrim, Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010 (Bilgilendirme Yükümlülüğü).

AKGÜN, Evrim, 6052 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkına Kanun'un Sigorta Sözleşmelerine Etkisi Üzerine Bir İnceleme, Prof. Dr. Yenisey'e Armağan, İstanbul, 2014, s. 2721-2748 (TKHK'nin Sigorta Sözleşmelerine Etkisi).

AKMUT, Özdemir, Hayat Sigortası Teori ve Türkiye'de Uygulama, Ankara, Sevinç Matbaası, 1980.

ALGANTÜRK LIGHT, Didem, Sigorta Sözleşmesi Süresi İçine Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri, 10. Yıl'a Armağan, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 22, 2012, s. 1-8.

ARAL ELDELEKLİOĞLU, İrem, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılmasında Beyan Yükümlülüğü, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 18, S. 2, s. 725-732 (Beyan Yükümlülüğü).

ARAL ELDELEKLİOĞLU, İrem, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu, 10. Yıl'a Armağan, İstanbul Ticaret Üniversitesi

Sosyal Bilimler Dergisi, S. 22, 2011, s. 203-222 (Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu).

ARSEVEN, Haydar, Sigorta Hukuku, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 1991.

ATABEK, Reşat, Sigorta Hukuku, İstanbul, Duygu Matbaası, 1950.

ATAMER, Yeşim, Kredi ve Diğer Finansman Sözleşmelerinde Tüketicinin Korunması, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2016.

AYDIN, Sevgican, Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları, Ankara, Seçkin Yayınları, 2018.

AYHAN, Rıza/ **ÇAĞLAR**, Hayrettin/ **ÖZDAMAR**, Mehmet, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, 4. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2020.

AYLI, Ali, Sigorta Ettirenin Sözleşmenin Kuruluşundaki İhbar Yükümlülüğüne İlişkin Hükümlerin Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Çerçevesinde Yeniden Değerlendirilmesi, Hüseyin HATEMİ'ye Armağan, İstanbul, 2006, s. 204-231.

BAHAR SAYIN, Hediye, Hayat Sigortalarında Doktor İncelemesi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.10, S. 2, s. 677-693.

BAHTİYAR, Mehmet, Sigorta Poliçesi Genel Koşulları, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 19, S. 2, 1997, s. 89-108.

BAYINDIR, Hamza, Özel Sağlık Kurumları Kapsamında Kişisel Sağlık Verilerinin İşlenmesi ve Korunması, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2020.

BOZER, Ali, Sigorta Hukuku, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1981.

BOZKURT, Tamer, Sigorta Hukuku, 11. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018.

CAN, Mertol, Türk Özel Sigorta Hukuku (Ders Kitabı) Cilt I, Ankara, Adalet Yayınları, 2018.

ÇEKER, Mustafa, Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümü. Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, C. 1, Ankara 2010, s. 639-651.

DEMİRAYAK, Ezgi Başak, Sigorta Sözleşmesinin Yapılması Sırasındaki Beyan Yükümlülüğünün İhlalinde Nedensellik Bağı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 2, S. 2, 2011, s. 477-495.

DOĞANAY, İsmail, Hayat Sigortasında Sigorta Ettirenin Sözleşme Yapılırken Mevcut Beyan ve İhbar Yükümlülüğünün Mahiyet ve Şümulü Nedir?, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 7, S. 4, 1974, s. 841-865.

DOĞRUSÖZ KOŞUT, Hanife, 6102 Sayılı TTK'ya Göre Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirenin Sözleşmenin Yapılması Anındaki Beyan Yükümlülüğünü İhlal Etmesinin Müeyyidesi, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 29, S. 4, 2013, s.163-184.

DURAL, Mustafa / **SARI**, Suat, Türk Özel Hukuku: Cilt I, Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri, İstanbul, 2017.

EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Ankara, 2015.

GÜLMEZ, Merve, Sigorta Sözleşmelerinde Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2019.

GÜMÜŞ, Mustafa Alper, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi C. I, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2014.

HACİÖMEROĞLU, Oğuzhan, Sigorta Sözleşmelerinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa In Contrahendo Sorumluluğu

Açısından Değerlendirilmesi, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C. 1, S. 2, 2015, s. 49-70.

İMANÇLI, Canan. Kişisel Sağlık Verilerinin Korun(a)mamasından Doğan Özel Hukuk Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2020.

KABUKÇUOĞLU ÖZER, Fatma Dilek, Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası, 2. Baskı, Ankara, Bankacılık Enstitüsü Yayınları, 2014.

KANIBELLİ, Özsev, Hayat Sigortasında Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.

KAYIHAN, Şaban/ **GÜNERGÖK**, Özcan, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, 6. Baskı, İstanbul, Umuttepe Yayınları, 2021.

KENDER, Rayegan, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, 17. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, 2021.

KIR ÇELİK, Şebnem Tansu, Kredi Hayat Sigortasında Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2019.

KILIÇOĞLU, M. Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2013.

KUBİLAY, Huriye, Uygulamalı Özel Sigorta Hukuku, İzmir, Barış Yayınları, 1999.

MEMİŞ, Tekin, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın Sigorta Hukukuna Dair 6. Kitabının Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi, Sigorta Hukuku Dergisi, Özel Sayı, 2005, s. 88-108.

OĞUZMAN, Kemal/ **ÖZ**, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 16. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2018.

OMAĞ, M. Kemal, Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, Ankara, Sigorta Hukuku Türk Derneği, 1985.

ÖZTAN, Fırat, Sigorta Akdinin İnikadında İhbar Mükellefiyeti, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1966.

SONAT, Kazım Ali, Soybağının Tespiti Amacıyla İsteğe Bağlı Olarak Yapılan Gen İncelemeleri, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 19, S. 3, 2013, 323-377.

SÜZEL, Cüneyt, Bireysel Kredilerle Bağlantılı Kurulan Sigorta Sözleşmeleri Mevzuatının Değerlendirilmesi, Sigorta Hukukunun Bazı Güncel Sorunlar, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 93-141.

ŞEKER ÖĞÜZ, Zehra, Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, Sigorta Hukuku Sempozyumları, 2018, s. 155-172 (Sempozyum).

ŞEKER ÖĞÜZ, Zehra/ Sevinç, **KUYUCU**, Yeni Türk Ticaret Kanunda Sigorta Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2011.

ŞEKER ÖĞÜZ, Zehra, Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Sigorta Sözleşmelerinde Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2010 (Sözleşme Öncesi İhbar).

ŞEKER ÖĞÜZ, Zehra, 5684 Sayılı Sigortacılık Kanununun Sigorta Şirketlerinin Kuruluşu ve Ruhsatnameye İlişkin Esaslarının Değerlendirilmesi, Terazî Hukuk Dergisi, C. 2, S. 13, 2007, S. 45-56 (Kuruluş ve Ruhsatnameye İlişkin Esaslar).

ŞENOCAK, Kemal, Hayatı Sigorta Edilecek Kişi (Riziko Şahsı) (TTK m. 1490), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 28, S. 4, 2012, s. 47-82 (Riziko Şahsı).

ŞENOCAK, Kemal, Sigorta Ettirenin Rizikoyu Ağırlandırmama ve Rizikonun Ağırlaşması Halinde Ağırlaşan Rizikoyu İhbar Kulfeti, Sigorta Hukuku

Sempozyumları, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 201-213 (Rizikoyu Ağırlandırmama).

ŞENOCAK, Kemal, Üçüncü Şahıs Lehine Hayat Sigorta Sözleşmesi, Ankara, Turhan Kitabevi, 2009 (Üçüncü Şahıs Lehine Sigorta Sözleşmesi).

TAŞKIN, Melda, Krediye Bağlı Hayat Sigorta Sözleşmesi, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2019.

ULAŞ, Işıl, Uygulamalı Can Sigortası Hukuku: Hayat ve Kişisel Kaza Sigortaları, 2. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002.

ÜNAN, Samim, Hayat Sigorta Sözleşmesi, 1. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 1998 (Hayat Sigorta Sözleşmesi).

ÜNAN, Samim, Sigorta Tüketici Hukuku, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2016 (Sigorta Tüketici Hukuku).

ÜNAN, Samim, Sözleşmesel Görevler (TTK 1449), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, C. 29, S. 4, 2013, s. 11-31 (Sözleşmesel Görevler).

ÜNAN, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku – Cilt: I Genel Hükümler, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2016 (Genel Hükümler).

ÜNAN, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap: Sigorta Hukuku – Cilt: III Can Sigortaları, İstanbul, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2017 (Can Sigortaları).

YAZICIOĞLU, Emine, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Sigorta Hukukuna Dair 6. Kitabının Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi. Sigorta Hukuku Dergisi, Özel Sayı, 2015, 79-871 (Genel Hükümlerin Değerlendirilmesi).

YAZICIOĞLU, Emine, Sigorta Aracıları Hukuku I, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2010 (Sigorta Aracıları).

YETİŞ ŞAMLI, Kübra, Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin/Sigortalının Rizikonun Gerçekleşmesine Bağlı Görevleri, Sigorta Hukuku Sempozyumları, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2018, s. 557-590.

YÜCEL, Çağrı, Hayat Sigortasında Sigorta Ettirenin Hak ve Yükümlülükleri, İstanbul Barosu Dergisi, C. 80, S. 6, 2006, 2531-2560.

YONGALIK, Aynur, Hukuki Açıdan Kredi Hayat Sigortası, 1. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2002.

İTERNET KAYNAKLARI

BACAKSIZ, P. (2020), Kişisel Sağlık Verilerinin Korunması ve COVID-19 Süreci, <https://kişis.bau.edu.tr:2220/kişisel-saglik-verilerinin-korunmasi-ve-covid-19-sureci/>, E. T: 13.05.2023.

Ferdi Katılımlı Grup Sağlık Sigortası Başvuru ve Sağlık Beyan Formu, https://www.bupaacibadem.com.tr/media/5783/ferdi_katilimli_grupsagliksigortasi_basvurubeyan.pdf, E.T: 13.05.2023.

Hayat Sigortaları Bilgilendirme Formu Tam Kapsamlı Hayat Sigortası, <https://www.anadoluhayat.com.tr/Documents/Sigortalar/TamkapsamlıHSbilgilendirmeformu.pdf>, E.T: 13.03.2022.

<https://sozluk.gov.tr>, E.T: 09.04.2022.

Sağlık Sigortası Bilgilendirme Formu, https://www.anadolusigorta.com.tr/i/content/29_1_oss_bilgilendirme_formu_SA916.pdf, E.T: 13.05.2023.

Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, <https://www2.tbmm.gov.tr/d22/1/1-1138.pdf>, E. T: 14.05.2023.

T.C Sağlık Bakanlığı (2023), e-Nabız V. 2.1 Kullanım Kılavuzu, <https://enabiz.gov.tr/document/WebKILAVUZ.pdf>, E.T: 13.05.2023.

ÜNAN, S. (2018, Ocak 31), Sigortacılığın ‘kişisel veri’ imtihanı, <https://sigortacigazetesi.com.tr/sigortaciligin-kisisel-veri-imtihani/> E.T: 13.05.2023.